

“UZŅĒMĒJDARBĪBAS PAMATI - SKOLĒNU MĀCĪBU UZŅĒMUMA (SMU) VEIDOŠANA”

SPECIALIZĒTĀ KURSA PROGRAMMA VISPĀRĒJAI VIDĒJAI IZGLĪTĪBAI

Uzņēmējdarbības pamati – Skolēnu mācību uzņēmuma (SMU) veidošana

Specializētā vidusskolas kursa programmas paraugs vispārējās vidējās izglītības iestādēm, kuras īsteno *Junior Achievement Latvia* uzņēmējdarbības programmu – Skolēnu mācību uzņēmumi.

Programma izstrādāta, balstoties uz *Junior Achievement Latvia* izstrādāto metodiku praktiskajā uzņēmējdarbības izglītībā.

Programmu izstrādāja Bc.oec. Marta Buša, *JA Latvia* programmu eksperte.

Mācību priekšmeta programmu izvērtēja ārējie eksperti: *JA Latvia* dalībsskolu mācītbspēki.

ISBN 978-9984-702-21-6

PAR JUNIOR ACHIEVEMENT LATVIA

JA Latvia organizācijas misija ir veicināt Latvijas tautsaimniecības attīstību, iesaistoties jaunatnes izglītošanā, uzņēmējspēju veicināšanā un jaunās uzņēmēju paaudzes veidošanā, mācību procesā sasaistot teorētiskās zināšanas ar praksi atbilstoši ekonomikai Latvijā, Eiropā un pasaulē. 4 no 5 JA absolventiem atzīst, ka JA ietekmē viņu lēmumus par turpmāko izglītību:

- ietekmi uz viņu profesionālo un personīgo izaugsmi;
- ietekmē viņu pašpārlicinātību un ticību sev;
- motivāciju gūt panākumus profesionālajā jomā.

JA Latvia ir Latvijas lielākā izglītības organizācija ar sabiedriskā labuma organizācijas statusu un praktiskās biznesa izglītības eksperts Latvijas skolās. JA Latvia ir viens no 41 *Junior Achievement Europe* un viens no 123 *Junior Achievement Worldwide®* tīkla biedriem kopš 1991. gada.

Eiropas Komisija atzinusi JA Latvia par vienīgo pozitīvo iniciatīvu Latvijā, kas ilgtermiņā un metodiski nodrošina jauniešiem uzņēmējdarbības izglītību. JA Latvia katru gadu nodrošina Eiropā aprobētu un Latvijas vajadzībām pielāgotu praktiskās biznesa izglītības programmu pieejamību aptuveni 100 000 skolēnu visā Latvijā visos izglītības līmeņos:

- finanšu pratības ABC – sociālo zinību priekšmeta mācību un metodiskie materiāli 1.–9. klasei;
- karjeras izglītības programma ĒNU DIENA 1.–12. klasei;
- skolēnu mācību uzņēmumu programma 4.–12. klasei;
- līderu programma 10.–12. klasei;
- kvalifikācijas paaugstināšanas un tālākizglītības programmas skolotājiem;
- starptautiski atzīts uzņēmējdarbības prasmju Sertifikātu (ESP ir starptautisks Sertifikāts, kas apliecina, ka jauniešiem ir reāla uzņēmējdarbības pieredze (SMU) un kuri ir ieguvuši nepieciešamās zināšanas, prasmes un kompetences uzņēmējdarbības uzsākšanai un gatavi nokārtot uzņēmējdarbības eksāmenu.

Junior Achievement Latvia Skolēnu mācību uzņēmumu programma

Skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) programma ir īpaši 4.–12. klašu skolēniem veidota mācību metode. Skolēniem tā ir iespēja, praktiski darbojoties, apgūt sava uzņēmuma izveides un vadīšanas prasmes, radīt produktus un piedāvāt tos saviem potenciālajiem klientiem. Vidēji 22 % programmas absolventu ir jau iesaistījušies uzņēmējdarbībā.

Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija ir atzinusi šo mācību metodi un rekomendē to izglītības iestādēm kā uzņēmējspēju attīstošu un pilnveidojošu mācību metodi. SMU nav juridiska statusa – tos Latvijā pārstāv tikai JA Latvia, kas ir *Junior Achievement Worldwide* programmu licences īpašniece. Šī licence ietver arī Skolēnu mācību uzņēmumu programmu.

Seko un uzzini vairāk:

<https://www.facebook.com/JALatvia/>

<https://twitter.com/JALatvia>

<https://www.instagram.com/JALatvia/>

SATURS

Ievads.....	5	6. Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	37
Kursa programmas struktūra	5	7. Zīmols un mārketinga stratēģija	39
Mācību satura un pieejas akcenti	5	8. SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana.....	42
Kursa mērķis un uzdevumi.....	7	9. SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	47
Mācību saturs.....	9	10. Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	50
Vērtēšanas saturs, mācību sasniegumu vērtēšanas formas.....	10	11. Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	53
Sasniedzamo rezultātu veidi, vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	10	12. Finansiālās labklājības veidošana	56
Kursa vērtēšanas saturs	11		
Kursa apguves prasības	13	Pielikumi.....	60
Ieteikumi mācību darba organizācijai.....	14	1. pielikums “Standartā noteikto sniedzamo rezultātu sadalījums pa mācību jomām un specializētā kursa tēmām”	60
Satura starpdisciplināritāte	14	2. pielikums “Praktiskās uzņēmējdarbības izglītības Skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) programmas aktivitāšu kalendārs”	67
Stundu sadalījums/grafiks	15	3. pielikums “Plānotie skolēnam sniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 12.klasi un kursa tēmas, kur tās attīsta”	68
Dažādas mācību darba organizācijas formas	16	4. pielikums “Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi”	71
Mācību satura apguves norise.....	17	5. pielikums “Vērtēšanas uzdevumu piemēri”:.....	73
Kursa satura pārskats	17	1. uzdevums: “Komandas veidošana”	73
Temata ietvara struktūras paraugs	18	2.uzdevums: “SMU plānotās darbības plāna apraksts”	81
Izvērtis kursa saturs.....	19	3. uzdevums: “SMU operatīvās darbības novērtējums”	87
1. Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, SMU	19	4. uzdevums: “SMU darbības analīze – gada ziņojums”	92
2. Komanda.....	22	5. uzdevums: “Mana finansiālā labklājība”	96
3. Produkts.....	26		
4. Tirgus izpēte	32		
5. Finanses	34		

IEVADS

Kursa programmas struktūra

Vispārējās vidējās izglītības specializētā kursa “Uzņēmējdarbības pamati – Skolēnu mācību uzņēmuma veidošana (SMU)” programma (turpmāk - programma) izstrādāta, balstoties uz Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumos Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) noteiktajiem plānotajiem, skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem sociālās un pilsoniskās un tehnoloģiju mācību jomās optimālajā un augstākajā apguves līmenī.

Specializētais kurss “Uzņēmējdarbības pamati - Skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) veidošana” ir piemērots *Junior Achievement Latvia* dalībiskolām, kas noslēgušas sadarbības līgumu un piedāvā skolēniem piedalīties Skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) programmā. Mācību paraugprogramma sniedz iespēju skolām praktisko uzņēmējdarbības izglītību ieviest formālajā izglītībā.

Programma veidota, paredzot, ka kursa apguvei vispārējās vidējās izglītības pakāpē tiks atvēlētas 140 mācību stundas. Skolai iespējams mainīt mācību stundu skaitu kursā, pielāgojot to savam mācību plānam un skolēnu sasniegtajiem vai plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem citos mācībuursos, bet nesamazinot to mazāk par 70 mācību stundām un veicot pilnu Skolēnu mācību uzņēmuma darbības ciklu visa mācību gada garumā.

Programmā iekļauti:

- kursa mērķis un uzdevumi,
- mācību saturs,
- vērtēšanas saturs,

- mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni,
- ieteikumi mācību darba organizācijai,
- mācību satura apguves norise,
- standartā noteikto un specifiski kursa apguvei, skolēnam noteikto sasniedzamo rezultātu sadalījums pa kursa tēmām (1.pielikums),
- praktiskās uzņēmējdarbības izglītības pasākumu kalendārs (2. pielikums),
- plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 12.klasi un kursa tēmas, kur tās attīsta (3. pielikums),
- mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu un resursu uzskaitījums (4. pielikums),
- vērtēšanas uzdevumu piemēri (5.pielikums).

Programmai ir ieteikuma raksturs. Pedagogi var izmantot šo programmu vai izstrādāt savu, pielāgojot šo programmu savam mācību satura plānam.

Mācību satura un pieejas akcenti

Vispārējās vidējās izglītības satura īstenošanas mērķis ir lietpratīgs skolēns, kurš:

- apzinās savas personiskās spējas un intereses mērķtiecīgai personiskās un profesionālās nākotnes veidošanai,
- ciena sevi un citus,
- padziļina zināšanas, izpratni, prasmes un turpina nostiprināt vērtības un tikumus, atbilstoši saviem nākotnes mērķiem,

- atbildīgi, inovatīvi un produktīvi darbojas paša, ģimenes, labklājīgas un ilgtspējīgas Latvijas valsts un pasaules veidošanā¹.

Viens no vispārējās izglītības satura īstenošanas uzdevumiem ir veicināt individualizētu iedziļināšanos un specializēšanos atsevišķās mācību jomās, padziļināti apgūstot tās, atbilstoši savām interesēm un nākotnes mērķiem. Vispārējās izglītības standarts šo izvirzīto uzdevumu skolēniem paredz sasniegt caur specializētajiem kursiem, mācoties dziļāk šaurākā mācību jomu lokā 11. un/vai 12. klasē.

Šī kursa saturs ir veidots, balstoties uz skolēna jau iegūtajām teorētiskajām zināšanām un attīstītajām prasmēm vispārīgā apguves līmenī, kā turpinājums sociālās un pilsoniskās mācību jomas un tehnoloģiju mācību jomas apgūšanai optimālajā un augstākajā apguves līmenī.

Apgūstot kursa mācību saturu - veidojot savu Skolēnu mācību uzņēmumu un praktiski tajā darbojoties, skolēnam tiek sniegtas specifiskas zināšanas, izpratne un prasmes:

- ilgtspējīgā saimniekošanā,
- cilvēkresursu organizēšanā un vadīšanā,
- produkta radīšanā un attīstīšanā,
- produkta virzīšanā virtuālajā un reālajā tirgū,
- uzņēmējdarbības finanšu plānošanā, uzskaitē reāllaikā un operatīvajā analizē,
- uzņēmuma darbības analizē,
- uzņēmējdarbības tiesiskajā regulējumā,
- individuālo finanšu efektīvā pārraudzībā un plānošanā.

Uzņēmējdarbības pamati – Skolēnu mācību uzņēmuma (SMU) veidošana

Tādējādi pakāpeniski tiek sasniegta vispārējās vidējās izglītības standartā noteiktā zināšanu apguve, izpratnes veidošana, kā arī prasmju un vērtībās balstītu ieradumu attīstīšana.

Šī specializētā kursa **mācību satura un pieejas akcents ir praktiskā uzņēmējdarbības izglītība** - princips “mācies darot” - iespēja standartā un programmā noteiktos skolēnam sasniedzamos rezultātus sasniegt, veidojot un aktīvi darbojoties savā Skolēnu mācību uzņēmuma (SMU).

Pēc praktisko iemaņu apgūšanas pirmajā kursa daļā, lai dotu iespēju skolēniem padziļināti pētīt, analizēt un izprast uzņēmējdarbības vidi un attīstītu finanšu pratību, kursa otrajā daļā ietvertas tēmas par ekonomiskajiem procesiem un likumsakarībām, tiesiskumu uzņēmējdarbībā un darba tirgū, kā arī tiek sniegts ieskats par finanšu pakalpojumu izmantošanu finansiālās labklājības sasniegšanai. Arī šo tēmu apgūšana tiek balstīta skolēna iepriekš gūtajā praktiskajā pieredzē un reālu situāciju modelēšanā.

Būtisks mācību satura un vērtēšanas elements ir Eiropas Uzņēmējdarbības eksāmens un tā pašnovērtējuma testi, kurus skolēni veic dažādos kursa apguves posmos (vairāk skat. “Vērtēšanas saturs, mācību sasniegumu vērtēšanas formas).

¹ MK Noteikumi Nr.416, “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem”

KURSA MĒRĶIS UN UZDEVUMI

Kursa mērķi:

1. Sniegt specifiskas zināšanas un attīstīt skolēnu izpratni, prasmes un ieradumus, kas ir būtiski, darbojoties uzņēmējdarbības vidē, uzsākot un attīstot uzņēmējdarbību.
2. Sniegt daudzpusīgu un analītisku redzējumu un veicināt izpratni par ekonomikas procesiem, to mijiedarbību ar iedzīvotāju un valsts labklājību un ekonomisko attīstību, kā rezultātā skolēns spētu pieņemt izsvērtus lēmumus par savu karjeras veidošanu, izglītību un finansiālo labklājību.

Kursa uzdevumi norādīti tabulā (skat. Tab. Nr.1.). Tie izvirzīti, balstoties uz standartā noteiktajām attīstāmajām caurviju prasmēm.

KURSA UZDEVUMS	KDPR*	JU*	PM*	S*	PL*	DP*
Radīt iespēju skolēnam praktiski iepazīt uzņēmējdarbības vidi un tur notiekošos procesus, iegūtās zināšanas izmantojot sava uzņēmuma dibināšanā un vadīšanā	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Veicināt skolēna izpratni par tiesiskuma nozīmību, tiesiskām attiecībām un tiesiskiem risinājumiem, ar kuriem jāstopas uzņēmējdarbības un darba vidē	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Radīt iespēju skolēnam, praktiski darbojoties, noteikt un pilnveidot savas kompetences, stiprās/vājās puses, dažādās zināšanas, prasmes un pieredzes un to izmantošanu noteiktu mērķu sasniegšanai, kā arī savas personības piemērotību līdera (uzņēmuma vadītāja/darba devēja) vai komandas dalībnieka (darba ņēmēja) lomas piemērotībai	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Pilnveidot spēju plānot un organizēt komandas un individuālo darbu un sniegt atgriezenisko saiti darbam grupā	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Veicināt skolēna prasmi kritiski un konstruktīvi analizēt savu un komandas biedru viedokļus un darbu, paraudzīties uz savu ideju/ierosinājumu no dažādiem skatu punktiem, argumentēti diskutēt un piedāvāt risinājumus problēmsituāciju risināšanai	✓	✓	✓	✓	✓	
Veicināt ilgtspējīgu domāšanu savu individuālo un komandas mērķu sasniegšanā	✓	✓	✓	✓	✓	
Veicināt skolēnu proaktivitāti meklēt jaunas iespējas, kā pilnveidot un pašrealizēt sevi, vienlaikus uzlabojot sabiedrības un vides (skolas, pilsētas, valsts) labklājību un ilgtspējīgumu	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Rosina skolēnus izvirzīt īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, izstrādāt mērķu īstenošanas plānu, attīstī prasmi vadīt procesu no sākuma līdz beigām, kļūdas izmantojot kā iespēju izaugsmei	✓	✓	✓	✓	✓	

Pilnveidot skolēnu prasmi cieņpilnai komunikācijai (mutiska, rakstiska, neverbāla) un veidot izpratni par ētiskas rīcības nozīmīgumu gan uzņēmējdarbības vidē, gan savu individuālo karjeras mērķu sasniegšanā	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Attīstīt un veicināt spēju pielāgoties mainīgajām tehnoloģijām, koncentrējoties nevis uz konkrētu digitālo rīku izmantošanu, bet spēju atrast, izvēlēties un efektīvi pielietot konkrētajā laikā un vietā sev piemērotākos digitālos rīkus un tehnoloģijas savu mērķu sasniegšanai	✓	✓	✓			✓
Motivēt skolēnu pieņemt lēmumus, uzņemties atbildību par savu rīcību un tās sekām, piedāvājot un realizējot problēmrisināšanas stratēģijas	✓	✓	✓	✓	✓	
Veicināt izpratni par uzņēmējdarbības nozīmi ekonomiskajā attīstībā un iedzīvotāju labklājībā	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Veicināt izpratni par dažādiem finanšu instrumentiem un rosināt pieņemt atbildīgus un izsvērtus lēmumus, kas veicinātu finansiālo labklājību	✓	✓	✓		✓	✓

Tabula Nr. 1

*KDPR – kritiskā domāšana un problēmrisināšana. *JU – jaunrade un uzņēmējspējas. *PM – pašvadīta mācīšanās. *S – sadarbība. *PL – pilsoniskā līdzdalība. *DP – digitālā prātība

MĀCĪBU SATURS

Šī specializēta kursa mācību saturs ir balstīts skolēna praktiskajā darbībā reālā uzņēmējdarbības vidē un savas darbības analizē – “mācies darot” un “mācies, analizējot savu izdarīto”. Uzsverot aktīvu, reālajās dzīves situācijās balstītu zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu attīstīšanu.

Mācību saturs ir veidots, balsoties uz standartā noteiktajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem sociālās un pilsoniskās mācību jomas un tehnoloģiju mācību jomas apguvei optimālajā un augstākajā līmenī. Mācību saturs ir organizēts saskaņā ar *JA Latvia* Skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) programmu un uzņēmuma darbības ciklu. Tādējādi tiek veidots starpdisciplinārs, praktiskā uzņēmējdarbības izglītībā balstīts, specializētais mācību kurss.

Katras kursā noteiktās tēmas apguve ir vērsta uz notikumiem, kas ir personiski nozīmīgi un ietver personisku ieguldījumu, kā arī, veiksmīga rezultāta gadījumā, finansiālu ieguvu. Šo faktoru kopums veicina skolēnu teorētisko zināšanu saikni ar praktiskā darbībā un pieredzē balstītu prasmju, izpratnes un ieradumu veidošanos un attīstīšanu.

Mācību saturs ir organizēts 2 lielās tēmās un 12 apakštēmās, ievērojot secīgumu un tēmu virzību, padziļinātas un personīgas izpratnes veidošanai.

Katras kursa tēmas apguve ir cieši saistīta un iespējama tikai praktiski pielietojot un tādējādi attīstot, standartā noteiktās caurviju prasmes – kritisko domāšanu un problēmrisināšanu, jaunradi un uzņēmējspējas, pašvadītu mācīšanos, sadarbību, pilsonisko līdzdalību un digitālo prātību -, lai “prastu un vēlētos patstāvīgi mācīties mūža garumā, plānotu un vadītu savu izzīņas procesu, veidotu pozitīvas attiecības un pieņemtu atbildīgus lēmumus” (MK Noteikumi Nr.416).

Uzņēmējdarbības pamati – Skolēnu mācību uzņēmuma (SMU) veidošana

Apgūstot šī specializētā kursa mācību saturu, skolēns iegūs padziļinātas zināšanas un izpratni par uzņēmējdarbību un ekonomiskajiem procesiem, kā arī kompetences uzņēmējdarbības veikšanai un finansiālās labklājības sasniegšanai:

- izpētot, izzinot un diskutējot par uzņēmējdarbības nozīmi pilsētas, reģiona un valsts ekonomiskajā attīstībā;
- praktiski realizējot ilgtspējīgas, sociāli atbildīgas iniciatīvas, strādājot pie sava uzņēmuma un produkta attīstības, apzinoties potenciālos riskus, piedāvājot izsvērtus risinājumus;
- attīstot inovatīvu pieeju, radot un attīstot savu produktu ar pievienoto vērtību, apzinoties un plānojot nepieciešamos resursus;
- veidojot, vadot un strādājot komandā;
- efektīvi organizējot savu darbu, īstenojot pašvadīto mācīšanos, izvirzot īstermiņa un ilgtermiņa mērķus un uzdevumus, mācoties reaģēt dažādās situācijās, pielāgojot iepriekš izstrādātos uzdevumus mērķu sasniegšanai, iegūstot vērtīgas mācības mērķtiecīgai karjeras izvēlei;
- veicot uzticamos informācijas avotos un faktos balstītu izpēti, analizējot produkta tirgu, izvēloties ražošanas izejvielas;
- veidojot produkta virzīšanas tirgū stratēģiju un praktiski to īstenojot;
- analizējot finanšu līdzekļu izlietojuma un ieguldījuma veidus, veicot finanšu aprēķinus, analizējot un pieņemot aprēķinos balstītus izsvērtus lēmumus par sava SMU attīstību un savu nākotnes finansiālo labklājību;
- pētot dažādas tiesiskās attiecības, nepieciešamību ievērot tiesiskumu dažādos uzņēmējdarbības posmos, procesos un darba attiecībās.

VĒRTĒŠANAS SATURS, MĀCĪBU SASNIEGUMU VĒRTĒŠANAS FORMAS

Sasniedzamo rezultātu veidi, vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Kursa programmas sniedzamie rezultātu veidi, vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni noteikti, balstoties uz VISC publicētajām mācību jomu paraugprogrammām “Skola 2030” ietvaros².

Kursa programmas ietvaros ir **četrus veidus plānotie, skolēnam sniedzamie rezultāti**:

- zināšanas un izpratne,
- prasmes,
- ieradumi, kas balstīti vērtībās,
- zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas.

Zināšanu un izpratnes apguve attiecas uz plānotajiem skolēnam sniedzamajiem rezultātiem, kuri parasti sākas ar darbības vārdiem “skaidro”, “pamato”, “apraksta” u. c. Plānoto skolēnam sniedzamo rezultātu apguvi skolēns parāda, piemēram, skaidrojot procesu norisi, sarunās, diskusijās, prezentācijās izmantojot nozares terminus, argumentācijā izmantojot faktus, datus, teorijas, piemērus, secinājumus u. tml.

Prasmju grupas atspoguļo būtiskas priekšmeta specifiskās prasmes, domāšanas un caurviju prasmes. Prasmju apguvi skolēns demonstrē darbībā, piemēram, aprēķinot, analizējot, analītiski spriežot, izdarot secinājumus, sagatavojot dokumentus vai kādus citus materiālus, izstrādājot un īstenojot stratēģijas (piem., mārketinga), prezentējot savu produktu un SMU, lietojot jomas jēdzienus savā stāstījumā, diskusijā, kā arī pašregulējot savu uzvedību.

Ieradumus, kas balstīti vērtībās, skolēns demonstrē darbībā. Tos vērtē, novērojot skolēna darbību ilgākā laikposmā, situācijās, kuras ietver izvēles iespējas. Piemēram, cieņpilna, konstruktīva diskusija, ilgtspējīgu un sociāli atbildīgu iniciatīvu ieviešana, efektīvs komandas darbs.

Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas, kuras ir raksturīgas un būtiskas šī kursa mācību satura apguvē, skolēns demonstrē darbībā, jaunajās, to skaitā reālajās dzīves situācijās, risinot problēmas, piemērojoties mainīgiem apstākļiem, pamanot jaunas iespējas, un kā arī, izmantojot kursā attīstītās zināšanās, izpratni, prasmes un ieradumus, pieņem izsvērtus lēmumus par savas nākotnes mācību un karjeras mērķiem.

Programmā ir noteiktas dažādas ieteicamās **vērtēšanas formas un ieteicamie metodiskie paņēmieni**:

- diagnosticējošā vērtēšana (piem., Eiropas Uzņēmējdarbības sertifikāta pašvērtējuma tests kursa sākumā),
- formatīvā vērtēšana (piem. Eiropas Uzņēmējdarbības sertifikāta pašvērtējuma tests pēc SMU likvidēšanas, produkta prototipa prezentācija, analītiskie darbi pēc katras tēmas pabeigšanas SMU darbības plānošanas periodā, SMU atskaite pēc SMU gadatirgiem),
- summātīvā vērtēšana (piem., SMU darbības atskaite, tēmu nobeiguma darbi kursa otrajā daļā, argumentēta eseja pēc tēmas “Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja”).

² Valsts izglītības satura centrs, ESF projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā, Programmu paraugi vidējā izglītībā

Vairāk skat. “Kursa apguves prasības”.

Būtiski ir izstrādāt un iepazīstināt skolēnus ar vērtēšanas kritērijiem, ar kuriem iespējams izvērtēt snieguma kvalitāti un sniegt skolēnam atgriezenisko saiti, lai veicinātu skolēnu kritisko domāšanu, cik lielā mērā paša priekšstatī par sevi un paveikto sakrīt ar citu redzējumu un kursa apguves prasībām, un spētu kursā gūto pieredzi izmantot tālākajā attīstībā un veicinātu kritisku un konstruktīvu pieeju pašvadītai mācīšanās pieejai visa mūža garumā.

Lai pilnveidotu pašvadītas mācīšanās un pašnovērtējuma prasmi, ir svarīgi vērtēšanas procesā iesaistīt arī skolēnus, gan pašam veidojot pašnovērtējumu, gan novērtējot vienam otra darbu grupā, gan veicot Eiropas uzņēmējdarbības kompetenču pašvērtējuma testus dažādos mācību satura apguves posmos. Pedagoģis šo vērtējumu iekļauj kopējā vērtējumā.

Platformā “Uzņēmējdarbības kompetenču sertifikāts” un bezsaistes versijā (elektroniska vai izdrukāta darba lapa) skolēni aizpilda pašnovērtējuma testu, kurā tiek novērtētas dažādas skolēnam piemītošās kompetences, īpašības, prasmes (piem., radošums, spēja strādāt komandā, spēja pielāgoties mainīgiem apstākļiem, neatlaidība, spēja uzņemties atbildību, spēja uzņemties iniciatīvu, finanšu prātība u.c.). Pēc testa aizpildīšanas skolēnam ir pieejams testa rezultāts/atkaite.

Veicot pašvērtējuma testu dažādos kursa apguves posmos, gan pedagoģis, gan skolēns iegūst iespēju salīdzināt savu kompetenču attīstību. Savukārt kursa noslēgumā būs iespēja analizēt savu izaugsmi, salīdzinot savus rezultātus ar sniegumu Eiropas uzņēmējdarbības kompetenču eksāmenā. Pedagoģis iegūtos kompetenču attīstības rādītājus var izmantot, lai novērtētu, kā pedagoģa izmantotie metodiskie paņēmieni veicina skolēnu kompetenču attīstību.

Uzņēmējdarbības pamati – Skolēnu mācību uzņēmuma (SMU) veidošana

Kursa noslēgumā skolēni kārtos Eiropas Uzņēmējdarbības kompetenču eksāmenu.

Kursa galvenais fokuss ir skolēna kompetenču attīstība nevis vispārīgā vai abstraktā līmenī, bet caur sava SMU prizmu, caur savu personīgo pieredzi reālā uzņēmējdarbības vidē. Tādēļ aicinām skolotājus, izvēloties **metodiskos paņēmienus**, fokusēties uz skolēnu pašvadītas mācīšanās spēju, skolotāja vadītu skolēna pašizziņas ceļu, analītisku pieeju un principu “mācies darot”, (piemēram, rosināt skolēnus pašu meklēt informāciju, iepriekš skolotājam norādot uzticamus informācijas avotus), vienlaikus nodrošinot skolotāja klātbūtni, darba pārraudzību un iesaisti nepieciešamības gadījumā.

Kursa vērtēšanas saturs

Lai skolotājiem un skolēniem piedāvātu homogēnus vērtēšanas nosacījumus, specializētā kursa “Uzņēmējdarbības pamati – Skolēnu mācību uzņēmuma veidošana” vērtēšanas saturs ir izstrādāts saskaņā ar citām VISC piedāvātajām mācību jomu paraugprogrammām.

Programmas sasniedzamo rezultātu veidu un grupu uzskaitījums ir apkopots tabulā (skat. Tab. Nr.2). Kursa programmas ietvaros, atbilstoši sasniedzamo rezultātu grupām un prasībām kursa apguvei, ir izstrādāti uzdevumu piemēri ar vērtēšanas kritērijiem. Atsevišķi uzdevumi ietver vairākas sasniedzamo rezultātu grupas.

Sasniedzamo rezultātu veids	Sasniedzamo rezultātu grupa	Vērtēšanas uzdevuma piemērs
Zināšanas un izpratne	Skaidro: - ilgtspējīgas darbības, komercdarbības, uzņēmējdarbības procesus raksturojošos elementus; - uzņēmējdarbības ietekmi uz ekonomisko attīstību, sabiedrības labklājību un reģiona un valsts konkurētspēju; - uzņēmējdarbības uzsākšanas procesu; - savai uzņēmējdarbībai nepieciešamos resursus; - katra komandas dalībnieka nozīmi uzņēmumā, katra amata pienākumus un atbildības; - tiesiskuma nozīmi un dažādus tiesiskus procesus uzņēmējdarbībā un darba vidē gan no darba devēja, gan darba ņēmēja skatu punkta; - finanšu tirgu veidus un to izmantošanu dažādu mērķu sasniegšanai, ieguvumus, riskus un trūkumus.	1.,2.,3.,4.,5. uzd.
	Pamato: - savu un komandas zināšanu, prasmju kopumu un personības atbilstību savu uzņēmējdarbības mērķu sasniegšanai un lomas uzņēmumā; - produkta nepieciešamību, produktam piemērotāko materiālu un ražošanas tehnoloģiju izmantošanu, produkta nepieciešamību un aktualitāti; - savas uzņēmējdarbības rentabilitāti, balstoties uz veiktiem aprēķiniem; - produkta risinājumu, ņemot vērā nepieciešamību ietvert ilgtspējīgus risinājumus un ievērojot patērētāju vēlmes, vajadzības un ergonomiku; - izvēlēto produkta virzīšanas stratēģiju, balstoties uz veikto analīzi.	1.,2.,3.,4. uzd.
Prasmju grupa	Izmanto dažādas metodes un stratēģijas, lai veiktu izpēti, analizētu, plānotu un īstenotu savus uzņēmējdarbības un finansiālās labklājības mērķus.	2.,3.,4.,5. uzd.
	Praktiski izgatavo vai vada izgatavošanas procesu savam produktam, nosaka tā dzīves ciklu, īpašības, funkcijas, pēta patērētāju attieksmi, uzlabo to.	2.,3. uzd.
	Plāno un veido uzņēmuma vizuālo tēlu un mārketinga materiālus, balstoties uz veikto mērķgrupas analīzi, lietotāju paradumiem.	2.uzd.
	Veic plānoto un aktuālo finanšu uzskaiti un finanšu aprēķinus, analizē tos.	2.,3.,5. uzd.
	Īsteno produkta virzīšanu tirgū, izmantojot dažādus pārdošanas kanālus (gan virtuālajā vidē, gan tiešajā pārdošanā).	3. uzd.
	Analizē dažādus finanšu tirgus, finanšu līdzekļu izlietojuma un ieguldījuma veidus, attiecinot tos uz savām nākotnes iespējamām izvēlēm.	5.uzd.
Ieradumi	Organizē savu un komandas darbu, kopīgi plāno, risina problēmas, piedāvā dažādus risinājumus, tostarp arī nestandarta situācijās, kad nepieciešami ātri, bet pārdomāti lēmumi.	3. uzd.
	Produkta radīšanas laikā ņem vērā ilgtspējības principus, atbildību pret vidi, godīga dizaina principus, respektē autortiesības un intelektuālā īpašuma tiesības.	2.uzd.
	Efektīvi organizē un veic darbu grupā, sasniedzot individuālos un grupas kopīgos mērķus.	1.,2.,4. uzd.
	Savu darbu veic, ievērojot darba drošību un ergonomiku.	2.uzd.
Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas	Ievēro vispārpieņemtas ētikas normas un cieņpilnu attieksmi iekšējā un ārējā komunikācijā (mutiskā, rakstiskā, neverbālā, tostarp arī virtuālajā vidē).	1.,4. uzd.
	Veic apjomīgu praktisko darbību un procesa virzīšanu visa mācību gada garumā, sākot no plānošanas līdz izdarītā darba analīzei un secinājumu izdarīšanai, balstoties uz teorētiskajām zināšanām, veikto izpēti un plānotajiem rezultātiem.	3.,4. uzd.
	Piemērojas mainīgiem apstākļiem, koriģējot un mainot dažādus risinājumus problēmsituācijās, komunicējot ar klientiem.	3.,4. uzd.
	Modelē izsvērtus lēmumus savas finansiālās labklājības veidošanai un nodrošināšanai, izvēloties, kā nākotnē varētu veikt uzkrājumus, ieguldījumus un modelē savu kredītpēju dažādos karjeras posmos un finansiālās situācijās.	5. uzdevums

Tabula Nr. 2

Kursa apguves prasības

Programmā piedāvāts piemērs kursa “Uzņēmējdarbības pamati – Skolēnu mācību uzņēmuma veidošana” apguves prasībām (skat. Tabulu Nr.3). Norādīti uzdevumi un to īpatsvars kopējā vērtējumā. Kursa apguvei svarīgi izpildīt visas noteiktās prasības.

Vērtēšanas forma	Prasības skolēnam kursa apguvei	Īpatsvars kursa vērtējumā (%)
Rakstisks analītisks darbs	SMU plānotās darbības plāna apraksts (biznesa plāns), kuru skolēni veic grupās. Darbs sastāv no 6 atsevišķiem darbiem, kurus skolēni veic pakāpeniski kursa laikā līdz Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšanai (detalizētu aprakstu skat. 5. pielikumā, 2.uzdevums).	20%
Rakstiski/mutiski (analītisks darbs vai prezentācija)	Operatīvās darbības atskaite par Skolēnu mācību uzņēmuma aktivitāti – dalību gadatirgos, pārdošanas apjomiem u.c.(detalizētu aprakstu skat. 5. pielikumā, 3. uzdevums).	15%
Kombinēti - rakstisks analītisks darbs un prezentācija ar uzskates materiāliem	SMU darbības analīze, kuru skolēni veic grupās un individuālais pašnovērtējums par darbu komandā (detalizētu aprakstu skat. 5. pielikumā, 4. uzdevums)	25%
Rakstiski - 3 vērtēšanas darbi tematu noslēgumā, kuros skolēnam ir iespēja demonstrēt un pierādīt savas zināšanas, izpratni un prasmes. Pārbaudes darbu uzdevumi ietver dažāda veida vērtēšanas formas	Pārbaudes darbs jebkurā no vērtēšanas formām par tēmu “Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja”	10%
	Pārbaudes darbs jebkurā no vērtēšanas formām par tēmu Tiesību nozares, tiesiskas attiecības, juridiskā atbildība	10%
	Argumentēta eseja “Finansiālās labklājības veidošana” (detalizētu aprakstu skat. 5. pielikumā, 5. uzdevums).	10%
Rakstiski (tests)	Eiropas Uzņēmējdarbības kompetenču eksāmens (ESP)	10%
KOPĀ		100%

Tabula Nr. 3

IETEIKUMI MĀCĪBU DARBA ORGANIZĀCIJAI

Satura starpdisciplinārītāte

Kursa saturs ir veidots, balstoties uz skolēna jau iegūtajām teorētiskajām zināšanām un attīstītajām prasmēm sociālās un pilsoniskās mācību jomas un tehnoloģiju mācību jomas vispārīgās apguves līmenī, un kā papildinājums sociālās un pilsoniskās mācību jomas un tehnoloģiju mācību jomas apgūšanai optimālajā un augstākajā apguves līmenī.

Kursa satura **starpdisciplinārītāte plašākā izpratnē** ir raksturojuma kā vispārēja starpdisciplinārītātes līmeņu izpaušanās kursu tematos un apgūstamajās zināšanās, prasmēs, ieradumos un to kombinācijās visā izglītības saturā:

- lietišķs un zinātnisks valodas stils – lasot un rakstot tekstus un dokumentus, iepazīstoties ar terminiem - to lietojumu un nozīmi, pētot ekspertu viedokļus, problēmsituāciju (*case study*) aprakstus u.c.;
- svešvalodas lietojums – patstāvīgi pētot un analizējot informāciju, kas ir pieejama svešvalodās, lietojot digitālos rīkus svešvalodās u.c.;
- digitālās prasmes – veidojot sava zīmola identitāti, kvalitatīvu reklāmas materiālu izveide, produkta virzīšanā virtuālā vidē u.c.;
- jaunrades spēja – radot un attīstot produktu un SMU kopumā;
- sadarbība un komunikācijas prasmes – veidojot un strādājot komandā;
- matemātiskā analīze – SMU finanšu datu aprēķiniem un to analīzē.

Kursa satura **starpdisciplinārītāti šaurākā izpratnē** raksturo kursa integrētais raksturs un saturs. Tas ietver aicinājumu sociālās un pilsoniskās un tehnoloģiju mācību jomas pedagogiem izstrādāt mācību plānu un īstenot to, strādājot ciešā saiknē. Tādējādi nodrošinot efektīvu starpdisciplināru un integrētu mērķu sasniegšanu un dodot iespēju

skolēniem efektīvi sasniegt visus attiecīgās mācību jomas sasniedzamos rezultātus vispiemērotākajos un produktīvākajos apstākļos.

Plānojot kursa satura apguvi un laiku, jāņem vērā, ka specializētajā kursā ir iekļauti sasniedzamie rezultāti no programmas “Dizains un tehnoloģijas II”, kur viens no mērķiem ir plānot un praktiski izstrādāt konkrētu produktu kādā no dizaina jomām, un sasniedzamie rezultāti no sociālās un pilsoniskās mācību jomas, kur tiek apskatītas tādas tēmas, kā tiesiskums, globālā konkurētspēja, cilvēkkapitāls un ieguldījums cilvēkkapitālā, ilgtspēja un ilgtspējīga saimniekošana.

Apgūstot specializēto kursu **paralēli vai papildus kursam “Dizains un tehnoloģijas II”**, skolēnam tiks sniegts atbalsts ideju radīšanas un produkta koncepta plānošanā, kā arī prototipa izstrādē, testēšanā un gatava produkta radīšanā, praktiski darbojoties ar klientiem reālā uzņēmējdarbības vidē.

Specializētā kursa programmā ir iekļauti visi sasniedzamie rezultāti no tehnoloģiju mācību jomas optimālajā un augstākajā līmenī sekojošās sasniedzamo rezultātu sadaļās:

- “Dizaina procesa īstenošana” (T.1.1.);
- “Lietotāju izpēte, vajadzību analīze un ideju radīšana” (T.1.2.);
- “Tirgus izpēte un resursu pārvaldība” (T.1.4.);
- “Produkta risinājuma ieviešana” (T.1.5.).

Tabulā Nr.4 attēlotas būtiskākās kursa tēmas, kuras ieteicams saskaņot ar tehnoloģiju mācību jomas kursu, skolēna secīgai kursa tēmu apgūšanai.

Specializētā kursa tēma	“Dizains un Tehnoloģijas II” tēma
Produkts	Risinājuma prototipēšana, izvērtēšana, testēšana, pilnveidei (T.1.3.)
	Darbs ar materiāliem un to apstrādes tehnikas (T.2.1.)
Zīmols un mārketinga stratēģija	Informācijas dizaina risinājumu izstrāde (T.2.2.)
SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana - dalība gadatirgos, izstādēs, festivālos	Programmavadāmu ierīču pārvaldība, lietotņu un tām raksturīgāko un kopīgo funkciju izmantošana (T.2.3.)

Tabula Nr. 4

Apgūstot specializēto kursu **paralēli vai papildus sociālās un pilsoniskās mācību jomas padziļinātajam kursam “Sociālās zinātnes II”**, skolēnam tiks sniegts personīgs, pieredzē balstīts priekšstats par ilgtspējīgu un atbildīgu saimniekošanu, ekonomiskajiem procesiem un tiesiskumu, kas sniedz lielāku atbalstu attīstīt caurviju prasmes augstākā līmenī.

Sasniedzamie rezultāti specializētajā kursā iekļauti no Sociālās un pilsoniskās mācību jomas idejām:

- indivīds apzinās sevi kā daļu no sabiedrības – sadarbojoties var izdarīt vairāk un efektīvāk, kopīgi ir iespējams ietekmēt procesus (VSK.S.Li.1.);
- Latvijas demokrātiju un tiesiskumu nodrošina lokālu interešu un starptautisku attiecību mijiedarbība (VSK.S.Li.2.);

Uzņēmējdarbības pamati – Skolēnu mācību uzņēmuma (SMU) veidošana

- labklājību rada ilgtspējīgā un atbildīga saimniekošana, saglabājot mantotās vērtības, vairojot savu turīgumu un rūpējoties par nākamajām paaudzēm (VSK.S.Li.3.).

Sasniedzamie rezultāti specializētajā kursā iekļauti no šādām Sociālā zinātne II” tēmām:

- “Tiesiskums mūsdienu sabiedrībā”;
- “Cilvēkkapitāls un ilgtspēja”.

Iespējama arī **projekta darba “Sociālās uzņēmējdarbības projekts”** vai **“Pilsoniskās līdzdalības projekts”** integrēšana SMU, ja tiek īstenoti visi projekta paredzētie nosacījumi. Piemēram, īstenojot kādu sociālās uzņēmējdarbības vai pilsoniskās līdzdalības aktivitāti savā SMU darbībā.

Tā kā kursa galvenais fokuss ir SMU veidošana, sniedzamie rezultāti izvēlēti tādi, lai skolēni citās mācību jomās apgūtās zināšanas varētu izziņāt, izprast un analizēt nevis vispārīga vai abstraktā līmenī, bet caur sava uzņēmuma prizmu, caur savu pieredzi reālā uzņēmējdarbības vidē – “mācoties darot”. Tādēļ, plānojot un vadot specializēto kursu, aicinām skolotājus aktīvi sadarboties ar saviem kolēģiem ne tikai tehnoloģiju un dizaina mācību jomā, bet arī, piemēram, latviešu valodas kursā, lai veicinātu un attīstītu skolēnos spēju stilistiski pareizi izteikties par savu uzņēmumu sociālajos tīklos, intervijās, prezentācijās u.c. vai angļu valodas kursā, gatavojot materiālus svešvalodā.

Stundu sadalījums/grafiks

Kursu iespējams īstenot dažādā laika grafikā. Kurss var tikt īstenots viena gada laikā (11. vai 12. klasē) vai 2 mācību gadu laikā (11. un 12.klasē). Lai dotu skolēnam iespēju iedziļināties, pilnvērtīgi veikt konkrētus uzdevumus vai pabeigt apgūstamo tēmu, ieteicams nodrošināt vairākas mācību stundas pēc kārtas vienā dienā. Īpaši ieteicams tas ir kursa I daļā.

Tā kā pastāv cieša kursa satura sasaiste ar *JA Latvia* SMU programmu, pirmo kursa daļu vēlams organizēt vienā mācību gadā (piemēram, 11. klasē), bet otro pēc izvēles tajā pašā vai nākamajā mācību gadā.

Kursu ieteicams apgūt 11. un/vai 12. klasē, paralēli “Dizains un tehnoloģijas II” un sociālās un pilsoniskās mācību jomas padziļinātā kursa apgūšanai, ievērojot specializētā kursa programmā ietvertās starpdisciplinārās atsauces uz iepriekšminētajiem kursiem, skolām individuāli saskaņojot to ar savu mācību plānu, lai apgūstamās tēmas secīgi sakārtotos.

Ieteicamie kursa apguves laika grafiku varianti norādīti tabulā Nr.5.

I variants	II variants
Kurss sadalīts divās daļās – I daļa un II daļa.	BEZ kursa sadalījuma II daļas, kursa II daļu integrējot pie I daļas tēmām.
11.klase: visa pirmā kursa daļa paralēli “Dizains un tehnoloģijas II”	11.klase: pirmās kursa daļas tēmas “SMU plānošana un dibināšana”, “SMU zīmols mārketinga stratēģija”, “SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana - dalība gadatirgos, izstādēs, festivālos” paralēli
12.klases I semestris: kursa otrā daļa paralēli “Sociālās zinības II”	“Dizains un tehnoloģijas II” un kursa otrās daļas tēmas integrētas saturā.
	12.klase: turpina no “SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana - dalība gadatirgos, izstādēs, festivālos” un kursa otrās daļas tēmas integrētas saturā.

Tabula Nr. 5

Dažādas mācību darba organizācijas formas

Kursa sasniedzamo rezultātu apguvei skolotājam svarīgi piedāvāt skolēniem dažādas un savā starpā integrētas mācību formas.

Tā kā lielākā daļa mācību procesa notiek skolēnu izveidotā grupā, svarīgi nodrošināt skolēniem labvēlīgus apstākļus grupu darba veikšanai, piemēram, pielāgojot klases galdu un krēslu izkārtojumu telpā.

Lai veicinātu skolēnu pašvadītas mācīšanās iespējas un veicinātu skolēnus pieņemt lēmumus par sava risinājuma virzīšanu un gaitu, balstoties uz pašu veiktu informācijas un faktu analīzi, iespēju robežās būtu vēlams skolēniem tēmu apguves laikā nodrošināt piekļuvi internetam un datoram, lai mācību procesā varētu izmantot dažādus digitālos rīkus, tādējādi arī sabalansējot laiku, ko skolotājs pavada frontālā darbā, un, veicinot skolēnus pašiem meklēt un analizēt informāciju, vienlaikus nodrošinot skolotāja aktīvu klātbūtni un iesaisti skolēna izziņas procesā.

Skolēniem ir būtiski fiksēt un dokumentēt savu darbu nozīmīgākajos kursa apguves posmos (produkta apraksta veidošana, tirgus izpēte, finanšu datu aprēķinus) strukturējot tos, lai kursa I daļas laikā izveidotos SMU plānotās darbības aprakstu.

Saskaņā ar MK noteikumu Nr.416 12.11. punktu kursa satura apguves laikā atsevišķas tēmas apgūšanu skolotāja vadītās mācību stundās var aizstāt ar speciālu kursu/semināru apmeklēšanu, pēc tam pārliecinoties ar skolēnam plānoto sasniedzamo rezultātu atbilstību. Ieteikumus šī punkta īstenošanai šī kursa ietvaros skatīt “Izvērst kursa saturs” pie katras tēmas.

MĀCĪBU SATURA APGUVES NORISE

Kursa saturs pārskaits

Mācību saturs ir organizēts secīgi saskaņā ar SMU darbības ciklu, papildinot kursā apgūstamo ar tēmām par ekonomiskajiem procesiem, uzņēmējdarbības nozīmi kopējā ekonomiskajā attīstībā un sabiedrības labklājībā un savas personīgās finansiālās labklājības veidošanu. Dziļākas izpratnes un plašāka redzesloka veidošanā ir svarīgi ievērot šo tēmu pēctecību, kā arī efektīvi izmantot aktivitāšu iespējas praktiskajā uzņēmējdarbības izglītībā.

I DAĻA – Skolēnu mācību uzņēmums	
SMU plānošana un dibināšana	
1.	Komerddarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums
2.	Komanda
3.	Produkts
4.	Tirgus izpēte
5.	Finanses
6.	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana
SMU aktīva darbība	
7.	Zīmols un mārketinga stratēģija
8.	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana
SMU darbības analīze	
9.	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana
II DAĻA: Ekonomiskie un tiesiskie procesi uzņēmējdarbībā savas karjeras veidošanai un finanšu labklājības sasniegšanai nākotnē	
Ekonomiskie un tiesiskie procesi uzņēmējdarbībā	
10.	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja
11.	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības
Finansiālās labklājības veidošana	
12.	Finanšu tirgi, ieguldījumi, uzkrājumi, aizdevumi un apdrošināšana

Temata ietvara struktūras paraugs

Temata ietvara struktūras paraugs veidots atbilstoši VISC publicētajām mācību jomu paraugprogrammām projekta “Skola 2030” ietvaros, papildinot to ar specifiskām, specializētā kursa apguvei nepieciešamām pozīcijām.

Temata nosaukums	Temata nosaukums	Temata nosaukums	Temata nosaukums	Temata nosaukums	Temata nosaukums	Temata nosaukums
Temata apguvei ieteicamais laiks - ieteicamais mācību stundu skaits temata apguvei.						
Temata apguves mērķis - tematā plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu kopums un apguves pamatojums.						
Temata izpētes jautājumi - dažādu veidu jautājumu piemēri, kas atspoguļo mācību satura dziļumu un plašumu.						
Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti - skolēna spēja koordinēti lietot zināšanas, prasmes un ieradumus jaunās, neierastās situācijās. Iekavās norādīts kods no standarta attiecīgās mācību jomas plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu tabulas.						
Specifiskie programmas apguvei noteiktie papildus sasniedzamie rezultāti – standartā neesoši, bet specializētā kursa apgūšanai būtiski skolēnam sasniedzamie rezultāti.						
Temata apguves norise:						
Apguves norises piemērs					Informatīvie un mācību materiāli	
Temata vienuma nosaukums	Apguves norises piemērs				JA Latvia skolotāju profilos pieejamie un citi publiskie pieejami informācijas avoti	
Ieteicamās praktiskās uzņēmējdarbības izglītības aktivitātes - Junior Achievement Latvia piedāvātās praktiskas uzņēmējdarbības izglītības aktivitātes, kuras ieteicams skolēniem un skolotājiem apmeklēt dziļākai tēmas izpratnei. Atsevišķos gadījumos tēmas apgūšanu iespējams aizstāt ar skolēnu dalību šajās aktivitātēs, pēc tam novērtējot, vai sasniegti tēmas apguvei norādīto sasniedzamie rezultāti.						

IZVĒRTS KURSA SATURS

I daļa						II daļa					
Komercdarbība, ilgspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

1. Komerccdarbība, ilgspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~4 – 6 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir radīt skolēniem izpratni par uzņēmējdarbību raksturojošiem faktoriem. Iepazīstināt skolēnus ar ilgspējības jēdzienu un veicināt argumentētu diskusiju par ilgspējīgas uzņēmējdarbības nozīmi, un rosināt skolēnus izvēlēties ilgspējīgus risinājumus savā dzīvē un uzņēmējdarbībā. Veicināt skolēnu iesaisti praktiskajā uzņēmējdarbības izglītībā, apzināties, ko katrs kā indivīds no tās var iegūt savas nākotnes karjeras veidošanai.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kas ir komercdarbība un tās veidi, kas to raksturo?
2. Kādas ir uzņēmējdarbības tendences, kādas politiskas nostādnēs to ietekmē?
3. Kas ir ilgspējīga uzņēmējdarbība, kāda ir tās aktualitāte un nozīme?
4. Kā es varētu ievērot ilgspējības principus savā uzņēmējdarbībā?
5. Kas ir Skolēnu mācību uzņēmums?
6. Kas man jādara, lai nodibinātu Skolēnu mācību uzņēmumu?
7. Kādas ir manas iespējas veidojot Skolēnu mācību uzņēmumu?
8. Ko es vēlos iegūt no Skolēnu mācību uzņēmuma veidošanas un darbošanās tajā?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Analizē ilgspējīgas darbības priekšrocības dažādos mērogos (tajā skaitā pilsētā kā sistēmā) un plāno ilgspējīgas izaugsmes pasākumus, izvērtējot gan personiskos, gan sabiedrības kopējos ieguvumus no šo darbību veikšanas. (S.A. 3.13.)

- Diskutē par zinātnes kā ilgtspējīga resursa nozīmi, ar piemēriem pamato atklājumu un inovāciju nozīmību sabiedrības un ekonomikas attīstībā, lai attīstītu jaunu vērtību vai produktu. (S.A.3.2.)

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniedzami rezultāti:

- Analizē un diskutē par komercdarbību raksturojošiem faktoriem. Salīdzina un skaidro dažādus komercdarbības veidus, analizē atšķirīgo. Skaidro atšķirību starp jēdzieniem “komercdarbība” un “uzņēmējdarbība”. Savā skaidrojumā pareizi lieto jēdzienus.
- Izzina un skaidro, kas ir Skolēnu mācību uzņēmums (SMU), kāds ir SMU darbības process, kādas ir skolēnu iespējas, veidojot SMU.

Temata apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvie un mācību materiāli
Uzņēmējdarbības jēdziens	• Izpēta dažādos avotos minētus uzņēmējdarbības jēdziena skaidrojumus, apkopo informāciju par uzņēmējdarbības jēdzienu un kā uzņēmējdarbība atšķiras no komercdarbības. • Analizē un skaidro biežākos mītus un faktus par uzņēmējdarbību. • Diskutē, kas raksturo veiksmīgu uzņēmējdarbību.	Komerczinību materiāls vidusskolai, tēma – “Ievads komercdarbībā”
Kas ir ilgtspējīga uzņēmējdarbība?	• Izzina “ilgtspējības” jēdzienu un to raksturojošos elementus. • Diskutē, kā ilgtspējību var attiecināt uz uzņēmējdarbību un ekonomiku. • Apzina un izpēta dažādos informācijas avotos (dokumentos, stratēģijās, medijos) minētos mērķus un ierosinājumus ilgtspējīgas ekonomikas attīstībai (piem., “Latvija 2030”, ANO ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam, “Eiropas zaļais kurss”), analizē jēdzienu “aprites ekonomika” un “zaļā ekonomika” un tās nozīmi ilgtspējīgā attīstībā. • Izzina un analizē ilgtspējīgas darbības priekšrocības dažādos mērogos, potenciālos ieguvumus no tā. • Pēta un analizē, kā zinātne un tās attīstība ietekmē ilgtspējību, kāda ir zinātnes nozīmē ilgtspējīgā uzņēmējdarbībā un ekonomikā kopumā.	GREENT materiāli un stundu plāni: ○ Ilgtspējīgas attīstības vēsture ○ Ilgtspējīgi risinājumi un inovācijas globālā un vietējā ietekme ○ Ilgtspējīga uzņēmuma piemēri

Kāda ir ilgtspējīga uzņēmējdarbība?	- Pēta un apkopo informāciju par ilgtspējīgas uzņēmējdarbības piemēriem savā pilsētā, valstī un pasaulē. - Diskutē, kā un kādus ilgtspējīgas uzņēmējdarbības principus var ievērot savā uzņēmējdarbībā, diskutē par personiskajiem, gan sabiedrības kopējiem ieguvumiem no šo darbību veikšanas.	
Sociālā uzņēmējdarbība	- Izzina sociālo uzņēmējdarbību raksturojošos faktoros. - Pēta, kādi sociāli uzņēmumi darbojas tuvējā reģionā un valstī, pēta to darbību, kas tiem kopīgs un kas tos atšķir no citiem uzņēmumiem, kas neveic sociālo uzņēmējdarbību. - Izpēta dažādus sociālās uzņēmējdarbības piemērus pasaulē.	Latvijas Bankas mācību materiāli par ekonomiku, Sociāli atbildīga un sociālā uzņēmējdarbība LSUA, Sociālā uzņēmējdarbība
Skolēnu mācību uzņēmums	- Izzina Skolēnu mācību uzņēmuma programmu. - Uzzina par Skolēnu mācību uzņēmuma darbības procesu un programmas ietvaros piedāvātajām aktivitātēm. - Pēta veiksmīgus SMU piemērus/pieredzes stāstus savā skolā, tuvākajā apkārtnē un/vai valstī.	JA Latvia SMU digitālā rokasgrāmata ICEE pētījuma rezultāti par iesaisti Skolēnu mācību uzņēmumā anotācija (angļu valodā)
Mērķi manam SMU un personīgās izaugsmes iespējas	- Diskutē, kādi varētu būt potenciālie ieguvumi no Skolēnu mācību uzņēmuma veidošanas. - Nosaka un pamato savu personīgo motivāciju un mērķus Skolēnu mācību uzņēmuma darbībā un kompetenču attīstībā.	

Pasākumi, kurus ieteicams apmeklēt labākai tēmas apguvei:

- Jauno Uzņēmēju skola - semināri, kas septembrī norisinās visos Latvijas reģionos, kur iespējams iegūt informāciju par JA Latvia programmām, dzirdēt pieredzes stāstus un sākt veidot idejas, ko attīstīt mācību gada laikā. (www.jal.lv)

I daļa							II daļa				
Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

2. Komanda

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~4 - 6 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir rosināt spēju apzināt un konstruktīvi novērtēt savas kompetences, kā arī savu piemērotību kādai no lomām uzņēmuma veidošanas un darbības procesā. Veicināt skolēnu spēju atpazīt tās savos klasesbiedros, kā rezultātā izveidot efektīvu, sadarboties spējīgu komandu savam Skolēnu mācību uzņēmumam. Veicināt skolēnu spēju veidot saistošu savu kompetenču piedāvājumu darba tirgū. Veicināt skolēnos apzinātu savu zināšanu, prasmju un ieradumu novērtēšanu un attīstīšanu turpmākās karjeras vadībai.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kādas ir manas šī brīža kompetences, cik lielā mērā tās ir attīstītas?
2. Kādam būtu jābūt līderim – uzņēmuma vadītājam. Kāda ir līdera loma uzņēmumā?
3. Kādas ir manas stiprās un vājās puses potenciālā SMU veidošanai?
4. Vai mans personības tips atbilst vairāk līdera (uzņēmuma vadītāja) vai komandas dalībnieks (darba ņēmēja) lomai?
5. Kādu ieguldījumu es varētu sniegt savas komandas un SMU attīstībai?
6. Kādi grupas dalībnieki būtu piemēroti manam SMU?
7. Kā organizēt darbu komandā, lai tā būtu efektīva?
8. Kā konstruktīvi risināt konfliktsituācijas?
9. Kādai komercdarbības formai atbilst manis veidotais SMU?
10. Pēc kādiem kritērijiem izvēlēties atbilstošāko komercdarbības formu noteiktā situācijā?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Pamatojoties uz paša veidoto savas personības raksturojumu, vērtē savas stiprās un vājās puses, izvirza dzīves mērķus un darbojas, lai prognozētu, patstāvīgi pieņemtu atbildīgus un izsvērtus lēmumus par savu nākotnes darbības jomu (karjeru), ņemot vērā informāciju par izmaiņām darba tirgū, respektējot vajadzības un vērtības. (S.O.1.1.)

- Izmantojot kritisko domāšanu, formulē savas vērtības, izvērtē individuālas zināšanas, prasmes atpazīt trūkstošo. Pieņem lēmumus par prasmju attīstīšanu un profesionālo pilnveidi savas turpmākās karjeras vadībai, lai elastīgi piemērotos pārmaiņām (S.A. 1.1.)
- Grupas projektā uzņemas atbildību par attiecīgas lomas un tajā ietilpstošo pienākumu izpildi dizaina risinājuma izstrādes procesā noteiktā darba situācijā saskaņā ar paša izstrādātām vadlīnijām un kritērijiem. (T.O.1.1.3.)
- Analizē dažādas komercdarbības formas ekonomiski un juridiski, aprēķina alternatīvās izmaksas, lieto atšķirīgas argumentācijas stratēģijas, lai izteiktu viedokli par atbilstošāko komercdarbības formu noteiktā situācijā. (S.A. 3.4.)

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniedzami rezultāti:

- Izmantojot kritisko domāšanu, analizē savas zināšanas, prasmes, stiprās un vājās puses darbam Skolēnu mācību uzņēmumā. Nosaka un prezentē redzējumu savai lomai un atbildības jomām Skolēnu mācību uzņēmumā (vadītājs, grāmatvedis, mārketinga speciālists, ražošanas vadītājs u.c.).
- Veido un piedalās komandas veidošanas procesā, konstruktīvi diskutē un vienojas par pienākumu sadali, piedāvājot risinājumus efektīvam komandas darbam, balsoties uz katra grupas dalībnieka kompetencēm.
- Definē savus personīgos un grupas kopējos mērķus un sasniedzamos rezultātus Skolēnu mācību uzņēmuma veidošanai. Konstruktīvi diskutē un vienojas par vienotiem grupas īstermiņa un ilgtermiņa mērķiem, sastāda uzdevumu sarakstu, kā mērķus plānots īstenot.

Temata apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvie un mācību materiāli
Manas zināšanas, prasmes, pieredze nākotnes karjeras un SMU kontekstā	• Nosaka un analizē savas zināšanas, prasmes, ieradumus, intereses, personības tipu, stiprās un vājās puses. • Pilda pašnovērtējuma testa “Uzņēmējdarbības kompetences sertifikāts” uzdevumu darba lapā un analizē testa rezultātus, nosakot savas kompetences, stiprās/vājās puses, kā arī atpazīst kompetences, kuras jāattīsta.	JA Latvia, Kas ir ESP? JA Latvia, ESP eksāmena saturs, jautājumu veidi JA Latvia, Profila reģistrācija ESP JA Latvia, Video par ESP saturu

		Uzņēmējdarbības kompetences sertifikāta eksāmena platforma SMU dalībnieka CV
Es kā līderis?	- Iepazīstas ar uzņēmuma vadītāja pienākumiem un funkcijām, analizē, kāda loma (vadītājs, darbinieks) un darbības joma (reklāma, finanses, ražošana u.c.) pašam šķiet vispiemērotākā, īsi izklāsta to klasesbiedriem un potenciālajiem grupas biedriem. - Analizē un diskutē, kas grupas/komandas vadītāju padara par līderi, kādas ir līderim piemītošās īpašības, attieksme, kādam nevajadzētu būt komandas līderim. - Diskutē par līdera nepieciešamību komandas kopēju mērķu sasniegšanā. - Diskutē par līdera (darba devēja) un darbu izpildītāja (darba ņēmēja) raksturojošām attieksmēm, īpašībām utt. - Izpēta un analizē līdera raksturojošos faktorus, analizē savas personības piemērotību darba devēja vai darba ņēmēja lomai.	JA Latvia, Komerzinību materiāls vidusskolai, tēma “Vadībzinības”
SMU komandas veidošana	- Klasē tiek organizēta darba tirgus simulācija, kur katrs skolēns prezentē savas kompetences un piedāvājumu SMU darbam. - Skolēni veido komandas, sadala atbildības, pienākumus, kopīgi izvirza komandas līderi (SMU vadītāju). Pirms tam klasē tiek organizēta darba tirgus simulācija, kur katrs skolēns prezentē savas kompetences un piedāvājumu SMU darbam. - Vienojas par komandas mērķiem, kārtību, kā organizēs komandas darbu, vienojas par kādu digitālo rīku izmantošana darbu plānošanai un uzraudzībai (piemēram, kopīgots digitālais kalendārs vai plānoto darbu saraksts). - Katrs skolēns izveido skolēna profilu <i>Junior Achievement Latvia</i> mājas lapā.	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata ADIZES, Komandas veidošana un lēmumu pieņemšana – 8 soļos JA Latvia, Komerzinību materiāls vidusskolai, tēma “Vadībzinības”
Efektīva komandas darba priekšnosacījumi	- Izzina un pēta, kāds ir efektīvs komandas darbs, kas to veica un kas to varētu kavēt. - Sava komandā vienojas pa darba ētiku, noteikumiem un veidiem, kā efektīvi varētu risināt dažādas potenciālās problēmsituācijas un konfliktsituācijas.	JA Latvia, Komerzinību materiāls vidusskolai, tēma – komunikācija JA Latvia, Komerzinību materiāls vidusskolai, tēma – konfliktu vadīšana
SMU komercdarbības forma	- Izzina Latvijā populārākās komercdarbības formas, kādi faktori ietekmē saimnieciskās darbības komercdarbības formu. - Paredzot savu plānoto SMU darbību, izvēlas kāda komercdarbības forma būtu visatbilstošākā konkrētajam SMU,	Latvijas Bankas mācību materiāli par ekonomiku,

	pamato to. Modelē, kāda uzņēmējdarbības formu būtu skolēna veidotajam SMU, ja tas turpinātu darbību kā reāls uzņēmums, pamato izvēli un nosaka alternatīvās izmaksas savam lēmumam.	Uzņēmējdarbības juridiskās formas JA Latvia,. Komerzinību materiāls vidusskolai, tēma – Komercdarbības formas LR Uzņēmumu reģistrs, Salīdzini komercdarbības formas
--	--	--

Pasākumi, kurus ieteicams apmeklēt labākais tēmas apguvei:

- Jauno Uzņēmēju skola - semināri, kas septembrī norisinās visos Latvijas reģionos, kur iespējams iegūt informāciju par JA Latvia programmām, dzirdēt pieredzes stāstus un sākt veidot idejas, ko attīstīt mācību gada laikā.

I daļa						II daļa					
Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

3. Produkts

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~20 - 24 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir veicināt skolēnu dizaina domāšanu, savas zināšanas, prasmes, darbu un enerģiju ieguldot praktiskā darbībā – produkta radīšanā un attīstīšanā, kuru virzīt reālā tirgū un gūt peļņu, tādējādi gūstot pirmo uzņēmējdarbības pieredzi ar paša radītu produktu. Attīstīt spēju skolēniem realizēt savu ideju gatavā produktā, sākot no ieceres, turpinot ar prototipa izpēti, pilnveidošanu, uzlabojumiem, kā rezultātā radot izsvērtu, patērētāju vajadzībām atbilstošu, kvalitatīvu, lietošanai drošu produktu. Veicināt skolēnus, radot jaunu vērtību, to darīt saskaņā ar ilgtspējības principiem, sabiedrības vajadzībām un savām iespējām, apzinoties pieejamos resursus un meklējot iespējas iegūt jaunus resursus, izmantot jaunas tehnoloģijas. Veicināt skolēnu izpratni par pievienotās vērtības radīšanu savu produktu attīstīšanā, ilgtspējības principu ievērošanu un efektīva komandas darba nozīmību produkta radīšanā.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kāds ir jauna produkta radīšanas process?
2. Kādas aktuālas problēmas šobrīd ir sabiedrībā, kā tās varētu risināt jauns produkts?
3. Kādiem produktiem patērētāji šobrīd dod priekšroku?
4. Kāda ir zinātnes un inovāciju nozīmē jauna produkta radīšanā?
5. Kā izstrādāt detalizētu idejas koncepciju?
6. Kas ir jaunā produkta mērķauditorija, kādas ir šīs grupas prasības attiecībā uz produktu (funkcijas, izmantotie materiāli, dzīves cikls)?
7. Kādas jaunas tehnoloģijas varētu izmantot prototipa un gatavā produkta radīšanā?
8. Kādas tehnoloģijas izmantot un kā radīt produkta prototipu, lai veiksmīgi varētu pārbaudīt jaunā produkta īpašības, atbilstību patērētāja vajadzībām, vēlmēm, lietošanas drošības prasībām?
9. Kā mainās produkta vērtība un ietekme uz lietotāju, izmantojot dažādus materiālus, tehnoloģijas un integrējot kultūras mantojumu un citus aspektus risinājuma koncepcijā?
10. Kā un kur tiks ražots produkts, un kāds būs tā dzīves cikls?

11. Kāda ir produktos izmantoto materiālu un ražošanas tehnoloģijas ietekme uz lietotājiem un vidi?
12. Kādam ir jābūt produktam, lai tā visā dzīves ciklā tiktu ievēroti ilgtspējības principu, salāgojot tos ar drošības, higiēnas un kvalitātes normām.
13. Kāds būs produkta iepakojums, un kā tas ietekmē produkta vērtību patērētāju vidū un produkta virzīšanas stratēģiju?
14. Kā iespējams pasargāt savu radīto produktu un zīmolu?
15. Kā sagatavot auditorijai saistošu produkta prezentāciju?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Diskutē par zinātnes kā ilgtspējīga resursa nozīmi, ar piemēriem pamato atklājumu un inovāciju nozīmību sabiedrības un ekonomikas attīstībā, lai attīstītu jaunu vērtību vai produktu. (S.A.3.2.)
- Dizaina risinājuma izveidē saskata un raksturo dizaina nozīmi, lietojumu un ietekmi uz pilsētvidi, sadzīvi, sabiedrības veselību un norisēm. (T.O.3.2.2.)
- Ar piemēriem raksturo dizaina nozari un tās starpdisciplināro dabu, skaidro dizaina nozīmi dažādu izgudrojumu tapšanā. (T.A.3.2.2.)
- Salīdzina un analizē dažādu laikmetu, tostarp mūsdienu, inovāciju piemērus zinātnē un dizainā un to aktualitāti ieviešanas brīdī, apskata dažādus starpdisciplinārus izgudrojumus. Modelē starpdisciplināru risinājumu, izmantojot zināšanas un prasmes dizaina procesā. (T.O.3.2.3.)
- Analizē dažādu uzņēmumu ražošanas stratēģijas un tehnoloģisko risinājumu izstrādes procesu galvenās atšķirības, to trūkumus un priekšrocības no dažādiem aspektiem (ilgtspējība, nepieciešamie resursi, piedāvājuma un pieprasījuma attiecības, virzīšana tirgū). Skaidro izmantoto tehnoloģisko procesu norisi, izmantojot dabaszinātņu likumsakarības un daudzveidīgus informācijas avotus, pamato risinājuma izstrādē izvēlēto tehnoloģisko procesu nepieciešamību un iespējamās alternatīvas. (T.A.3.2.3.)
- Attīstot uzņēmējdarbībai svarīgās komunikācijas prasmes, nosaka patērētāju problēmas un piedāvā jaunus risinājumus vai uzlabotus produktus, kas varētu veicināt attīstību un ilgtspēju. (S.O.3.2.)
- Diskutē un kritiski izvērtē lēmumu pieņemšanas procesu, uzdrīkstēšanos un radošu pieeju jaunu produktu radīšanā. (S.A.3.3.)
- Izmantojot radošo un dizaina domāšanu, saskata iespējas uzlabot esošo situāciju. Grupās izstrādā biznesa ideju un plānu, saimniecības nozares attīstības plānu vai produkta attīstības koncepciju dažādos mērogos un prognozē produkta virzības stratēģiju tirgū. (S.A. 3.5.)
- Risinājuma izstrādes procesā apkopo datus par prototipa funkcionalitāti, īpašībām, izskatu un lietotāju attieksmi, lai risinājumu pielāgotu dažādām lietotāju grupām. (T.O. 1.2.2.)
- Izvēlas situācijai atbilstošu risinājumu un darba soļus, risinājuma izstrādē izmanto dizaina domāšanas principus un aktīvi piedalās vai vada izstrādes procesu, pilnveidojot vai radot jaunus risinājumus noteiktā dizaina jomā. (T.A.1.1.1.)

- Risinājuma projektēšanā ievēro ergonomikas principus un ņem vērā lietotāju uztveres īpatnības. (T.A.1.1.2.)
- Plāno dizaina risinājuma dzīves ciklu, vada risinājuma izstrādi, veicot atbilstošās izstrādes procesa lomas, un izvērtē savas darbības efektivitāti atbilstoši sasniedzamajam mērķim. (T.A. 1.1.3.)
- Apraksta un salīdzina dizaina risinājumus atbilstoši dizaina vērtības kritērijiem. (T.O.1.1.4.)
- Analizē risinājumu atbilstoši dizaina vērtības kritērijiem, lai piedāvātu uzlabojumus un to pilnveidotu. (T.A.1.1.4.)
- Risinājuma izstrādes procesā pēta prototipa lietojamību un funkcionalitāti, analizē iegūtos datus, lai, balstoties tajos, pielāgotu risinājumu – radītu papildu vai jaunu funkcionalitāti, mainītu parametrus, atteiktos no nepiemērotām īpašībām, detaļām vai funkcijām. (T.A. 1.2.2.)
- Plāno un testē risinājuma prototipus, iesaistot lietotājus, atbilstoši vajadzībām mainot vairākus prototipa parametrus, eksperimentējot ar dažādiem materiāliem, tehnikām un to kombinācijām, lai sasniegtu izvirzīto mērķi. Testēšanā iegūtos datus izmanto, lai pamatotu gala risinājuma uzlabojumus, nepieciešamās izmaiņas izstrādes procesā, prognozētu izmaiņu un uzlabojumu ietekmi uz lietotāju, tai skaitā ietekmi uz veselību, sabiedrību un vidi. (T.A.1.3.2.)
- Atbilstoši dizaina jomai un risinājuma īpašībām eksperimentē ar materiāliem (t. sk. koku, tekstilu, papīru, kompozītmateriāliem, apdares un veidošanas materiāliem) un to apstrādes tehnikām, ievērojot drošības nosacījumus, iepazīstot materiālu īpašības, lietošanas un kombinēšanas iespējas prototipu un risinājumu izveidē, kā arī tehniku sniegtās iespējas. (T.O.2.1.1.)
- Izmēģina un eksperimentē ar dažādiem materiāliem un tehnikām, ņemot vērā iecerētā dizaina risinājuma ilgtspējību, funkcionalitāti, estētisko izskatu un ievērojot drošības nosacījumus. Balstoties uz mērķauditorijas vajadzībām un risinājuma lietošanas īpašībām, izvēlas iecerei atbilstošus materiālus. (T.A.2.1.1.)
- Detalizēti izpēta mērķgrupu, izmēģinot daudzveidīgas un atbilstošas dizaina pētniecības metodes, lai radītu idejas un balstītu tās risinājumu lietotāja vajadzībās. (T.O. 1.2.1.)
- Izvēlas atbilstošas dizaina pētniecības metodes un analizē situāciju, izvērtē problēmas aktualitāti un mērķgrupas vajadzības. Dokumentē izpēti procesu un ar izpēti iegūtajiem datiem pamato piedāvātā risinājuma atbilstību lietotāja vajadzībām, izvēlēto risinājumu priekšrocības un trūkumus, resursus un tehnoloģiskos procesus. (T.A.1.2.1.)
- Salīdzina nacionālās un starptautiskās finanšu, patērētāju, komerciesību un nodokļu tiesību normas un tiesībsargājošo institūciju darbību, analizē tiesību normu piemērošanu dažādās dzīves situācijās, lai izvērtētu patērētāja un uzņēmēja tiesību aizsardzības mehānismus. (S.A.3.9.)
- Vērtē radošu izpausmju tiesisko regulējumu lai ievērotu, aizsargātu un pamatotu intelektuālā īpašuma nozīmīgumu. (S.O.3.1.)

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniedzami rezultāti

- Plānojot un strādājot pie dizaina risinājuma (produkta) attīstīšanas, ņem vērā ilgtspējīgas uzņēmējdarbības principus un jauno tehnoloģiju izmantošanu.
- Sagatavo publikai saistošu prezentāciju par radīto produktu, atspoguļojot produkta vizuālo noformējumu, funkcijas un izmantotos materiālus.

Temata apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvie un mācību materiāli
Ideja	- Skolēni iepazīstas ar jauna produkta radīšanas procesu, analizē katra posma nozīmību, komandā sastāda darba plānu un vienojas par uzdevumiem un galvenajiem termiņiem sava produkta attīstības posmu īstenošanā. - Skolēni savās komandās ģenerē idejas, diskutē par aktuālajām problēmām dažādās sabiedrības grupās un kādi produkti varētu risināt šīs problēmas. Pielieto dažādas ideju ģenerēšanas metodes. - Analizē tirgus tendences, kādiem produktiem patērētāji šobrīd dod priekšroku. Savu analīzi balsta uz savu, savu klasesbiedru, draugu, viņu ģimeņu un citu personu iepirkšanās paradumiem un vēlmēm kā potenciālajiem patērētājiem. Izmanto savu līdz šim novēroto par aktuāliem produktiem un to risinājumiem. Nosauc vairākus kopīgos faktorus, kas varētu ietekmēt patērētāju izvēli. - Skolēni grupās rada vairākas sava produktu idejas, izvērtējot resursus, iespējas, laiku u.c. faktorus, izvēlas vienu, ko attīstīt.	JA Latvia, SMU idejas iedvesmai JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata RBS, Claudio Rivera, Biznesa ideja un tās pārdošana RBS, Problēmas un risinājumi (angļu valodā) JA Europe, Uzņēmējdarbība mākslīgā intelekta un datu laikmetā
Produkta attīstīšana	- Sadarbojoties ar skolotāju/kursa vadītāju, katra komanda sagatavo detalizētu darba plānu ar termiņiem konkrētās idejas (produkta) attīstīšanai. - Nosaka sava plānotā produkta mērķauditoriju. Veic mērķauditorijas izpēti, analizē mērķa grupas vērtības, prasības, paradumus, motivāciju attiecībā uz produktu iegādi un tā lietošanu. - Nosaka produkta funkcionalitāti, īpašības, izvērtē funkciju atbilstību produkta mērķa grupas vēlmēm, vajadzībām, paradumiem. Izvērtē papildus funkciju nepieciešamību un analizē, kā tas mainītu produkta vērtību	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata RBS, Biznesa CANVAS (angļu valodā)

	(gan ražošanas izmaksas, potenciālo peļņu, gan lietotāja vērtību). • Analizē produkta dzīves ciklu (ražošana, izmantošana, utilizācija/atkārtota izmantošana/pārstrāde). • Izvērtē, kādus materiālus varētu izmantot produkta ražošanā, kā dažādu materiālu izmantošana maina produkta vērtību, produkta dzīves ciklu. Izmanto un salīdzina dažādu materiālu izmantošanu, izvēlas atbilstošākos. • Izvērtē, kādas tehnoloģijas varētu izmantot produkta radīšanā. Izvērtē, kādas ir iespējas dažādu tehnoloģiju izmantošanā skolā, tuvākajā reģionā, valstī u.c. (3d printeri, CNC, datortehnika programmēšanai, printeri u.c.). • Rada digitālu produkta prototipu, izmantojot vizuālās uzskates līdzekļus (skice, rasējums, 3d vizualizācija u.c.). • Rada reālu produkta prototipu vienā vai vairākās versijās, izmantojot plānotos materiālus. Uzskatāmi demonstrē plānotās vai jau prototipā iekļautās produkta funkcijas. • Salīdzina dažādu ražošanas tehnoloģiju izmantošanu, nosaka efektīvāko un piemērotāko, ņemot vērā savus šī brīža resursus un iespējas. • Analizē un diskutē, kas liecina par produkta kvalitāti, nosaka, kādi risinājumi nepieciešami, lai komandas radītais produkts atbilstu kvalitātes standartiem, būtu drošs patērētājiem (vai ir nepieciešami sertifikāti, marķējums). • Kādas sadarbības būtu nepieciešamas, produkta ražošanā (piem., ar reģiona biznesa inkubatoru, izejmateriālu ražotājiem u.c.). Analizē produkta ražošanas procesu, izvēlas efektīvāko un izdevīgāko. • Dokumentē: ○ produkta attīstības procesu – kādi uzlabojumi veikti, un to iemesls, ○ produkta funkcijas, īpašības, izmantotos materiālus, ○ produkta ražošanas gaitu, piesaistītos resursus. • Plāno, analizē un izvērtē, kādam būtu jābūt produkta iepakojumam, ietverot nepieciešamos marķējumus, norādes par lietošanu, glabāšanu, kopšanu, derīguma termiņu u.c..	LR, Preču un pakalpojuma drošības likums JA Europe, Uzņēmējdarbība mākslīgā intelekta un datu laikmetā (angļu valodā) RBS, Problēmas un risinājumi (angļu valodā)
--	---	--

Intelektuālā īpašuma aizsardzība, patenti, preču zīmes, dizainparaugi	• Skolēni izzina, kas ir intelektuālā īpašuma aizsardzība, patenti, preču zīmes un dizainparaugi. • Iepazīstas ar citu SMU pieredzi savu produktu aizsardzībā. • Izvērtē, vai SMU produkts un tā iepakojums nepārkāpj kādas no tiesībām un iespējas reģistrēt tā aizsardzību. • Skolēni analizē un diskutē par autortiesību ievērošanu SMU darbībā, piemēram, publikāciju izstrādē. Modelē situācijas un piedāvā risinājumus.	LR Patentu Valde, Evita Lande, Patenti un preču zīme uzņēmējdarbībā JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata
Produkta prezentēšana	• Apkopo līdz šim paveikto un noformē idejas koncepciju, iekļaujot produkta mērķauditoriju, produkta funkcijas, īpašības, izmantotos materiālus, vizualizācijas, produkta ražošanas plānu, dzīves cikla aprakstu. • Sagatavo un prezentē īsu produkta prezentāciju, izmantojot iepriekš sagatavotās prototipa vizualizācijas, kā arī reālu prototipu, kas atbilst gatavā produkta versijai, kuru plānots piedāvāt tirgū.	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata RBS, Peter E. Young, Prezentēt savu ideju (angļu valodā)

Ieteicamās praktiskās uzņēmējdarbības izglītības aktivitātes:

- Uzņēmējdarbības vebināri (norisinās no oktobra līdz decembrim) par Skolēnu mācību uzņēmumiem aktuālām tēmām, uzsākot uzņēmējdarbību.

I daļa						II daļa					
Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

4. Tirgus izpēte

Temata apguvei nepieciešamais laiks: ~4 - 6 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir veicināt skolēnu izpratni par produkta un pārējā tirgus mijiedarbību un nepieciešamību pielietot tirgum atbilstošu tirgus stratēģiju. Kritiski izvērtēt savu produktu salīdzinājumā ar citiem tirgus dalībniekiem un sava produkta konkurētspēju.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kāda ir SMU produkta tirgus struktūra un konkurence?
2. Kādas produkta virzīšanas stratēģijas izmanto SMU tiešie konkurenti?
3. Kādas ir SMU produkta priekšrocības un mīnusi, salīdzinājumā ar konkurentu piedāvājumu?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Balsta risinājuma ieviešanu izpētē, veicot tirgus izpēti par produktu vai risinājumu analogiem, to virzīšanas stratēģijām, pieprasījumu un cenām, izvērtē sava risinājuma konkurētspēju, priekšrocības un trūkumus salīdzinājumā ar tiem. (T.A.1.5.2.)

Temata apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvie un mācību materiāli
SMU produkta tirgus	• Grupā vienojas, kādu informāciju ir nepieciešams iegūt, veicot tirgus izpēti, izvēlas informācijas avotus, informācijas ieguves rīkus	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata
	• Izpēta un analizē informāciju internetā, aptaujājot ģimenes locekļus, draugus, apzinot sava produkta konkurentus.	JA Latvia, Komerzinību materiāls vidusskolai, Tirgzinības:

	• Novērtē informāciju par konkurentu daudzumu u.c. pazīmes, pamatojoties uz veikto analīzi, nosaka sava SMU produkta tirgus struktūru. • Izdara secinājumus un sniedz prognozes par SMU iespējām iekļūt tirgū.	○ Ievads tirgzinībās ○ Tirgzinību komplekss ○ Produkts ○ Cena ○ Tirgus izpēte un segmentācija
Konkurentu darbības analīze	• Apzina tuvākos un lielākos konkurentus, kuri vistiešāk ietekmē SMU darbību. Izpēta konkurentu pielietotās stratēģijas, cenu politiku, reklāmas stratēģiju, komunikāciju sociālajos tīklos, produkta kvalitāti, papildus funkcijas, iepakojumu, pieejamību utt.	
SMU konkurentu produktu priekšrocību un trūkumu salīdzināšana	• Balsoties uz veikto izpēti, nosaka savas izredzes tirgū, secina un vispārīgi modelē būtiskākās stratēģijas elementus iekļūšanai un veiksmīgai darbībai esošajā tirgū.	

Ieteicamās praktiskās uzņēmējdarbības izglītības aktivitātes:

- Uzņēmējdarbības vebināri (norisinās no oktobra līdz decembrim) par Skolēnu mācību uzņēmumiem aktuālām tēmām, uzsākot uzņēmējdarbību.

I daļa					II daļa						
Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

5. Finanses

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~8 - 10 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir veicināt skolēnu izpratni par produkta cenas veidošanos un finanšu plūsmu uzņēmumā. Plānot, uzskaitīt, paredzēt un analizēt uzņēmuma finanšu resursus un to plūsmu. Radīt izpratni par kopsakarībām, kā, mainoties proporcijai starp ražošanas/pārdošanas apjomu, patstāvīgajām izmaksām un mainīgajām izmaksām, mainās uzņēmuma peļņa.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kā noteikt produkta cenu?
2. Kāds sākumkapitāls nepieciešams SMU, kādi būs tā finansēšanas avoti?
3. Kādi ir plānotie SMU izdevumi (mainīgās un patstāvīgās izmaksas)?
4. Cik daudz produkti katru mēnesi ir jāpārdod, lai segtu ieguldīto sākumkapitālu un segtu patstāvīgās izmaksas?
5. Cik daudz SMU produkti ir jāpārdod, lai SMU gūtu peļņu?
6. Kāds produktu ražošanas apjoms ir izdevīgāks?
7. Cik liela ir SMU plānotā peļņa?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Modelē sava uzņēmuma darbību, tā būtiskākos resursus un procesus ražošanā un pakalpojuma sniegšanā, lai plānotu savu komercdarbību. (S.O.3.3.)
- Plāno risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus un izstrādes gaitā seko plāna izpildei, veicot nepieciešamās izmaiņas un analizējot izstrādes procesu. (T.O.1.4.2.)
- Plāno risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus (laiks, finanses, materiāli, tehnoloģijas un cilvēkresursi), ņemot vērā savas iespējas īstenot ieceru un dažādus ierobežojumus, paredzot un piesaistot iespējamās sadarbības partnerus (t. sk. pašvaldību, uzņēmumu, biznesa inkubatoru u. c.) un vajadzīgo atbalstu risinājuma ieviešanai. Seko plāna izpildei izstrādes gaitā, veicot nepieciešamās izmaiņas un izvēloties atbilstošākās metodes nepieciešamo resursu komplektēšanai. (T.A. 1.4.2.)

- Pēta dažādas tirāžas dizaina risinājumu ražošanas procesa īpatnības, pamato atšķirības starp unikālu dizaina risinājumu, mazas tirāžas risinājumiem un masveida produkciju (industriālo dizainu), un to, kā šīs atšķirības ietekmē ražošanas procesa organizēšanu un mērķauditorijas izvēli. Modelē un pamato izvēlas risinājumam piemērotāko ražošanas apjomu, materiālus un tehnoloģisko procesu. (T.A.1.3.4.)
- Veic darbības analīzi, izmēģinot dažādus stratēģiskās plānošanas rīkus, un izveido resursu pārvaldības stratēģiju. (T.A.1.4.1.)

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniedzami rezultāti:

- Izmantojot cenas veidošanās mehānismu, nosaka produkta cenu, ietverot mainīgās un patstāvīgās izmaksas. Analizē cenas konkurētspēju un atbilstību.
- Prognozē un modelē sava uzņēmuma finanšu plūsmu (ieņēmumus un izdevumus) dažādos laika periodos (mēnesis, gads). Analizē mainīgo un patstāvīgo izmaksu attiecību un izmaiņas pie dažādiem ražošanas un pārdošanas apjomiem. Aprēķina un analizē uzņēmuma rentabilitāti un to ietekmējošos faktorus.
- Prognozē uzņēmuma darbības bezzaudējuma punktu (*break even point*), ņemot vērā nepieciešamos resursus uzņēmuma un produkta ražošanas uzsākšanai. Prognozē uzņēmuma peļņu.

Tēmas apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvie un mācību materiāli
Cenas veidošanās	• Aprēķina, cik izmaksā izejmateriāli (t.sk. iepakojums) un citi izmantotie resursi vienai produkta vienībai, nosaka darba algu un darba veikšanas ilgumu par produkta ražošanu vai, ja produktu neražo paši skolēni, nodala katras vienības ražošanas izmaksas. Salīdzina noteikto darba algu ar LR likumā noteikto minimālo stundas likmi, analizē atbilstību. • Aprēķina, cik daudz naudas nepieciešams, lai iekārtotu produkta stenda vietu gadatirgos, sagatavotu materiālus produkta virzīšanai tirgū. • Nosaka, kuras ir mainīgās un kuras patstāvīgās izmaksas. • Nosaka peļņas procentu katrai produkta vienībai. • Sastāda cenas veidošanās attēlojumu vienai produkta vienībai un patērētāja gala cenu, ietverot darba algu, materiālu un izejvielu izmaksas un peļņas procentu. .	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata

Finanšu plūsmas prognozēšana	• Aprēķina, cik daudz finanšu resursu nepieciešams SMU darbības uzsākšanai un cik ilgā laikā veiktais ieguldījums atmaksājās. • Skolēni, balstoties un paredzamo tirdzniecības plānu, prognozē pārdoto vienību skaitu dažādos periodos (mēnesis, mācību gads). • Aprēķina, cik daudz produkta vienību ir jāpārdod, lai nosegtu visas izmaksas (<i>break even point</i>) • Aprēķina plānotos ieņēmumus un izdevumus, izdalot patstāvīgās un mainīgās izmaksas. • Aprēķina plānoto peļņu SMU darbības laikā. • Aprēķina un analizē, kā mainītos produkta cena un peļņa, ja palielina ražošanas apjomu. • Prognozē uzņēmuma rentabilitāti. • Vienojas par darba algas un peļņas sadali SMU dalībnieku starpā, ievērojot nepieciešamību investēt uzņēmuma attīstībā.	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata JA Latvia, Komerccinību materiāls vidusskolai: ○ Ievads grāmatvedībā ○ Peļņas un zaudējumu aprēķins ○ Balance ○ Balance – darba lapa ○ Darba lapa – SMU finanšu aprēķini ○ Darba samaksa RBS, Pārdošana un peļņa (angļu valodā)
---	---	--

Ieteicamās praktiskās uzņēmējdarbības izglītības aktivitātes:

- Uzņēmējdarbības vebināri (norisinās no oktobra līdz decembrim) par Skolēnu mācību uzņēmumiem aktuālām tēmām, uzsākot uzņēmējdarbību.

I daļa						II daļa					
Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

6. Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~2 - 4 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir Skolēnu mācību uzņēmuma reģistrācija, atbilstoši *Junior Achievement Latvia* noteikumiem.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kādi ir noteikumi darboties Skolēnu mācību uzņēmumā?
2. Kas nepieciešams un kā jārikojas, lai nodibinātu Skolēnu mācību uzņēmumu?
3. Kāds būs SMU nosaukums?

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniegzami rezultāti:

- Izzina Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšanas un darbības noteikumus, sagatavo nepieciešamo, reģistrē savu Skolēnu mācību uzņēmumu, atbilstoši *Junior Achievement Latvia* noteikumiem.
- Apzinās savas tiesības un pienākumus, darboties *Junior Achievement Latvia* Skolēnu mācību uzņēmuma programmā.

Temata apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvie un mācību materiāli
Noteikumi dalībai Skolēnu mācību uzņēmumu programmā	• Iepazīstas ar noteikumiem, pienākumiem un tiesībām dalībai Skolēnu mācību uzņēmumu programmā.	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata

SMU nosaukums	• Skolēni izzina LR Komerclikumā noteiktās normas uzņēmuma nosaukuma izvēlē. • Veido domu karti vai asociāciju karti, lai ģenerētu idejas SMU nosaukumam. • Skolēni komandā piedāvā dažādus SMU nosaukumu variantus, diskutē un pieņem kopīgu lēmumu par SMU nosaukumu.	Reinis Nikulcevs, Rīki SMU nosaukuma un logo izveidei
Skolēnu mācību uzņēmuma reģistrācijas process	• Visi komandas dalībnieki reģistrējas jal.lv un izveido savu skolēna profilu. • Komandas izvēlētais līderis. Savā jal.lv skolēna profilā reģistrē Skolēnu mācību uzņēmumu, izpildot visus nepieciešamos nosacījumus, iesniedzot finanšu aprēķinus,	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata JA Latvia, Instrukcija SMU reģistrācijai jal.lv JA Latvia, SMU reģistrācija

Ieteicamās praktiskās uzņēmējdarbības izglītības aktivitātes:

- Uzņēmējdarbības vebināri (norisinās no oktobra līdz decembrim) par Skolēnu mācību uzņēmumiem aktuālām tēmām, uzsākot uzņēmējdarbību.

I daļa						II daļa					
Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

7. Zīmols un mārketinga stratēģija

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~4 - 6 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir sniegt izpratni par zīmola vērtību un nozīmi produkta pārdošanā. Sniegt skolēniem praktisku pieredzi, izstrādājot savu zīmolu, produkta virzīšanas stratēģiju un īstenojot to, radot kvalitatīvu, mērķgrupai atbilstošu SMU vizuālo tēlu, reklāmas materiālus un digitālo saturu vienotā zīmola tēlā.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kas ir zīmols un zīmola identitāte, kāpēc tā ir svarīga?
2. Kādas būs mana SMU zīmola vērtības, mērķi, kopējais stils/noskaņa?
3. Kā SMU zīmola identitāte parādīsies uz produkta iepakojuma?
4. Kā patērētāji atšķirs SMU produktu no citiem, ar ko tas izcelsies, ar ko būs pamanāms?
5. Kā veicināt SMU produktu noietu?
6. Kādi būs mana SMU produkta pārdošanas kanāli?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Veido zīmolu produkta virzīšanai tirgū, definējot tā vērtības, mērķi un paredzot lietotāju attieksmi pret produktu un zīmolu. Pamato piedāvāto risinājumu, balstoties tirgus izpētē un mērķauditorijas vēlmju un vajadzību analizē. (T.O.1.5.1.)
- Veido zīmolu produkta virzīšanai tirgū un izstrādā produkta zīmola identitāti. Definējot emocionālās asociācijas ar produktu, mērķauditoriju un tās segmentāciju, atšķirīgās pazīmes, unikālo vērtību un preču zīmes vārdu, izveido vizuālo identitāti. Testē produkta zīmolu ar produkta lietotāju mērķgrupām un atbilstoši maina zīmola identitāti. (T.A.1.5.1.)
- Plāno risinājuma biznesa modeli un tam atbilstošu mārketinga komunikācijas stratēģiju, iekļaujot tādus ražošanas aspektus kā materiālu, tehnikas, darbaspēka, ārpakalpojumu un risinājuma reklamēšanas izmaksas, aktuālo ekonomisko situāciju, mērķgrupas sasniegšanai plānotos informācijas kanālus. Pielāgo mārketinga plānu atbilstoši apzinātajam mērķauditorijas pieprasījumam un izvēlētajai virzīšanas stratēģijai. (T.A.1.5.3.)

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniedzami rezultāti:

- Gatavojas uzņēmuma dalībai SMU pasākumos/gadatīgos, izstrādā SMU vizuālo tēlu, plāno SMU stendu un izmantojamās mārketinga elementus, saskaņā ar SMU zīmola identitāti.

Temata apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvie un mācību materiāli
Kas ir zīmols un zīmola identitāte	Skolēni izvēlas analizēt kādu viņiem zināma zīmola identitāti, nosaka kādas vērtības zīmols pauž, kādai mērķgrupai virzīts, analizē vizuālo noformējumu (krāsu paleti, grafiskie elementi, burtveidi (fonti) un vēstījumu - kādu noskaņu tas pauž. Vēro un salīdzina zīmola identitātes izmantošanu drukātos materiālos (piem., iepakojums) un digitālā vidē (mājas lapa, sociālie tīkli). Pamatojoties uz veikto izpēti, izdara secinājumus, kas veido uzņēmuma vai produkta zīmola identitāti, salīdzina savus secinājumus ar zīmolveidības teoriju.	Ieva Veidemane, Zīmols un komunikācija
Mana SMU zīmola identitāte	- Skolēni grupās diskutē un izvirza savu redzējumu, kāda ir SMU un produkta misija, kādas vērtības pauž SMU produkts. - Diskutē, kāda noskaņa un stils (miers, atpūta, attīstība, kustība, lauku vide, pilsētas industriālisms, futurisms, pagātnes mantojums u.c.) simbolizē un atbilst SMU. Noskaņas un stila radīšanai skolēni izveido <i>moodboard</i> jeb ideju karti ar attēliem, kas rada noskaņu un pauž vērtības, kas raksturo un piestāvētu SMU tēlam un produkta misijai. Salīdzina izveidotās ideju kartes un komandā vienojas par kopīgu ideju, uz kuras balstoties, izstrādās sava SMU zīmolu. - Skolēni iepazīstas ar JA Latvia vizuālajām un publicitātes prasībām SMU. - Izvēlas SMU vērtībām un misijai atbilstošu grafiskos elementus, krāsu paleti, burtveidu/us (fontus). - Izveido SMU logo. - Izveido vizuālās komunikācijas bāzes modeli (krāsu, burtveidu (fontu), grafisko elementu kopumu, kuru	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata RBS, Mārketinga stratēģija (angļu valodā) RBS, Produkta pārdošana (angļu valodā) Rīki SMU nosaukuma un logo izveidei

	izmanto visā SMU vizuālajā komunikācijā.	Ieva Veidemane, Zīmols un komunikācija JA Latvia vizuālās un publicitātes prasības: ○ Prasības sociālajiem tīkliem un izdales materiāliem ○ JA Latvia logo PDF formātā ○ SMU logo PNG formātā ○ SMU logo PDF formātā
SMU komunikācijas un pārdošanas kanāli	• Skolēni izvēlas SMU komunikācijas kanālus (<i>Facebook, Instagram</i> u.c.) un SMU pārdošanas kanālus (SMU gadatirgi, izstādes, <i>jal.lv</i>, sociālie tīkli, e-veikals mājas lapā). Izvēli veic saskaņā ar savu produkta virzīšanas stratēģiju un mērķa grupu, pamatojot to un nosakot sasniedzamos rezultātus katram komunikācijas kanālam un veidojot darba plānu, kā šos izvirzītos mērķus sasniegs.	RBS, Zīmols un komunikācijas kanāli (angļu valodā) JA Latvia, Komercczinību materiāls vidusskolai RBS, Mārketinga komunikācijas kanāli

Ieteicamās praktiskās uzņēmējdarbības izglītības aktivitātes:

- Uzņēmējdarbības *vebināri* (norisinās no oktobra līdz decembrim) par Skolēnu mācību uzņēmumiem aktuālām tēmām, uzsākot uzņēmējdarbību.

I daļa							II daļa				
Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

8. SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana - dalība gadatirgos, izstādēs, festivālos

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~35 - 40 mācību stundas (maksimāli iekļaut vismaz daļu tirdzniecībā (gadatirgos) pavadīto laiku).

Temata apguves mērķis ir sniegt iespēju skolēniem iegūt praktisku pieredzi, virzot un pārdodot savu produktu reālā uzņēmējdarbības vidē, komunicējot ar klientiem virtuāli un klātienē, gūstot ienākumus no produktu pārdošanas. Attīstīt skolēnu spēju izteikties, prezentēt sevi, savu produktu un komandu, plānot un rīkoties mērķa sasniegšanai, kā arī pielāgoties neierastām situācijām un pieņemt ātrus lēmumus, vienlaicīgi, mācoties no savas pieredzes, veiksmīgiem un ne tik veiksmīgiem lēmumiem un risinājumiem, uzņemties atbildību par savu darbu, saņemt un sniegt konstruktīvu kritiku, sasniegt savus un grupas mērķus, veidojot efektīvu komandas darbu.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kāds būs mana SMU vizuālais tēls virtuālajā vidē (mājas lapā, ja.lv katalogā, sociālajos tīklos u.c.)?
2. Kāda būs SMU komunikācija digitālajā vidē, kādu saturu izmantošu?
3. Kādi informācijas dizaina risinājumi nepieciešami mana SMU produkta virzīšanai tirgū?
4. Kā izskatīsies mana SMU stends gadatirgos, kas nepieciešams SMU stenda izveidei?
5. Kā prezentēt savu SMU un produktu gadatirgos, izstādēs, festivālos u.c.?
6. Vai SMU vizuālajam tēlam un produktam ir nepieciešami uzlabojumi turpmākajā SMU darbībā?
7. Kādi ir SMU finanšu rādītāji (ieņēmumi, izdevumi un peļņa) pēc katras pārdošanas aktivitātes (gadatirgos, izstādes, festivāla u.c.)?
8. Kādas iespējas ir SMU darbībai starptautiskā mērogā?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Pielāgo savu informācijas dizainu atbilstoši plānotajiem komunikācijas kanāliem, izvēloties atbilstošākos izteiksmes līdzekļus un strukturēti organizējot informāciju. (T.O.2.2.2.)
- Salīdzina audio, video un digitāla attēla apstrādes lietotnes atbilstoši to funkcionalitātei. Izvēlas atbilstošāko iecerei, izstrādājot informācijas dizaina risinājumu (piemēram, etiķeti, logo, iepakojumu, video, reklāmas banneri, afišu, bukletu). (T.O.2.2.4.)
- Salīdzina dažādas tiešsaistes platformas un iespējas tīmekļvietnes izstrādei, izvēlas atbilstošāko un, izmantojot vienkāršas veidnes, izstrādā tīmekļvietni. (T.O. 2.2.5.)

- Izstrādā informācijas dizaina risinājumus, t. sk. multimedīālus, atbilstoši plānotajiem komunikācijas kanāliem. (T.A. 2.2.2.)
- Izstrādā dizaina risinājumam nepieciešamās audiodatnes (piemēram, dzingļu, animācijas vai videodatnes skaņu celiņu, podkāstu u. tml.), digitālos grafikas dizaina risinājumus un video (piemēram, lietošanas pamācību, reklāmu u. c.) atbilstošā formātā un savieno tos, ņemot vērā plānoto komunikācijas stratēģiju. (T.A. 2.2.4.)
- Izstrādā tīmekļvietni, izmantojot specializētus izstrādes rīkus, pielāgojot veidnes vai veidojot oriģinālu risinājumu atbilstoši plānotajiem komunikācijas kanāliem. (T.A. 2.2.5.)
- Risinājuma izstrādi un modelēšanu balsta dažādu uzņēmumu produktu ražošanas ciklu un inovāciju ieviešanas procesa izpētē. (T.O.3.2.4.)
- Risinājuma izstrādē un dizaina procesa vadībā izmanto gūto pieredzi par to, kā uzņēmumi un dizaina risinājumu izstrādātāji plāno un īsteno inovācijas procesus un attīsta uzņēmumu un produktus, un iegūtās zināšanas izmanto procesa vadībā. (T.A.3.2.4.)
- Analizē tirgus pieprasījumu, plāno un izvēlas atbilstošāko resursu (laika, finanšu, materiālu, tehnoloģiju un cilvēkresursu) pārvaldības pieeju dizaina risinājuma izstrādes procesā. (T.O.1.4.1.)
- Plāno risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus un izstrādes gaitā seko plāna izpildei, veicot nepieciešamās izmaiņas un analizējot izstrādes procesu. (T.O. 1.4.2.)
- Pārliecinās par saimnieciskās darbības finansēšanas iespējām, realizē savu produkciju vietējas nozīmes uzņēmējdarbības pasākumos, lai, veicot saimnieciskās darbības uzskaiti, analizētu savas uzņēmējdarbības rentabilitāti. (S.A.3.6.)
- Plāno risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus (laiks, finanses, materiāli, tehnoloģijas un cilvēkresursi), ņemot vērā savas iespējas īstenot ieceri un dažādus ierobežojumus, paredzot un piesaistot iespējamās sadarbības partnerus (t. sk. pašvaldību, uzņēmumu, biznesa inkubatoru u. c.) un vajadzīgo atbalstu risinājuma ieviešanai. Seko plāna izpildei izstrādes gaitā, veicot nepieciešamās izmaiņas un izvēloties atbilstošākās metodes nepieciešamo resursu komplektēšanai. (T.A.1.4.2.)
- Rūpējoties par sevi un līdzcilvēkiem, veicinot personisko izaugsmi, izvērtē savas iespējas un vajadzības. Iesaistās dažādās sociālās aizsardzības – sociālās politikas – aktivitātēs. (S.O.1.5.)
- Risinājuma izveidē ņem vērā kultūras mantojuma un kultūras izpausmju mijiedarbību ar inovatīviem tehnoloģiskiem risinājumiem un pamato savu dizaina koncepciju un tajā ievērotos principus. (T.O.3.2.1.)
- Risinājuma izveidē un ieviešanā ņem vērā kultūras mantojuma un kultūras izpausmju mijiedarbību ar inovatīviem tehnoloģiskiem risinājumiem, globalizācijas ietekmi uz mērķauditorijas vēlmēm un vajadzībām un pamato savu dizaina koncepciju un tajā ievērotos principus. (T.A.3.2.1.)
- Veido iecerētajam vēstījumam un mērķauditorijai atbilstošus grafikas dizaina risinājumus, izvēloties piemērotākos grafikas izteiksmes līdzekļus un izmantojot informācijas dizaina principus. (T.O.2.2.1.)
- Analizē dažādu grafikas elementu (t. sk. līnijas, burta, teksta, krāsas, attēla, formas) atbilstību konkrētam produktam vai risinājumam. Mērķtiecīgi izvēlas un lieto grafikas elementus un izteiksmes līdzekļus, pamato izvēli. Izstrādā risinājuma un zīmola vizuālo identitāti. (T.A.2.2.1)

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniedzami rezultāti:

- Izveido sava SMU produktu katalogu jal.lv., noformē un aktualizē to, ievērojot SMU zīmola identitāti.
- Izveido SMU kontu un aktīvi darbojas sociālajos tīklos, radot jaunu, kvalitatīvu saturu, ievērojot SMU zīmola identitāti.
- Apzinās un pielieto cieņpilnu komunikāciju (mutisku, rakstisku, neverbālu) gan savā starpā, gan ar skolotājiem, klientiem, sadarbības partneriem, žūrijas komisijas locekļiem u.c., ievērojot vispārpieņemtas ētiskās normas.
- Veic aktuālo finanšu datu uzskaiti, reģistrējot visus ieņēmumus un izdevumus.
- Veic izpēti par iespējām un izstrādā priekšlikumus par SMU darbību ārējos tirgos, analizē trūkumus, priekšrocības un izstrādā risinājumus, lai veidotu starptautiskas tirdzniecības iespējas.

Temata apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvie un mācību materiāli
SMU tēls un darbība digitālajā vidē	• Balstoties uz izvēlētajiem pārdošanas un komunikācijas kanāliem, izveido plānu un vizuālo noformējumu SMU komunikācijai digitālajā vidē (izmanto, piem., www.canva.com). Sagatavo vizuālo noformējumu šai komunikācijai (bannerī, titulbildes, dalībnieku foto u.c.). • Nosaka komunikācijas tēmas, “balss toni”/ komunikācijas stilu, izstrādā sarunas veidošanas idejas, iepazīstas ar sarunas veidošanas rīkiem sociālajos tīklos. • Izveido sava SMU produktu katalogu jal.lv, noformē to saskaņā ar SMU zīmola identitāti. Pēc vajadzības SMU darbības laikā aktualizē informāciju. • Izstrādā publikāciju plānu tuvākajam laika periodam, vēlāk to papildinot. Izskata iespēju izmantot publikāciju plānošanas rīkus. • Veido kvalitatīvu saturu, ievērojot pareizrakstību, autortiesības, ja izmanto cita satura veidotāja foto, tekstu, statistikas datus u.c..	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata
SMU tēls gadatirgos	• Balsoties uz SMU izveidoto zīmola identitāti, plāno SMU stenda vizuālo noformējumu. Izveido sarakstu, kādi materiāli nepieciešami, kādas izmaksas, vienojas par darbu sadali un termiņiem stenda	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata

	izveidošanā. • Balstoties uz izvēlētajiem pārdošanas un komunikācijas kanāliem, analizē, vai un kādi drukātie mārketinga materiāli nepieciešami. • Plāno drukāto mārketinga materiālu izstrādi un sagatavošanu, piesaistot ārpakalpojumu vai darot pašu spēkiem, aprēķina izmaksas. • Sagatavo SMU stenda un SMU dalībnieku vizuālo noformējumu, ievērojot tirdzniecības vietu prasības un noteikumus.	
Dalība gadatirgos/izstādēs/festivālos	• Reģistrējas dalībai gadatirgos, izstādēs, festivālos u.c.. • Ievērojot noteikumus, uzstāda un sagatavo SMU tirdzniecības vietu dažādos pasākumos. Ievēro kārtību un tirdzniecību vietu noteikumus. • Veic cieņpilnu un ētikas normām atbilstošu komunikāciju savā starpā, ar organizatoriem, klientiem, žūrijas komisiju, citiem dalībniekiem. • Katrā tirdzniecības vietā veic ieņēmumu uzskaiti. • Pēc katras tirdzniecības, komandā diskutē un izvērtē savu sniegumu, izvērtē, kādi uzlabojumi nepieciešami, īsteno tos turpmākajā darbībā. • Visā SMU darbības laikā veic izdevumu un ieņēmumu uzskaiti. Reizi mēnesī veic finanšu aprēķinus, uzskaitot mainīgās, patstāvīgās izmaksas, ieņēmumus, aprēķina peļņu un vienojas par tās sadali dalībnieku starpā un ieguldījumiem SMU attīstībā.	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata SMU ieņēmumu orderis Aktuālo pasākumu materiāli pieejami jal.lv profilā
Sociālā atbildība un sociālā uzņēmējdarbība	• Izvērtē iespējas sava SMU laikā īstenot sociālu projektu/iniciatīvu, plāno tās realizāciju saskaņā ar sociālās un pilsoniskās mācību jomas sociāla projekta nosacījumiem.	Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācija (LSUA), Kas ir sociālā uzņēmējdarbība LSUA, Veiksmīgs sociālais uzņēmējs – soli pa solim, video lekcijas

		LSUA, Rokasgrāmata “Sociālā uzņēmējdarbība: kā radīt pozitīvas pārmaiņas” LSUA, Rokasgrāmata “No idejas līdz sociālajam uzņēmumam” LSUA, 9 vebināru cikls “Sociālās uzņēmējdarbības skola” LSUA, Katalogs “Sociālā uzņēmējdarbība Latvijā 2019”
Starptautiskā darbība	• Apzina un izvērtē dažādas SMU starptautiskās sadarbības iespējas (piem., dalību <i>Enterprise Without Borders</i>). • Analizē plusus un mīnus, izejmateriālu importam. Kā tas ietekmētu produkta ražošanas izmaksas un kāds būtu kopējais ieguvums. • Analizē trūkumus, iespējas un priekšrocības produkta eksportam (loģistika, izmaksas, noieta tirgus).	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata

Ieteicamās praktiskās uzņēmējdarbības izglītības aktivitātes:

- CITS BAZĀRS Latvijas SMU pasākums ziemā un pavasarī;
- CITS BAZĀRS Latvijas SMU pasākumi reģionos;
- Starptautiskais Skolēnu mācību uzņēmumu festivāls.

I daļa						II daļa					
Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

9. SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~12-15 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir veicināt skolēnu kritisko domāšanu un analītiskās spējas sava un citu darba izvērtēšanā. Pētīt un izpētes procesā meklēt likumsakarības uzņēmuma finanšu rādītājos (ražošanas apjoms, pārdošanas apjoms, mainīgās/patstāvīgās izmaksas, peļņa), mārketinga stratēģijā un komandas darba efektivitātē. Veicināt skolēnu spēju attīstīt prezentēšanas prasmes, izmantojot dažādus uzskates materiālu veidus (audio, video u.c.), gan verbālo, gan neverbālo komunikāciju.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kā vērtējams SMU komandas darbs?
2. Kā vērtējama SMU dalība gadatirgos un cita tirdzniecība?
3. Kā vērtējama SMU mārketinga stratēģija?
4. Kādi ir SMU darbības finanšu rādītāji?
5. Kāds potenciāls ir uzņēmumam, produktam, un komandai pēc SMU likvidācijas attīstīties par īstu uzņēmumu un turpināt darbu?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Plāno produkta vai risinājuma turpmāko attīstību (virzīšanu, uzturēšanu un tiražēšanu) atbilstoši dažādu ieviešanas paņēmieni priekšrocībām un trūkumiem, piemērotībai mērķauditorijai un kontekstam. (T.O.1.5.2.)
- Argumentē cilvēkresursu nozīmību uzņēmējdarbībā, raksturo galvenās cilvēkresursu vadīšanas darbības uzņēmumā un to atšķirības dažādu nozaru uzņēmumos. Analizē dažādu paaudžu darbinieku motivējošos faktorus. (S.A.3.8.)
- Analizē dažādu saimniecības nozaru un uzņēmumu attīstības iespējas, izvērtējot konkurētspēju, nepieciešamos resursus un attīstības priekšnoteikumus, nosaka iespējamus riskus un izstrādā priekšlikumus to novēršanai. (S.A.3.7)

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniedzami rezultāti:

- Sagatavo rakstisku atskaiti par SMU darbību (mārketingu, finanšu rādītājiem, grupas darbu, dalību gadatirgos u.c. tirdzniecību), analizē un spriež par SMU darbības laikā paveikto, pamatojot ar faktiem un aprēķiniem.
- Prezentē un analītiski spriež par SMU darbību (produkta attīstību, sasniegto mērķa grupas auditoriju, klientu daudzumu, finanšu rezultātiem), sasniegtajiem mērķiem/uzdevumiem, komandas darbu un savu sniegumu tajā.
- Modelē SMU attīstības scenāriju. Analizē, kā mainītos uzņēmuma rentabilitāte, palielinot ražošanas un pārdošanas apjomu.
- Modelē SMU starptautiskās sadarbības iespējas gan izejmateriālu iegādē, gan eksporta kontekstā.
- Konstruktīvi diskutē par savas komandas un citu komandu sniegumu, piedāvā savus risinājumus problēmsituācijās, balstoties uz savu gūto pieredzi.
- Sagatavo nepieciešamo un veic SMU likvidācijas procesu, atbilstoši *Junior Achievement Latvia* noteikumiem.

Temata apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvie un mācību materiāli
SMU darbības atskaite	• Skolēni grupā vienojas par darbu sadali atskaišu sagatavošanā, balstoties uz katra dalībnieka atbildību (piem., atbildīgais par finanšu uzskaiti sagatavo atskaiti par finanšu plūsmu, atbildīgais par komunikāciju sociālajos tīklos - par sniegumu digitālajā komunikācijā utt.). • Skolēni sagatavo atskaites par sekojošām tēmām: ○ produkta attīstība (kā no idejas tika attīstīts prototips un gatavais produkts, vai un kā SMU darbības laikā produkts tika pilnveidots, iemiesli, kāpēc tika veikti uzlabojumi, kā tie ietekmēja pārdošanas apjomu); ○ komandas darbs (komandas dalībnieku lomu/amatu/atbildības jomu sadalījums un to raksturojums, komandas darba pašvērtējums); ○ mārketinga, produkta virzīšana tirgū (kāda mārketinga stratēģija, komunikācijas kanāli, pārdošanas kanāli tika izmantoti SMU darbības laikā, cik biežas publikācijas, kāda sasniegtā auditorija, vai sasniegtā auditorija sakrita ar iepriekš noteikto produkta mērķa grupu, cik ienesīgs bija katrs pārdošanas kanāls);	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata JA Latvia, SMU Gada ziņojums JA Latvia, SMU Gada ziņojums – finanšu tabulas SMU “Clean Clever” gada ziņojums, paraugs (angļu valodā)

	○ finanses (ieņēmumi, izdevumi (patstāvīgās un mainīgās izmaksas), peļņa, apgrozījuma rentabilitāte); ○ skolēni diskutē un analizē uzņēmuma un produkta potenciālu nākotnē, kā mainītos uzņēmuma peļņa, ja uzņēmums attīstītos un tiktu palielināti ražošanas un pārdošanas apjomi, kas uzņēmuma līdzšinēja darbībā būtu jāmaina, jāpilnveido līdzšinējā stratēģijā; ○ skolēni veic individuālo pašvērtējumu, komandas kopējo sniegumu un novērtē katra komandas dalībnieka ieguldījumu.	
SMU prezentācija	● Skolēni veido prezentāciju un prezentē SMU darbības atskaiti. Prezentācijā ietver būtiskāko no katras atskaites, fokusējoties uz sasniegto, iegūtajiem secinājumiem.	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata
SMU likvidēšana	● Skolēni izpilda nepieciešamos nosacījumus ja.lv SMU profilā un saņemst apstiprinājumu, ka SMU ir likvidēts.	JA Latvia, SMU digitālā rokasgrāmata

Ieteicamās praktiskās uzņēmējdarbības izglītības aktivitātes:

- Jauno Uzņēmēju dienas;
- Eiropas SMU fināls.

I daļa						II daļa					
Komerccdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

10. Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~12 - 14 mācību stundas.

Temata apguves mērķis: veicināt skolēnu izpratni par uzņēmējdarbību kā par svarīgu ekonomiskās attīstības un sabiedrības labklājības elementu un valsts politikas ietekmi uz reģionu konkurētspēju un kopējo valsts globālo konkurētspēju.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kas raksturo ekonomikas izaugsmi?
2. Vai valsts budžeta ieņēmumi ir atkarīgi no uzņēmējdarbības aktivitātes?
3. Kāda ir korelācija starp labvēlīgu vidi uzņēmējdarbībai un valstu ekonomisko attīstību un iedzīvotāju labklājību?
4. Kā valsts un pašvaldības politika var veicināt labvēlīgu uzņēmējdarbības vides attīstību?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Analizē ekonomikas izaugsmes rādītājus un dažādus labklājības mērus, tiesisko regulējumu un ekonomikas virzītājspēkus, lai izskaidrotu valsts attīstības līmeni Latvijā un veiktu starpvalstu salīdzinājumus konkrētā laikposmā. (S.O.2.5.)
- Raksturo saimniecības nozaru izvietojuma likumsakarības valstīs, reģionos un pasaulē, novērtējot teritorijas saimniecības attīstību ietekmējošo faktoru nozīmi. (S.O.3.7.)
- Diskutē par valsts un pašvaldību politiku un iespējām veicināt Latvijas un pašvaldību ilgtermiņa attīstību, skaidro valstu un pašvaldību konkurētspēju ietekmējošos faktorus un analizē Latvijas un atsevišķu pašvaldību konkurētspējas priekšrocības (t. sk. cilvēkresursu nozīmi) (S.A.2.5.)
- Skaidro sakarību starp konkurenci, ražošanas faktoru izmantošanas efektivitāti un valsts vai pašvaldības labklājības līmeni. Spēj argumentēt, kādos gadījumos ar regulējumu noteikti ierobežojumi palielina sabiedrības labklājību un kādos gadījumos rada labklājību samazinošas tirgus barjeras. (S.A.2.6)

Temata apguves norise

Apguves norises plāns		Informatīvie un mācību materiāli
Ekonomikas izaugsme un uzņēmējdarbībai labvēlīga vide	- Skolēni izzina ekonomikas izaugsmi raksturojošos rādītājus, to veidošanos. Apkopo iegūtos datus un salīdzina, un nosaka periodus ar būtiskākajām izmaiņām (piemēram, 1997. gads, 2004. gads, 2007. gads, 2009. gads, 2019.gads). Spriež un diskutē, pētot kopsakarības starp tiem. - Iepazīstas ar jaunāko pieejamo Latvijas makroekonomisko apskatu, raksturo kādā tautsaimniecības cikla attīstības posmā Latvija atrodas. - Iepazīstas ar jaunākajiem pieejamajiem Globālās konkurētspējas indeksa datiem, analizē Latvijas rādītājus. - Veic izpēti, cik daudz uzņēmumu un kādās nozarēs strādā reģiona uzņēmumi, pēta nozaru izvietojumu valstī. Izmantojot datus, diskutē, kāpēc tieši šāds nozaru izvietojums (resursu pieejamība, infrastruktūra, iedzīvotāju blīvums u.c.). - Izvēlas 3 Latvijas reģionus un salīdzina aktīvo uzņēmumu skaitu un to ekonomiskās izaugsmes rādītājus, bezdarba līmeni, radīto pievienoto vērtību u.c., analizē kopsakarības. - Salīdzina Latvijas un citu valstu ekonomiskās izaugsmes rādītājus, salīdzina tos ar iedzīvotāju labklājības līmeni, bezdarba līmeni, korupcijas uztveres indeksu, investīciju apjomu, demogrāfiskā situācija, izglītības kvalitāte u.c., analizē kopsakarības un izdara secinājumus, kāda saikne ir starp šiem rādītājiem un kuri faktori veicina labvēlīgu vidi uzņēmumu attīstībai.	Oficiālais statistikas portāls Latvijas Makroekonomiskais apskats LB, Naudas skola, Ekonomiskās izaugsmes faktori
Uzņēmējdarbības nozīme ekonomiskajā attīstībā un sabiedrības labklājībā	- Skolēni izzina kāda ir Latvijas valsts nodokļu sistēma, kādi ir nodokļu veidi. - Pieņemot, ka skolēnu veidotais SMU turpinātu darbu kā reāls uzņēmums, modelē, kādi nodokļi attiektos un šo uzņēmumu un kādi būtu nodokļu maksājumi pie faktiskajiem finanšu datiem un SMU palielinot ražošanas apjomus.	LB, Naudas skola, Ēnu ekonomikas Oficiālais statistikas portāls Latvijas Bankas mācību materiāli par ekonomiku, Uzņēmēju un valsts mijiedarbība

	• Analizē statistikas datus par uzņēmēju iemaksām Latvijas valsts budžetā dažādos laika posmos. • Pēta nodokļu izlietojumu Latvijas valsts budžetā un analizē ar kādiem sabiedriskās lietošanas objektiem un procesiem (veselības aprūpe, pabalsti, infrastruktūra, aizsardzība u.c.) valsts budžeta izlietojumu ikdienā saskaras skolēna ģimene. Sagatavo argumentētu eseju par tēmu - “Ja neviens nemaksātu nodokļus...” vai “Kāpēc man būtu jāmaksā nodokļi”. • Veic izpēti par ēnu ekonomiku Latvijā, spriež par tās apjomiem, iemesliem, cēloņiem īstermiņā un ilgtermiņā, pauž savu attieksmi, sniedz priekšlikumus. • Analizē datus par ēnu ekonomiku Latvijas reģionus dažādos laika periodos un salīdzina tos ar citiem rādītājiem, piemēram, bezdarba līmeni, investīciju apjomu u.c. konkurētspēju ietekmējošiem faktoriem.	
Valsts un pašvaldību veidotās politikas ietekme uz uzņēmējdarbības vidi	• Skolēni izzina, kādi valsts un pašvaldības politikas lēmumi ietekmē uzņēmējdarbības vidi (normatīvie akti, regulēta konkurence, stabilitāte finanšu tirgū, makroekonomiskā stabilitāte, attīstīta infrastruktūra, izglītības pieejamība, demogrāfija, iedzīvotāju migrācija, zinātnes un inovāciju centri, zema korupcija, valsts atbalsta programmas u.c.). • Veic izpēti par sava reģiona vai valsts ekonomisko attīstību, pēta kādi nozīmīgi politiski lēmumi ir ietekmējuši vai tieši otrādi – bremzējuši - ekonomisko attīstību dažādos laika periodos. • Sadalot tēmas pa grupām klasē, katra grupa veic vienu vai vairāku faktoru analīzi, iepazīstina ar secinājumiem klasesbiedrus, kopīgi radot reģiona uzņēmējdarbības vides raksturojumu.	Ministru kabineta rīkojums Nr. 247 Par Uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas pasākumu plānu 2019.-2022. gadam Uzņēmējdarbība. Saistītā likumdošana

I daļa							II daļa				
Komerccdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

11. Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~10 - 12 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir veicināt skolēnu izpratni par tiesiskuma ievērošanas nozīmību uzņēmējdarbībā, uzņēmējdarbības riskiem, kā tos iespējams mazināt un/vai novērst, kā arī apzināties savas, gan kā darba ņēmēja, gan darba devēja tiesības darba tirgū.

Temata izpētes jautājumi:

1. Ko regulē un kādas tiesības normas nosaka Komerclikums?
2. Kādu atbildību komercdarbības veicējiem nosaka katra komercdarbības forma?
3. Kāds ir LR komercdarbības reģistrēšanas process?
4. Kādi ir uzņēmējdarbība riski un kā tos novērst?
5. Kādi ir juridiskās atbildības veidi un kad iestājas juridiskā atbildība?
6. Ko nosaka darba tiesības, saskaņā ar LR likumiem?
7. Kādi tiesiski principi ir jāievēro darba intervijās?
8. Kāda ir arodorganizāciju loma tiesiskuma ievērošanā?
9. Kā risina dažādus tiesiskus strīdus, ar kuriem var nākties saskarties komercdarbībā?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Nosaka dažādus uzņēmējdarbības riskus un to novēršanas iespējas, lai plānotu tiesiskās aizsardzības pasākumus un garantētu finanšu līdzekļu un īpašuma drošību. (S.O.3.5.)
- Pēta dažādus darba samaksas variantus Latvijā, lai, balstoties uz darba tiesību sistēmu un spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, skaidrotu samaksu ietekmējošos faktorus un atšķirības dažādās valstīs. (S.O.3.4)

- Analizē dažādus tiesiskus strīdus un tiesiskās attiecības tajos, piemēklē tām atbilstošas regulējošās normas, prognozē tiesisko risinājumu situācijām, veido argumentētus secinājumus par tiesībsardzības mehānismiem. (S.A.1.6.)

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniedzami rezultāti:

- Izzina un analizē informāciju par aktuālajiem uzņēmuma dibināšanas un likvidēšanas nosacījumiem.
- Izzina un analizē ar uzņēmuma dibināšanu saistītos dokumentus, skaidro dokumentu nozīmi un funkciju.
- Analizē darba ņēmēja un darba devēja tiesības un pienākumus personāla atlases kontekstā, modelē darba intervijas norisi, atbilstoši LR likumdošanai.

Temata apguves norise

Apguves norises piemērs		Informatīvo un mācību materiāli
Uzņēmuma reģistrācija un dibināšana	- Iepazīstas ar LR uzņēmuma reģistrācijas un dibināšanas procesu. Izveido darbības plānu, ja skolēni SMU darbību turpinātos kā reāls uzņēmums. - Iepazīstas ar nepieciešamajiem dokumentiem (Dibināšanas līgums, Statūti u.c.), analizē katra dokumenta būtību un nepieciešamību, balstoties uz to saturu un atrunām tajos.	Uzņēmējdarbība un saistītā likumdošana
Uzņēmējdarbības riski	- Modelē sava SMU uzņēmējdarbības risku SMU statusā un kā reālam uzņēmumam (atbilstoši iepriekš noteiktajai komercdarbības formai), nosaka risinājumus risku samazināšanai un/vai novēršanai. - Izzina tiesiskās aizsardzības procesa un maksātspējas atšķirības, analizē to procesu un sekas uzņēmējam, ja uzņēmums nonācis kādā no tiem. - Salīdzina, kā šie faktori sasaucas ar skolēnu iepriekš veikto izpēti par valstu un pašvaldību politikas ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi.	Latvijas Bankas mācību materiāli par ekonomiku, Uzņēmējdarbības riski Komerccinību materiāls vidusskolai – tēma – Maksātspēja un bankrots
Darba tiesības	- Skolēnu izzina, kā darba tiesiskās attiecībās regulē “Darba likums”, kādas tiesību normas jāievēro darba sludinājumos, sagatavojot darba līgumu, darba intervijā, pārtraucot darba tiesiskās attiecības, diskutē kāda ir nozīme šādam valstiskam regulējumam. - Skolēni sagatavo argumentus un piedalās diskusijā – likuma burts un likuma gars darba tiesiskajās attiecībās. Diskutē par darba ņēmēja un darba devēja morālo un likumisko atbildību un rīcību dažādās	JA Latvia, Komerccinību materiāls vidusskolai, “Darba tiesību nozīme un būtība”

	situācijās, kur darbinieku tiesības savienojas ar darba devēja tiesībām, mēģinot apskatīt situācijas gan no darba devēja, gan darba ņēmēja puses. Piemēram, “neērtie un aizliegtie jautājumi darba intervijās”, “darba uzteikšanas termiņš”, “darbinieks pieļauj kļūdas” u.tml. • Skolēni izzina, kā likums un normatīvie akti LR regulē darba samaksu. Diskutē, vai darba samaksu būtu nepieciešams regulēt ar likumu, argumentē par un pret. • Salīdzina, kā likums un normatīvie akti regulē darba samaksu citās valstīs, pētot statistikas datus un dažādus indeksus, analizē, kādi faktori ietekmē darba samaksu, kā tie korelē ar iedzīvotāju labklājības līmeni, patēriņa cenām, nekustāmā īpašuma cenām u.c.. • Skolēni izzina darba drošības prasības, kā norit darba drošības uzraudzība uzņēmumos, kādas sekas iestājas, ja darba devējs vai darba ņēmējs pārkāpj darba drošību.	JA Latvia, Komerzinību materiāls vidusskolai, “Darba samaksa” Komerzinību materiāls vidusskolai, “Darba līgums”
--	--	---

I daļa						II daļa					
Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums	Komanda	Produkts	Tirgus izpēte	Finanses	Skolēnu mācību uzņēmuma dibināšana	Zīmols un mārketinga stratēģija	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības	Finansiālās labklājības veidošana

12. Finansiālās labklājības veidošana

Temata apguvei ieteicamais laiks: ~8 - 10 mācību stundas.

Temata apguves mērķis ir veicināt skolēnu izpratni par finanšu tirgu darbību un dažādu finanšu tirgus piedāvāto iespēju izmantošanu savas individuālās un uzņēmējdarbības finanšu labklājības veidošanai.

Temata izpētes jautājumi:

1. Kas ir finanšu instruments un finanšu instrumentu tirgus un, kas ir tā dalībnieki?
2. Kādi ir naudas veidi un formas?
3. Kādi finanšu ieguldījumu veidi ir pieejami uzņēmumiem un individuālām vajadzībām, kā tie atšķiras no uzkrājumiem?
4. Vai uzkrājumi ir nepieciešami ikvienam?
5. Kad man būtu jāsāk domāt par savu pensijas uzkrājumu?
6. Kādi ir kredītu un kredītu procentu veidi un kā tie atšķiras?
7. Vai kredītsaistības ir izdevīgas?
8. Kā novērtēt savu kredītpēju un izvērtēt kredīta nepieciešamību?
9. Kas ir apdrošināšana un kādi ir tās veidi?

Standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti:

- Analizē dažādus finanšu līdzekļu izlietojuma un ieguldījuma veidus, finanšu pakalpojumu cenas, alternatīvas izmaksas un to ietekmi uz personīgo budžetu. (S.O.3.6.)
- Atšķir dažādus finanšu tirgus un to īpatnības (banku sektors un aizdevumi/uzkrājumi, akciju tirgus, obligāciju tirgus, savstarpējās aizdevumu platformas), skaidro katra tirgus attīstības tendences, lai izvērtētu personīgos ieguvumus vai zaudējumus tirgus izmaiņu rezultātā. (S.A.3.11.)

Specifiskie kursa apguvei noteiktie papildus sasniegzami rezultāti:

- Kritiski izvērtē dažādas iespējas, kā pārvaldīt savas finanses dažādos dzīves cikla posmos, dara to pārdomāti, plānojot ilgtermiņā.
- Skaidro inflācijas ietekmi uz uzkrājumu vērtību.
- Skaidro Latvijas pensiju sistēmu un kādas iespējas ir ietekmēt savu pensiju uzkrājumu.
- Izprot atšķirību starp licencētiem un nelicencētiem kredītu devējiem.
- Izprot galvotāja lomu darījumā un tā atbildību.

Temata apguves norise

Temata apguves piemērs		Informatīvo un mācību materiāli
Finanšu instrumentu tirgi	• Skolēni izzina, kas veido finanšu tirgu, kādi finanšu instrumenti tiek izmantoti darījumiem finanšu tirgos. • Skaidro, kāda veida darījumi notiek naudas tirgū, kapitāla tirgū, vērtspapīru tirgū un valūtas tirgū. • Izzina naudas veidus un formas.	FKTK klienta ABC, bāzes klients FKTK klienta ABC, aktīvs klients FKTK klienta ABC, eksperta klients
Ieguldījumi un uzkrājumi	• Skolēni izzina, kā atšķiras ieguldījumu un uzkrājumi un kādas iespējas privātpersonām ir, veicot ieguldījumus un veidojot uzkrājumus. • Skolēni modelē situācijās, kurās veic ieguldījumus un uzkrājumus. Izvēlas mērķi. Ņemot vērā riska faktorus un inflāciju, veic aprēķinus un salīdzina īstermiņā un ilgtermiņā ieguvumus uzkrājot skaidras naudas līdzekļus pašam, iegādājoties krājobligācijas, termiņnoguldījumus bankā, ieguldījumi vērtspapīros, nekustamajā īpašumā. Diskutē par risku diversifikāciju. • Skolēni izzina LR pensiju sistēmu. Izveido plānu, kā sasniegt finansiālo labklājību un drošību vecumdienās, plānā ietver veidu, kā, kur un cik lielā apjomā tiks veikti ieguldījumu/uzkrājumi. • Izvēlas kādu notikumu, piemēram, globālo ekonomisko krīzi 2009. gadā vai Covid-19 uzliesmojums 2020./2021.gadā, vai taml., izpēta un analizē publiski pieejamo informāciju dažādos avotos, kā tas ietekmēja finanšu tirgu.	Latvija Banka, Naudas skola, Aizņemšanās un uzkrāšana Latvija Banka, Naudas skola, Pensiju sistēma un mana pensija FKTK klienta ABC, bāzes klients FKTK klienta ABC, aktīvs klients FKTK klienta ABC, eksperta klients

Aizdevumi	• Skolēni izzina, kas ir kredīts, līzings, kreditors un debitors un kādi ir aizdevumu veidi, un kā tie atšķiras. • Izzina, kā tiek aprēķināta kredītpēja un kā noteikt savus aktīvus, pasīvus un neto vērtību. • Skaidro, kas ir EURIBOR un kā atšķiras fiksētās un mainīgās procentu likmes. • Izpēta, kā dažādos ekonomiskās attīstības posmos ir mainījušās kredītu procentu likmes, secina, vai ir nozīmē, kādā ekonomiskā cikla posmā tiek ņemts aizņēmums. • Modelējot dažādas situācijas, skolēni grupās veic aizdevumu izmaksu simulācijas dažādās situācijās no licencētiem un nelicencētiem kredītdevējiem, piemēram, nekustamā īpašuma iegāde 140 000 eiro vērtībā, automašīnas iegāde līzīgā 30 000 vērtībā, “ātrais” kredīts 500 eiro apgērbu iegādei un taml. Salīdzina ar situācijām un izvērtē plusus un mīnus, ja nepieciešamie finanšu resursi tiktu daļēji vai pilnībā uzkrāti, nevis aizņemti.	Latvija Banka, Naudas skola, Aizņemšanās un uzkrāšana Latvija Banka, Naudas skola, Saliktie procenti FKTK klienta ABC, bāzes klients FKTK klienta ABC, aktīvs klients FKTK klienta ABC, eksperta klients PTAC, video mācību filma "Aizņemties atbildīgi!" FKTK finanšu mērķtiecības tests
Apdrošināšana	• Skolēni izpēta, kādi ir apdrošināšanas pakalpojumu sniedzēju veidi (apdrošināšanas sabiedrības, starpnieki), kādas ir to atšķirības un funkcijas. Nosauc piemērus no Latvijā strādājošo apdrošināšanas pakalpojumu sniedzējiem. • Veic aptauju savās ģimenēs un apkopo iegūto informāciju par to, kādi apdrošināšanas pakalpojumi tiek izmantoti un kāds ir izdarītās izvēles pamatojums. • Izpēta dažādus apdrošināšanas pakalpojumu veidus (dzīvības apdrošināšana, nekustamā īpašuma apdrošināšana, veselības apdrošināšana, nelaimes gadījumu apdrošināšana, OCTA u.c.) • Skaidro situācijas, kurās apdrošināšana Latvijā ir obligāta. • Skaidro, kas ir apdrošināšanas prēmija un pašrīks, kādi faktori ietekmē apdrošināšanas prēmiju un pašrisku.	Latvija Apdrošinātāju asociācija, Apdrošināšanas ĀBECE FKTK klienta ABC, bāzes klients FKTK klienta ABC, aktīvs klients FKTK klienta ABC, eksperta klients

	- Izpēta, kad neiestājas apdrošināšanas gadījums. - Modelē situāciju nekustamā īpašuma apdrošināšanai, aprēķinot ikmēneša maksājumu un atlīdzību zaudējuma vai bojājuma gadījumā.	
Noslēguma darbs “Mana finansiālā labklājība”	Skolēni veic izpēti, plāno savu nākotnes budžetu, veic finanšu aprēķinus dažādām izvēlēm un sagatavo argumentētu eseju (skat. 5. pielikums, 5. uzdevums)	Swedbank, Manas finanses, Rīki un Kalkulatori Aktuālu Finanšu Aprēķināšanai Swedbank, Veiksmīga budžeta plānošanas pamatprincipi

PIELIKUMI

1. pielikums

Standartā noteikto sasniedzamo rezultātu sadalījums pa mācību jomām un specializētā kursa tēmām

Sociālā un pilsoniskā mācību joma, optimālais apguves līmenis	Spec. kursa tēma
Pamatojoties uz paša veidoto savas personības raksturojumu, vērtē savas stiprās un vājās puses, izvirza dzīves mērķus un darbojas, lai prognozētu, patstāvīgi pieņemtu atbildīgus un izsvērtus lēmumus par savu nākotnes darbības jomu (karjeru), ņemot vērā informāciju par izmaiņām darba tirgū, respektējot vajadzības un vērtības. (S.O.1.1.)	Komanda
Vērtē radošu izpausmju tiesisko regulējumu lai ievērotu, aizsargātu un pamatotu intelektuālā īpašuma nozīmīgumu. (S.O.3.1.)	
Attīstot uzņēmējdarbībai svarīgās komunikācijas prasmes, nosaka patērētāju problēmas un piedāvā jaunus risinājumus vai uzlabotus produktus, kas varētu veicināt attīstību un ilgtspēju. (S.O.3.2.)	Produkts
Modelē sava uzņēmuma darbību, tā būtiskākos resursus un procesus ražošanā un pakalpojuma sniegšanā, lai plānotu savu komercdarbību.(S.O.3.3.)	Finanses
Rūpējoties par sevi un līdzcilvēkiem, veicinot personisko izaugsmi, izvērtē savas iespējas un vajadzības. Iesaistās dažādās sociālās aizsardzības – sociālās politikas – aktivitātēs. (S.O.1.5.)	SMU produkta virzīšana tirgū un aktīva dalība
Analizē ekonomikas izaugsmes rādītājus un dažādus labklājības mērus, tiesisko regulējumu un ekonomikas virzītājspēkus, lai izskaidrotu valsts attīstības līmeni Latvijā un veiktu starpvalstu salīdzinājumus konkrētā laikposmā. (S.O.2.5.)	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja
Raksturo saimniecības nozaru izvietojuma likumsakarības valstīs, reģionos un pasaulē, novērtējot teritorijas saimniecības attīstību ietekmējošo faktoru nozīmi. (S.O.3.7.)	
Nosaka dažādus uzņēmējdarbības riskus un to novēršanas iespējas, lai plānotu tiesiskās aizsardzības pasākumus un garantētu finanšu līdzekļu un īpašuma drošību. (S.O.3.5.)	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības
Pēta dažādus darba samaksas variantus Latvijā, lai, balstoties uz darba tiesību sistēmu un spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, skaidrotu samaksu ietekmējošos faktorus un atšķirības dažādās valstīs. (S.O.3.4)	
	Finansiālā labklājība

Analizē dažādus finanšu līdzekļu izlietojuma un ieguldījuma veidus, finanšu pakalpojumu cenas, alternatīvas izmaksas un to ietekmi uz personīgo budžetu. (S.O.3.6.)	
Sociālā un pilsoniskā mācību joma, augstākais apguves līmenis	
Analizē ilgtspējīgas darbības priekšrocības dažādos mērogos (tajā skaitā pilsētā kā sistēma) un plāno ilgtspējīgas izaugsmes pasākumus, izvērtējot gan personiskos, gan sabiedrības kopējos ieguvumus no šo darbību veikšanas. (S.A. 3.13.)	Komercdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, Skolēnu mācību uzņēmums
Diskutē par zinātnes kā ilgtspējīga resursa nozīmi, ar piemēriem pamato atklājumu un inovāciju nozīmību sabiedrības un ekonomikas attīstībā, lai attīstītu jaunu vērtību vai produktu. (S.A.3.2.)	
Izmantojot kritisko domāšanu, formulē savas vērtības, izvērtē individuālas zināšanas, prasmes atpazīt trūkstošo. Pieņem lēmumus par prasmju attīstīšanu un profesionālo pilnveidi savas turpmākās karjeras vadībai, lai elastīgi piemērotos pārmaiņām (S.A. 1.1.)	Komanda
Diskutē par zinātnes kā ilgtspējīga resursa nozīmi, ar piemēriem pamato atklājumu un inovāciju nozīmību sabiedrības un ekonomikas attīstībā, lai attīstītu jaunu vērtību vai produktu. (S.A.3.2.)	Produkts
Diskutē un kritiski izvērtē lēmumu pieņemšanas procesu, uzdrīkstēšanos un radošu pieeju jaunu produktu radīšanā. (S.A.3.3.	
Izmantojot radošo un dizaina domāšanu, saskata iespējas uzlabot esošo situāciju. Grupās izstrādā biznesa ideju un plānu, saimniecības nozares attīstības plānu vai produkta attīstības koncepciju dažādos mērogos un prognozē produkta virzības stratēģiju tirgū. (S.A. 3.5.)	
Salīdzina nacionālās un starptautiskās finanšu, patērētāju, komerciesību un nodokļu tiesību normas un tiesībsargājošo institūciju darbību, analizē tiesību normu piemērošanu dažādās dzīves situācijās, lai izvērtētu patērētāja un uzņēmēja tiesību aizsardzības mehānismus. (S.A.3.9.)	
Pārliecinās par saimnieciskās darbības finansēšanas iespējām, realizē savu produkciju vietējas nozīmes uzņēmējdarbības pasākumos, lai, veicot saimnieciskās darbības uzskaiti, analizētu savas uzņēmējdarbības rentabilitāti. (S.A.3.6.)	SMU produkta virzīšana tirgū un aktīva dalība
Argumentē cilvēkresursu nozīmību uzņēmējdarbībā, raksturo galvenās cilvēkresursu vadīšanas darbības uzņēmumā un to atšķirības dažādu nozaru uzņēmumos. Analizē dažādu paaudžu darbinieku motivējošos faktorus. (S.A.3.8.)	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana
Analizē dažādu saimniecības nozaru un uzņēmumu attīstības iespējas, izvērtējot konkurētspēju, nepieciešamos resursus un attīstības priekšnoteikumus, nosaka iespējamos riskus un izstrādā priekšlikumus to novēršanai. (S.A.3.7)	
Diskutē par valsts un pašvaldību politiku un iespējām veicināt Latvijas un pašvaldību ilgtermiņa attīstību, skaidro valstu un pašvaldību konkurētspēju ietekmējošos faktorus un analizē Latvijas un atsevišķu pašvaldību konkurētspējas priekšrocības (t. sk. cilvēkresursu nozīmi) (S.A.2.5.)	

Skaidro sakarību starp konkurenci, ražošanas faktoru izmantošanas efektivitāti un valsts vai pašvaldības labklājības līmeni. Spēj argumentēt, kādos gadījumos ar regulējumu noteikti ierobežojumi palielina sabiedrības labklājību un kādos gadījumos rada labklājību samazinošas tirgus barjeras. (S.A.2.6)	Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja
Analizē dažādas komercdarbības formas ekonomiski un juridiski, aprēķina alternatīvās izmaksas, lieto atšķirīgas argumentācijas stratēģijas, lai izteiktu viedokli par atbilstošāko komercdarbības formu noteiktā situācijā. (S.A. 3.4.)	Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības
Analizē dažādus tiesiskus strīdus un tiesiskās attiecības tajos, piemēklē tām atbilstošas regulējošās normas, prognozē tiesisko risinājumu situācijām, veido argumentētus secinājumus par tiesībsardzības mehānismiem. (S.A.1.6.)	
Atšķir dažādus finanšu tirgus un to īpatnības (banku sektors un aizdevumi/uzkrājumi, akciju tirgus, obligāciju tirgus, savstarpējās aizdevumu platformas), skaidro katra tirgus attīstības tendences, lai izvērtētu personīgos ieguvumus vai zaudējumus tirgus izmaiņu rezultātā. (S.A.3.11.)	Finansiālā labklājība
Tehnoloģiju mācību joma, optimālais apguves līmenis	
Grupas projektā uzņemas atbildību par attiecīgas lomas un tajā ietilpstošo pienākumu izpildi dizaina risinājuma izstrādes procesā noteiktā darba situācijā saskaņā ar paša izstrādātām vadlīnijām un kritērijiem. (T.O.1.1.3.)	Komanda
Dizaina risinājuma izveidē saskata un raksturo dizaina nozīmi, lietojumu un ietekmi uz pilsētvidi, sadzīvi, sabiedrības veselību un norisēm. (T.O.3.2.2.)	Produkts
Salīdzina un analizē dažādu laikmetu, tostarp mūsdienu, inovāciju piemērus zinātnē un dizainā un to aktualitāti ieviešanas brīdī, apskata dažādus starpdisciplinārus izgudrojumus. Modelē starpdisciplināru risinājumu, izmantojot zināšanas un prasmes dizaina procesā. (T.O.3.2.3.)	
Risinājuma izstrādes procesā apkopo datus par prototipa funkcionalitāti, īpašībām, izskatu un lietotāju attieksmi, lai risinājumu pielāgotu dažādām lietotāju grupām. (T.O. 1.2.2.)	
Apraksta un salīdzina dizaina risinājumus atbilstoši dizaina vērtības kritērijiem. (T.O.1.1.4.)	
Atbilstoši dizaina jomai un risinājuma īpašībām eksperimentē ar materiāliem (t. sk. koku, tekstilu, papīru, kompozītmateriāliem, apdares un veidošanas materiāliem) un to apstrādes tehnikām, ievērojot drošības nosacījumus, iepazīstot materiālu īpašības, lietošanas un kombinēšanas iespējas prototipu un risinājumu izveidē, kā arī tehniku sniegtās iespējas.(T.O.2.1.1.)	
Detalizēti izpēta mērķgrupu, izmēģinot daudzveidīgas un atbilstošas dizaina pētniecības metodes, lai radītu idejas un balstītu tās risinājumu lietotāja vajadzībās. (T.O. 1.2.1.)	

Plāno risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus un izstrādes gaitā seko plāna izpildei, veicot nepieciešamās izmaiņas un analizējot izstrādes procesu. (T.O.1.4.2.)	Finanses
Veido zīmolu produkta virzīšanai tirgū, definējot tā vērtības, mērķi un paredzot lietotāju attieksmi pret produktu un zīmolu. Pamato piedāvāto risinājumu, balstoties tirgus izpētē un mērķauditorijas vēlmju un vajadzību analizē. (T.O.1.5.1.)	Zīmols un mārketinga stratēģija
Pielāgo savu informācijas dizainu atbilstoši plānotajiem komunikācijas kanāliem, izvēloties atbilstošākos izteiksmes līdzekļus un strukturēti organizējot informāciju. (T.O.2.2.2.)	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana
Salīdzina audio, video un digitāla attēla apstrādes lietotnes atbilstoši to funkcionalitātei. Izvēlas atbilstošāko iecerei, izstrādājot informācijas dizaina risinājumu (piemēram, etiķeti, logo, iepakojumu, video, reklāmas bannerī, afišu, bukletu). (T.O.2.2.4.)	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana
Salīdzina dažādas tiešsaistes platformas un iespējas tīmekļvietnes izstrādei, izvēlas atbilstošāko un, izmantojot vienkāršas veidnes, izstrādā tīmekļvietni. (T.O. 2.2.5.)	
Risinājuma izstrādi un modelēšanu balsta dažādu uzņēmumu produktu ražošanas ciklu un inovāciju ieviešanas procesa izpētē. (T.O.3.2.4.)	
Analizē tirgus pieprasījumu, plāno un izvēlas atbilstošāko resursu (laika, finanšu, materiālu, tehnoloģiju un cilvēkresursu) pārvaldības pieeju dizaina risinājuma izstrādes procesā. (T.O.1.4.1.)	
Plāno risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus un izstrādes gaitā seko plāna izpildei, veicot nepieciešamās izmaiņas un analizējot izstrādes procesu. (T.O. 1.4.2.)	
Risinājuma izveidē ņem vērā kultūras mantojuma un kultūras izpausmju mijiedarbību ar inovatīviem tehnoloģiskiem risinājumiem un pamato savu dizaina koncepciju un tajā ievērotos principus. (T.O.3.2.1.)	
Veido iecerētajam vēstījumam un mērķauditorijai atbilstošus grafikas dizaina risinājumus, izvēloties piemērotākos grafikas izteiksmes līdzekļus un izmantojot informācijas dizaina principus. (T.O.2.2.1.)	SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana
Plāno produkta vai risinājuma turpmāko attīstību (virzīšanu, uzturēšanu un tiražēšanu) atbilstoši dažādu ieviešanas paņēmienu priekšrocībām un trūkumiem, piemērotībai mērķauditorijai un kontekstam. (T.O.1.5.2.)	
Tehnoloģiju mācību joma, augstākais apguves līmenis	
Ar piemēriem raksturo dizaina nozari un tās starpdisciplināro dabu, skaidro dizaina nozīmi dažādu izgudrojumu tapšanā. (T.A.3.2.2.)	Produkts
Analizē dažādu uzņēmumu ražošanas stratēģijas un tehnoloģisko risinājumu izstrādes procesu galvenās atšķirības, to trūkumus un priekšrocības no dažādiem aspektiem (ilgtspējība, nepieciešamie resursi, piedāvājuma un pieprasījuma attiecības, virzīšana tirgū). Skaidro izmantoto tehnoloģisko	

procesu norisi, izmantojot dabaszinātņu likumsakarības un daudzveidīgus informācijas avotus, pamato risinājuma izstrādē izvēlēto tehnoloģisko procesu nepieciešamību un iespējamās alternatīvas. (T.A.3.2.3.)	
Izvēlas situācijai atbilstošu risinājumu un darba soļus, risinājuma izstrādē izmanto dizaina domāšanas principus un aktīvi piedalās vai vada izstrādes procesu, pilnveidojot vai radot jaunus risinājumus noteiktā dizaina jomā. (T.A.1.1.1.)	
Risinājuma projektēšanā ievēro ergonomikas principus un ņem vērā lietotāju uztveres īpatnības. (T.A.1.1.2.)	
Plāno dizaina risinājuma dzīves ciklu, vada risinājuma izstrādi, veicot atbilstošās izstrādes procesa lomas, un izvērtē savas darbības efektivitāti atbilstoši sasniedzamajam mērķim. (T.A. 1.1.3.)	
Analizē risinājumu atbilstoši dizaina vērtības kritērijiem, lai piedāvātu uzlabojumus un to pilnveidotu. (T.A.1.1.4.)	
Risinājuma izstrādes procesā pēta prototipa lietojamību un funkcionalitāti, analizē iegūtos datus, lai, balstoties tajos, pielāgotu risinājumu – radītu papildu vai jaunu funkcionalitāti, mainītu parametrus, atteiktos no nepiemērotām īpašībām, detaļām vai funkcijām. (T.A. 1.2.2.)	
Plāno un testē risinājuma prototipus, iesaistot lietotājus, atbilstoši vajadzībām mainot vairākus prototipa parametrus, eksperimentējot ar dažādiem materiāliem, tehnikām un to kombinācijām, lai sasniegtu izvirzīto mērķi. Testēšanā iegūtos datus izmanto, lai pamatotu gala risinājuma uzlabojumus, nepieciešamās izmaiņas izstrādes procesā, prognozētu izmaiņu un uzlabojumu ietekmi uz lietotāju, tai skaitā ietekmi uz veselību, sabiedrību un vidi. (T.A.1.3.2.)	
Izmēģina un eksperimentē ar dažādiem materiāliem un tehnikām, ņemot vērā iecerētā dizaina risinājuma ilgtspējību, funkcionalitāti, estētisko izskatu un ievērojot drošības nosacījumus. Balstoties uz mērķauditorijas vajadzībām un risinājuma lietošanas īpašībām, izvēlas iecerei atbilstošus materiālus. (T.A.2.1.1.)	
Izvēlas atbilstošas dizaina pētniecības metodes un analizē situāciju, izvērtē problēmas aktualitāti un mērķgrupas vajadzības. Dokumentē izpēti procesu un ar izpēti iegūtajiem datiem pamato piedāvātā risinājuma atbilstību lietotāja vajadzībām, izvēlēto risinājumu priekšrocības un trūkumus, resursus un tehnoloģiskos procesus. (T.A.1.2.1.)	
Balsta risinājuma ieviešanu izpētē, veic tirgus izpēti par produktu vai risinājumu analogiem, to virzīšanas stratēģijām, pieprasījumu un cenām, izvērtē sava risinājuma konkurētspēju, priekšrocības un trūkumus salīdzinājumā ar tiem. (T.A.1.5.2.)	Tirgus izpēte
Plāno risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus (laiks, finanses, materiāli, tehnoloģijas un cilvēkresursi), ņemot vērā savas iespējas īstenot ieceri un dažādus ierobežojumus, paredzot un piesaistot iespējamus sadarbības partnerus (t. sk. pašvaldību, uzņēmumu, biznesa inkubatoru u. c.) un	Finanses

vajadzīgo atbalstu risinājuma ieviešanai. Seko plāna izpildei izstrādes gaitā, veicot nepieciešamās izmaiņas un izvēloties atbilstošākās metodes nepieciešamo resursu komplektēšanai. (T.A. 1.4.2.)	
Pēta dažādas tirāžas dizaina risinājumu ražošanas procesa īpatnības, pamato atšķirības starp unikālu dizaina risinājumu, mazas tirāžas risinājumiem un masveida produkciju (industriālo dizainu), un to, kā šīs atšķirības ietekmē ražošanas procesa organizēšanu un mērķauditorijas izvēli. Modelē un pamato izvēlas risinājumam piemērotāko ražošanas apjomu, materiālus un tehnoloģisko procesu. (T.A.1.3.4)	
Veic darbības analīzi, izmēģinot dažādus stratēģiskās plānošanas rīkus, un izveido resursu pārvaldības stratēģiju. (T.A.1.4.1.)	
Veido zīmolu produkta virzīšanai tirgū un izstrādā produkta zīmola identitāti. Definējot emocionālās asociācijas ar produktu, mērķauditoriju un tās segmentāciju, atšķirīgās pazīmes, unikālo vērtību un preču zīmes vārdu, izveido vizuālo identitāti. Testē produkta zīmolu ar produkta lietotāju mērķgrupām un atbilstoši maina zīmola identitāti. (T.A.1.5.1.)	Zīmols un mārketinga stratēģija
Plāno risinājuma biznesa modeli un tam atbilstošu mārketinga komunikācijas stratēģiju, iekļaujot tādus ražošanas aspektus kā materiālu, tehnikas, darbaspēka, ārpakalpojumu un risinājuma reklamēšanas izmaksas, aktuālo ekonomisko situāciju, mērķgrupas sasniegšanai plānotos informācijas kanālus. Pielāgo mārketinga plānu atbilstoši apzinātajam mērķauditorijas pieprasījumam un izvēlētajai virzīšanas stratēģijai. (T.A.1.5.3.)	
Izstrādā informācijas dizaina risinājumus, t. sk. multimediju, atbilstoši plānotajiem komunikācijas kanāliem. (T.A. 2.2.2.)	SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana
Izstrādā dizaina risinājumam nepieciešamās audiodatnes (piemēram, dzinģu, animācijas vai videodatnes skaņu celiņu, <i>podkāstu</i> u. tml.), digitālos grafikas dizaina risinājumus un video (piemēram, lietošanas pamācību, reklāmu u. c.) atbilstošā formātā un savieno tos, ņemot vērā plānoto komunikācijas stratēģiju. (T.A. 2.2.4.)	
Izstrādā tīmekļvietni, izmantojot specializētus izstrādes rīkus, pielāgojot veidnes vai veidojot oriģinālu risinājumu atbilstoši plānotajiem komunikācijas kanāliem. (T.A. 2.2.5.)	
Risinājuma izstrādē un dizaina procesa vadībā izmanto gūto pieredzi par to, kā uzņēmumi un dizaina risinājumu izstrādātāji plāno un īsteno inovācijas procesus un attīsta uzņēmumu un produktus, un iegūtās zināšanas izmanto procesa vadībā. (T.A.3.2.4.)	
Plāno risinājuma izstrādei nepieciešamos resursus (laiks, finanses, materiāli, tehnoloģijas un cilvēkresursi), ņemot vērā savas iespējas īstenot iecerī un dažādus ierobežojumus, paredzot un piesaistot iespējamus sadarbības partnerus (t. sk. pašvaldību, uzņēmumu, biznesa inkubatoru u. c.) un vajadzīgo atbalstu risinājuma ieviešanai. Seko plāna izpildei izstrādes gaitā, veicot nepieciešamās izmaiņas un izvēloties atbilstošākās metodes nepieciešamo resursu komplektēšanai. (T.A.1.4.2.)	

Risinājuma izveidē un ieviešanā ņem vērā kultūras mantojuma un kultūras izpausmju mijiedarbību ar inovatīviem tehnoloģiskiem risinājumiem, globalizācijas ietekmi uz mērķauditorijas vēlmēm un vajadzībām un pamato savu dizaina koncepciju un tajā ievērotos principus. (T.A.3.2.1.)	
Analizē dažādu grafikas elementu (t. sk. līnijas, burtu, teksta, krāsas, attēla, formas) atbilstību konkrētam produktam vai risinājumam. Mērķtiecīgi izvēlas un lieto grafikas elementus un izteiksmes līdzekļus, pamato izvēli. Izstrādā risinājuma un zīmola vizuālo identitāti. (T.A.2.2.1)	

2. pielikums

Praktiskās uzņēmējdarbības izglītības Skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) programmas aktivitāšu kalendārs

Norises laiks	Nosaukums	Īss aktivitātes apraksts	Dalībnieki
Septembris	Jauno Uzņēmēju skola	Semināri Latvijas reģionos par JA Latvia programmām un citu dalībnieku pieredzi tajās. Iespēja uzzināt par SMU programmu, aktivitātēm tās laikā un iedvesmoties idejas radīšanai.	Visi JA Latvia dalībnieku skolēni un skolotāji
Oktobris	Uzņēmējdarbības iedvesmas konference #Uzdrīksties uzvarēt	Konference, kurā iedvesmoties no Latvijā labāko uzņēmēju un nozares profesionāļu veiksmes stāstiem.	Visi JA Latvia dalībnieku skolēni un skolotāji (~5000 skatītāju vietas)
Oktobris - Decembris	Uzņēmējdarbības vebināri	Video konferences par Skolēnu mācību uzņēmumiem aktuālām tēmām uzņēmējdarbības uzsākšanā un attīstīšanā.	Skolēni – SMU programmas dalībnieki, skolotāji – SMU konsultanti.
Novembris - Aprīlis	CITS BAZĀRS Latvijas SMU pasākumi reģionos	Vietēja mēroga gadatirgi skolēniem tirdzniecības centros vai citās publiskās vietās, kur skolēniem ir iespēja satikt savus klientus, pārdot savu produktu un gūt produkta prezentēšanas un pārdošanas pieredzi.	Skolēni – SMU programmas dalībnieki, skolotāji – SMU konsultanti.
Decembris	CITS BAZĀRS Latvijas SMU pasākums ziemā	Valsts mēroga gadatirgus Rīgā kādā no lielākajiem tirdzniecības centriem. Iespēja satikt savus klientus, pārdot savu produktu un gūt produkta prezentēšanas un pārdošanas pieredzi.	Skolēni – SMU programmas dalībnieki, skolotāji – SMU konsultanti.
Marts	CITS BAZĀRS Latvijas SMU pasākums pavasarī	Valsts mēroga gadatirgus Rīgā kādā no lielākajiem tirdzniecības centriem. Iespēja satikt savus klientus, pārdot savu produktu un gūt produkta prezentēšanas un pārdošanas pieredzi.	Skolēni – SMU programmas dalībnieki, skolotāji – SMU konsultanti.
Aprīlis	Starptautiskais Skolēnu mācību uzņēmumu festivāls (ISCF)	Starptautisks festivāls, kur Rīgā satiekas vairāk kā 100 uzņēmumi no dažādām pasaules valstīm.	Dalībnieku atlasē izraudzīti labākie Skolēnu mācību uzņēmumi, kuri pasākumā pārstāv Latviju, skolotāji – SMU konsultanti.
Maijs	Jauno Uzņēmēju diena	Skolēnu mācību uzņēmumu fināls, kur tiek izvēlēti attiecīgā mācību gada labākie Skolēnu mācību uzņēmumi. SMU, kurš konkursā iegūst 1. vietu, iegūst ceļazīmi uz Eiropas SMU konkursa finālu.	Labākie Skolēnu mācību uzņēmumi un to skolotāji - konsultanti
Jūlijs	Eiropas SMU fināls (COYC)	Eiropas labāko SMU konkursa fināls (COYC), kas katru gadu norisinās kādā no Eiropas pilsētām. Finālā tiekas labākie SMU no 40 valstīm. Intervijās ar starptautisku žūriju un produkta prezentācijās tiek noteikti labākie Eiropas SMU.	Skolēnu mācību uzņēmumu konkursa fināla uzvarētājs -1 Skolēnu mācību uzņēmums un tā skolotājs - konsultants

3. pielikums

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 12.klasi³ un kursa tēmas, kur tās attīsta

Caurviju prasme	1.*	2.*	3.*	4.*	5.*	6.*	7.*	8.*	9.*	10.*	11.*	12.*
12.Kritiskā domāšana un problēmrisināšana												
Mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās iegūt ticamu informāciju ir grūti.	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Nosaka aktuālas vajadzības, precīzi formulē kompleksu problēmu un pamato nepieciešamību to risināt, izvirza mērķi, piedāvā vairākus risinājumus, izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas īstenot labāko.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kompleksās, neskaidrās situācijās patstāvīgi izstrādā problēmas risinājuma plānu un īsteno to, izvēloties, lietojot un pielāgojot piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas, elastīgi reaģē uz neparedzētām pārmaiņām, izvērtē paveikto un gūtos secinājumus izmanto arī citā kontekstā.		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Jaunrade un uzņēmējdarbības												
Interesējas par atklājumiem un inovācijām, proaktīvi meklē jaunas iespējas, kā efektīvi uzlabot savu un citu dzīves kvalitāti, rosina uzlabot esošo situāciju, pieņem nepieredzētus, kompleksus izaicinājumus, saglabā emocionālu līdzsvaru un atvērtību nenoteiktības apstākļos.	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Raugoties uz situāciju no dažādiem skatu punktiem, pamana jaunas iespējas, mērķtiecīgi un elastīgi izmanto vai attīsta pats savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓

³ MK Noteikumi Nr.416, "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem

risinājumiem, efektīvi organizē resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras), lai īstenotu savu ieceru, patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas, kā arī piedāvā savas, lai iedvesmotu citus.												
Gan patstāvīgi, gan grupā attīsta ideju ilgtspējīgā piedāvājumā, kļūdas un grūtības izmanto kā iespēju izaugsmei.		✓	✓					✓	✓			✓
Pašvadīta mācīšanās												
Regulāri un atbilstoši savām vajadzībām izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, formulē kritērijus, pēc kuriem izvērtēt, vai mērķis ir sasniegts, plāno mērķa īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā.		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par savas darbības saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību, rod veidus, kā attīstīt spējas pārvaldīt savu domāšanu, emocijas un uzvedību.		✓						✓			✓	✓
Patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Pieņemot atbildīgus lēmumus, vada emocijas sociāli pieņemamā veidā un orientējas uz iespējām, ieguvumiem un pozitīviem risinājumiem.		✓	✓					✓	✓		✓	✓
Patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Sadarbība												
Plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas, prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus, tostarp digitālā vidē.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Mācību procesā un sabiedriskajā dzīvē apzināti orientējas uz kopīgo labumu un grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu, spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Pilsoniskā līdzdalība												
Skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē individuālu, sabiedrības un vides mijiedarbību.	✓			✓						✓		✓

Balstoties savās vērtībās un cienot citu vērtības, izsvērti izvēlas pasākumus un ikdienas situācijas, kurās iesaistīties un iesaistīt citus, cieņpilni pamatojot savu nostāju, prot atteikties, ja pasākums neatbilst vērtībām, un spēj nepakļauties grupas spiedienam, paliekot saistīts ar tiem, kuriem nepiekrīt.	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓
Skaidro savas rīcības sekas un uzņemas par tām atbildību ikdienas situācijās, lokālos un globālos procesos.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Patstāvīgi un kopā ar citiem gūst pieredzi, iesaistoties risinājumu meklēšanā un īstenošanā, kas palīdz uzlabot dzīves kvalitāti.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Digitālā pratība												
Lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Analizē digitālās komunikācijas ieguvumus un riskus, atbildīgi uzvedas un komunicē digitālajā vidē atbilstoši savām un citu interesēm.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību, uzņemas atbildību rīkoties, lai novērstu nekvalitatīva mediju satura radīto ietekmi, un, radot savu mediju saturu, ievēro privātuma, ētiskos un tiesiskos nosacījumus	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Analizē un novērtē tehnoloģiju lomu dažādos kontekstos, izvērtē veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus, ievēro un pielāgo tos savām vajadzībām, reflektē par savu digitālo identitāti un tās atbilstību savām un sabiedrības interesēm.	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

*1. Komerccdarbība, ilgtspējīga uzņēmējdarbība, SMU *2. Komanda *3. Produkts *4. Tirgus izpēte *5. Finances *6. SMU dibināšana *7. Zīmols un mārketinga stratēģija
 *8. SMU produkta virzīšana un aktīva pārdošana *9. SMU darbības izvērtēšana, SMU likvidēšana *10. Uzņēmējdarbība un valsts ekonomiskā attīstība un konkurētspēja
 *11. Komerctiesības, juridiskā atbildība, darba tiesiskās attiecības *12. Finanšu tirgi, ieguldījumi, uzkrājumi, aizdevumi un apdrošināšana

4. pielikums

Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi

Izmantošanas nolūks	Mācību līdzekļa veids	Mācību līdzekļi
Skolotājam mācību stundu sagatavošanai un demonstrējumiem	Darba vide	Darbnīca/kabinets.
	Darba piederumi	Rakstāmpiederumi.
	Ierīces	Dators ar interneta pieslēgumu, ekrāns ar pieslēgumu datoram vai kāds cits risinājums, lai datora ekrānu attēlotu uz tāfeles, sienas u.tml..
Skolēnu darbam (individuālajam un komandas)	Darba vide	Darbnīca, klase individuālajam un grupu darbam.
	Darba piederumi	Piederumi materiālu apstrādei. Rakstāmpiederumi skicēšanai, instrumenti un piederumi maketēšanai (pēc vajadzības).
	Ierīces	Dators ar interneta pieslēgumu. Printeris. Ierīces fotografēšanai, video un audi failu ierakstīšanai.
	Iekārtas	Iekārtas prototipa izgatavošanai un produkta ražošanai (pēc vajadzības).
	Izejmateriāli	Materiāli prototipa izgatavošanai. Materiāli produktu ražošanai. Papīrs skicēšanai, zīmēšanai. Materiāli SMU stenda izgatavošanai un iekārtošanai.
Skolēniem un skolotājiem iedvesmai mācību satura veidošanai un informācijas ieguvei	Elektroniskie izziņas avoti	Informatīvie un metodiskie materiāli, kas pieejami JA Latvia skolēnu un/vai skolotāju profilos – https://jalatvia.lv/ Latvijas Banka, Naudas skola, Mana ekonomika, 10.-12.klase - https://www.naudasskola.lv/mana-ekonomika/limeni/10-12 Latvijas Sociālās uzņēmējdarbības asociācija - https://sua.lv/#sociala-uznemejdarbiba Uzņēmējdarbības kompetences sertifikāta eksāmena platforma - https://www.esponline.eu/ LR Uzņēmumu reģistrs, Salīdzini komercdarbības formas - https://www.ur.gov.lv/lv/registre/salidzini-komercdarbibu-veidus/

		Oficiālais statistikas portāls, Latvijas oficiālā statistika - https://stat.gov.lv/lv Ekonomikas ministrija, Latvijas Makroekonomiskais apskats - https://www.em.gov.lv/lv/latvijas-makroekonomiskais-apskats Ministru kabineta rīkojums Nr. 247 Par Uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas pasākumu plānu 2019.-2022. gadam - https://likumi.lv/ta/id/307037-par-uznemejdarbibas-vides-pilnveidosanas-pasakumu-planu-2019-2022-gadam Mana.latvija.lv, Uzņēmējdarbība. Saistītā likumdošana - https://mana.latvija.lv/saistita-likumdosana/ FKTK, Klientu skola, klienta ABC, bāzes klients - https://www.klientuskola.lv/lv/abece/bazes-klients.html FKTK, Klientu skola, klienta ABC, aktīvs klients - https://www.klientuskola.lv/lv/abece/aktivs-klients.html FKTK, Klientu skola, klienta ABC, eksperta klients - https://www.klientuskola.lv/lv/abece/eksperta-klients.html FKTK, Latvijas iedzīvotāju finanšu pratības stratēģija 2021.–2027. gadam - https://www.finansupratiba.lv/strategija/ PTAC video mācību filma "Aizņemies atbildīgi!" - https://www.youtube.com/watch?v=5s9VeOIqERQ Latvija Apdrošinātāju asociācija, Apdrošināšanas ĀBECE - https://www.laa.lv/apdrosinasanas-abece/ Swedbank, Manas finanses, Rīki un Kalkulatori Aktuālu Finanšu Aprēķināšanai - https://blog.swedbank.lv/kalkulatori Swedbank, Veiksmīga budžeta plānošanas pamatprincipi - https://blog.swedbank.lv/nauda/budzeta-planosana-likumi-39
--	--	---

5. pielikums

Vērtēšanas uzdevumu piemēri

1. uzdevums: “Komandas veidošana”

Uzdevuma konteksts: Lai apgūtu specializēto kursu, skolēniem ir jāveido Skolēnu mācību uzņēmums. Saskaņā ar JA Latvia Skolēnu mācību uzņēmumu (SMU) programmu, SMU ir jābūt vismaz 2 dalībniekiem. Tas nozīmē, ka skolēniem ir jāveido komandas, kuru ietvaros visa mācību gada laikā skolēni aktīvi darbosies Skolēnu mācību uzņēmumā.

Sasniedzamais rezultāts: Nosakot un analizējot savas zināšanas, prasmes un spējas, skolēni apguvuši prasmes veidot komandas, kuras balstās ne tikai uz draudzības saitēm, bet arī katra potenciālā komandas biedra kompetencēm, stiprajām un vajajām pusēm darbam Skolēnu mācību uzņēmumā, kurā skolēni darbosies visu mācību gadu. Skolēni ir izveidojuši darboties spējīgas komandas, kuras efektīvi pilda savus izvirzītos mērķus, komandas dalībniekiem sadarbojoties, dalot pienākumus un atbildības, efektīvā darbā sasniedzot savus izvirzītos darbības mērķus.

Uzdevuma nosacījumi:

1. Skolēni aizpilda darba lapu ar jautājumiem par savām kompetencēm, norādot atbildes uz jautājumiem kā vērtējumu par savām prasmēm skalā no 1 (iesācējs) līdz 7 (eksperts). Iepazīstas ar rezultātiem, analizē rezultātus, veido kopsakarību starp savu līdzšinējo pieredzi un testa rezultātiem. Nosaka, kuru kompetenci attīstīšanai jāpievērš vislielākā uzmanība un modelē rīcības plānu šo kompetenci attīstīšanai.

Jautājumi:

1. **Radošums** ir ideju un risinājumu izstrāde esošiem un jauniem izaicinājumiem. Svarīga daļa radošumam ir izpēte, eksperimentēšana un zināšanu un resursu apvienojums.
 - 1.1. Kā jūs vērtējat savas prasmes SMU programmas sākumā? (jānovērtē, norādot ciparu no 1 līdz 7)
Oriģinālu ideju radīšana ____
Ideju kombinēšana jaunos veidos ____
Citu ideju attīstīšana, uzlabošana ____
 - 1.2. Kādā līmenī jūs vēlaties sasniegt spēju būt radošam? ____
2. **Komandas darbs** ir saistīts ar spēju sadarboties, lai attīstītu savas idejas un pārvērstu tās darbībā. Spēja atrisināt konfliktus un uzklaut citus ir svarīgi tā elementi.
 - 2.1. Kā jūs vērtējat savas prasmes SMU programmas sākumā? (jānovērtē, norādot ciparu no 1 līdz 7)
Aktīva dalība komandas darbā ____
Strādājot grupā, iepazīstināt ar savām idejām un viedokli ____
Ieklausīšanās citos, strādājot kopā ____
 - 2.2. Kādā līmenī jūs vēlaties sasniegt spēju strādāt komandā? ____
3. **Attapība** ir spēja atrast jaunus veidus, kā darīt lietas, pat ja jūs saskaraties ar nenoteiktību. Būt elastīgam un ātri pārbaudīt idejas ir svarīgi šīs kompetences elementi.
 - 3.1. Kā jūs vērtējat savas prasmes SMU programmas sākumā?
Rast risinājumus jaunām problēmām ____
Spēja rīkoties neparedzētās situācijās ____
Pielāgot plānus, lai izpildītu izvirzītos mērķus ____
 - 3.2. Kādā līmenī jūs vēlaties sasniegt spēju būt attapīgam? ____
4. **Neatlaidība** ir saistīta ar spēju turpināt mēģināt sasniegt savus ilgtermiņa mērķus un idejas pārvērst darbībā. Tā ir spēja strādāt zem spiediena, neskatoties uz neveiksmēm un šķēršļiem.

- 4.1. Kā jūs vērtējat savas prasmes SMU programmas sākumā?
 Nenolaist rokas, kad sastopies ar šķēršļiem ____
 Būt apņēmības pilnas savu mērķu sasniegšanā ____
 Pielikt pūles darbībās, kas ir uzsāktas/kurās ir lemts piedalīties
- 4.2. Kādā līmenī jūs vēlaties sasniegt spēju būt neatlaidīgam? ____
5. **Atbildības uzņemšanās** ir centība un rūpība par savas darbības rezultātiem. Tā ir atbildības uzņemšanās par iesāktajām darbībām un gatavība izpildīt nepieciešamos uzdevumus un uzņemties atbildību arī par citiem darbiem, lai sasniegtu izvirzītos mērķus.
- 5.1. Kā jūs vērtējat savas prasmes SMU programmas sākumā?
 Saskarties ar savu lēmumu sekām ____
 Savlaicīgi veikt uzticētos darbus, uzdevumus ____
 Veikt garlaicīgus, bet nepieciešamus uzdevumus ____
 Ja tas nepieciešams, palīdzēt veikt citu uzdevumus ____
- 5.2. Kādā līmenī jūs vēlaties sasniegt spēju uzņemties atbildību? ____
6. **Iniciatīvas uzņemšanās** ir saistīta ar spēju sākt procesus. Uzdevuma izpilde un to veikšana patstāvīgi, lai sasniegtu mērķus, ir svarīgi šīs kompetences elementi. Uzņemties izaicinājumus ir vēl viena.
- 6.1. Kā jūs vērtējat savas prasmes SMU programmas sākumā?
 Būt vienam no pirmajiem, kas piedāvā jaunas pieejas ____
 Uzņemties vadību sarežģītās situācijās ____
 Uzdriktstēties izmēģināt jaunas aktivitātes ____
 Būt pārliecinātam, virzot savas idejas ____
- 6.2. Kādā līmenī jūs vēlaties sasniegt spēju uzņemties iniciatīvu? ____
7. **Pašefektivitāte** ir spēja novērtēt un pārdomāt savas stiprās un vājās puses. Tas attiecas arī uz ticību savām spējām ietekmēt notikumu gaitu.
- 7.1. Kā jūs vērtējat savas prasmes SMU programmas sākumā?
 Es ticu savām spējām ietekmēt manas dzīves rezultātus ____
 Es varu maksimāli izmantot savas stiprās un vājās puses ____
 Es varu kompensēt savas vājās puses, strādājot kopā ar citiem ____
- 7.2. Kādā līmenī jūs vēlaties sasniegt spēju būt pašefektīvam? ____
8. **Resursu izdale** ir par vajadzīgo kompetenču un resursu pārvaldību katrā projekta posmā. Tas ir par spēju izveidot tīklu, nodibināt partnerības, izmantot ārpakalpojumus un piesaistīt atbalstu.
- 8.1. Kā jūs vērtējat savas prasmes SMU programmas sākumā?
 Aktīvi komunicēt, lai palielinātu esošo kontaktu skaitu ____
 Atrast pareizos cilvēkus, kas palīdzētu dažādos uzdevumos ____
 Sazināties ar cilvēkiem, ko nepazīsti ____
- 8.2. Kādā līmenī jūs vēlaties sasniegt spēju izdalīt resursus? ____
9. **Finanšu pratība** ir saistīta ar finanšu izpratni un pārvaldību gan īstermiņā, gan ilgtermiņā

Kompetence	Secinājumi par testa rezultātiem, argumenti, kas pamato šādus testa rezultātus.	Rīcības plāns kompetences attīstīšanai
Radošums		
Darbs komandā		
Pielāgošanās un ātra rīcība mainīgos apstākļos/attapība		
Neatlaidība		
Spēja uzņemties atbildību		
Pašiniciatīva		
Pašefektivitāte		
Resursu izdale/vadība		
Finanšu prasme		
Personālvadība		
Jaunuzņēmumu radīšana		

2. Skolēni individuāli aizpilda anketu, modelējot savu CV, uzskaitot, kādās ārpuskolas aktivitātēs piedalās, kādas mācību jomas padodas utt.

Vārds, uzvārds	
Izglītība	
Neformālā izglītība un dalība ārpuskolas aktivitātēs/pulciņos	
Intereses	
Digitālās prasmes	
Valodu prasmes	

Citi talanti	
---------------------	--

Manas zināšanas, prasmes, stiprās puses (lūdzu novērtēt savu sniegumu dotajās jomās no 1-3, kur 1 ir vāji, bet 3 – jūtos spēcīgs, labi padodas) :

Rēķināšana, matemātisku sakarību novērtēšana, analīze	Māksla (skicēšana, zīmēšana, kompozīcijas veidošana, krāsu salikumi)	Digitālās prasmes (darbs ar teksta un skaitļu ievades programmām un citām programmatūrām)	Komunikācija ar cilvēkiem, pārdošanas prasmes	Sociālo tīklu lietošana, komunikācija sociālajos tīklos	Komandas vadīšana, motivēšana	Analītiskas prasmes (prasme atrast informāciju, analizēt to)

Citas Tev piemītošas zināšanas, prasmes, pieredzes, kas būtu noderīgas SMU darbībā	
---	--

3. Skolēni individuāli novērtē savu atbilstību vairāk līdera (darba devēja) vai komandas dalībnieka (darba ņēmēja) lomai uzņēmumā. Lai veiktu novērtējumu:

- Skolēni kopā ar skolotāju, analizējot informāciju dažādos avotos, diskutē un analizē, kādas rakstura iezīmes, ieradumi, attieksmes u.c. raksturo līderus/darba organizatorus un kādas darba izpildītājus/darba ņēmējus.

Līderis/darbu organizators	Darba izpildītājs (darba ņēmējs)

- Iepazīstas ar abu lomu raksturojošām iezīmēm un izvērtē, kuras šķiet visatbilstošākās sev pašam.
- Skolēni veic aptauju klasē, aptaujājot savus klasesbiedrus un analizē, kā savs pašvērtējums atbilst klasesbiedru novērojumiem
- Diskutē:
 - vai kāda no lomām ir nozīmīgāka/svarīgāka komandas darbā,
 - vai komandā var būt tikai līderi, vai tikai darba izpildītāji,
 - kāds ir efektīvs komandas darbs, kas to raksturo.

4. Katrs skolēns sagatavo prezentāciju un prezentē sevi, savas zināšanās, prasmes, stiprās/vājās puses pārējiem klasesbiedriem. Prezentācijas ilgums ~ 2 min.

5. Pēc prezentācijām skolēni veido komandas, balstoties uz katra stiprajām pusē, talantiem, līdzšinējo pieredzi.

6. Savu izveidoto komandu ietvaros sadala pienākumus un atbildības. Aizpilda tabulu, atzīmējot katrai pozīcijai vienu vai vairākus atbildīgos, papildina tabulu pēc nepieciešamības.

Amats \ SMU dalībnieks	Dalībnieka vārds, uzvārds	Dalībnieka vārds, uzvārds	Dalībnieka vārds, uzvārds	Dalībnieka vārds, uzvārds	Dalībnieka vārds, uzvārds
SMU vadītājs					
Ideju ģenerēšana					
Produkta attīstīšana					
Produkta funkcijas					
Produkta dizains (t.sk. iepakojums)					
Produkta ražošana					
Lietotāju izpēte					
Tirgus izpēte					
Finanšu plāns					
Zīmola izveide					
Mārketinga stratēģija					
Mārketinga materiālu (t.sk. stenda) dizains					
Komunikācija sociālajos tīklos					
Mājas lapas izveide, produkta ievietošana <i>Junior Achievement Latvia</i> katalogā.					
SMU attīstības/izaugsmes stratēģija					
Produkta pārdošana gadatirgos					
Stenda iekārtošana gadatirgos					
SMU finanšu uzskaites SMU darbības laikā (t.sk. katrā gadatirgū)					
Atbildīgais par SMU "kasi"					

Snieguma līmeņa apraksts

Kritērijs \ Apguves līmenis	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Individuālais kompetenču novērtējums	Izpilda ESP pašnovērtējuma testu un iegūtos rezultātus izmanto, lai apzinātu, kuras kompetences nepieciešams attīstīt vairāk. Nepieciešama palīdzība, lai saskatītu saikni ar nepieciešamību attīstīt kompetences, lai sasniegtu savas nākotnes karjeras mērķus. Lūdz palīdzību, lai izstrādātu rīcības plānu, kā un kāpēc attīstīt kompetences nākotnē.	Izpilda ESP pašnovērtējuma testu un iegūtos rezultātus izmanto, lai apzinātu, kuras kompetences nepieciešams attīstīt vairāk. Apzinās nepieciešamību attīstīt kompetences, lai sasniegtu savas karjeras mērķus, bet demonstrē virspusēju izpratni un motivācijas trūkumu, bez konkrētiem mērķiem un redzējuma. Patstāvīgi izstrādā rīcības plānu, kompetenču attīstīšanai, bet plāns ir virspusējs, nedemonstrē, kas un kāpēc būtu viņam nepieciešams, lai šīs kompetences attīstītu.	Izpilda ESP pašnovērtējuma testu un iegūtos rezultātus izmanto, lai apzinātu, kuras kompetences nepieciešams attīstīt vairāk. Apzinās nepieciešamību attīstīt kompetences, lai sasniegtu savas nākotnes karjeras mērķus, demonstrē izpratni par saikni starp kompetenču attīšanu un veiksmīgu nākotnes karjeras mērķu sasniegšanu. Izrāda pašiniciatīvu un patstāvīgi izstrādā rīcības plānu, kā šīs kompetences sevī attīstīt, izmantojot iespējas/aktivitātes, par kurām informē pedagogs/i. Argumentē, kāpēc kompetenču attīstīšana ir svarīga viņa nākotnes karjeras mērķu sasniegšanai.	Izpilda ESP pašnovērtējuma testu un iegūtos rezultātus izmanto, lai apzinātu, kuras kompetences nepieciešams attīstīt vairāk. Demonstrē padziļinātu izpratni par nepieciešamību attīstīt kompetences, lai sasniegtu savas nākotnes karjeras mērķus, demonstrē izpratni par saikni starp kompetenču attīšanu un veiksmīgu nākotnes karjeras mērķu sasniegšanu, pamatojot ar personīgiem piemēriem. Izrāda pašiniciatīvu un patstāvīgi sastāda rīcības plānu, kā šīs kompetences sevī attīstīt. Nāk klajā ar jaunām (pedagoga neminētām) iespējām/aktivitātēm kompetenču attīstīšanai.
Individuālā kompetenču prezentācija/piedāvājums	Nepieciešama palīdzība savu kompetenču piedāvājuma izveidē. Daļēji izprot dažādas amatus/atbildības jomas, taču nav pārliecības par sev piemērotāko.	Patstāvīgi izveido savu kompetenču piedāvājumu SMU darbībai, taču trūkst argumentu, nosakot sev piemērotākos amatus/atbildības jomas plānotajā SMU. Izprot dažādas amatus/atbildības jomas. Patstāvīgi sagatavo un sniedz prezentāciju savu kompetenču	Patstāvīgi izveido savu kompetenču piedāvājumu SMU darbībai, argumentēti nosakot sev piemērotākos amatus/atbildības jomas plānotajā SMU. Sniedz pārliecinošu un saistošu savu kompetenču	Patstāvīgi izveido savu kompetenču piedāvājumu SMU darbībai, argumentēti nosakot sev piemērotākās lomas/atbildības jomas plānotajā SMU. Sniedz konstruktīvu, saistošu savu kompetenču piedāvājumu (prezentāciju) klasesbiedriem,

	Nepieciešama palīdzība savu kompetenču piedāvājuma prezentācijas izveidē. Nedemonstrē izpratni par līdera/uzņēmuma vadītāja un darba ņēmēja lomu uzņēmumu attīstībā. Nepieciešama palīdzība, lai izprastu savu piemērotību uzņēmuma vadītāja vai darba ņēmēja lomai.	piedāvājumam, taču tā nav saistoša, interesi rosinoša. Sniedz savu redzējumu par savu piemērotību uzņēmuma vadītāja vai darba ņēmēja lomai, savā pamatojumā izmanto maz pārliecinošu argumentus.	piedāvājumu/prezentāciju klasesbiedriem, pamatojot to ar savu līdzšinējo pieredzi skolas un/vai ārpusskolas aktivitātēs. Prezentācijas struktūra atbilstoša pedagoga sniegtajam piemēram. Sniedz argumentētu redzējumu par savu piemērotību uzņēmuma vadītāja vai darba ņēmēja lomai. Argumentācijā izmanto piemērus no dažādām situācijām savā līdzšinējā pieredzē, apgūtās teorijas.	pamatojot to ar piemēriem no savas līdzšinējās pieredzes skolas un ārpusskolas aktivitātēs. Prezentācijas struktūru veido, izmantojot labās prakses piemērus saistošas prezentācijas veidošanā ("pitch" tehniku u.tml.), demonstrē papildus iegūtās zināšanas šādas prezentācijas sagatavošanā. Sniedz argumentētu redzējumu par savu piemērotību uzņēmuma vadītāja vai darba ņēmēja lomai. Argumentācijā izmanto piemērus no dažādām situācijām savā līdzšinējā pieredzē, apgūtās teorijas un demonstrē papildus iegūtās zināšanas.
Komandas veidošana	Nepieciešama palīdzība komandas izveidošanai. Komandas dalībnieku kandidātu vidū ir pārāk daudz dalībnieku ar līdzīgām interesēm, talantiem, attīstītajām kompetencēm. Komandas dalībnieki nedemonstrē rīcības plānu, kā risināt šādu problēmsituāciju. Nespēj sniegt argumentus katra komandas dalībnieka piemērotībai atbildības jomai/amatam. Komandas dalībnieki ir daļēji apmierināti ar savām	Patstāvīgi izveido komandu, kurā katram ir sava atbildības joma. Atbildības jomas izvēlētas komandā vienojoties, daļēji balstoties uz katra komandas dalībnieka stiprajām pusēm, interesēm, talantiem, attīstītajām kompetencēm. Nepieciešama palīdzība, lai izzinātu katra atbildības jomu. Komandas dalībnieki ir apmierināti ar savām lomām/amatiem, taču nedemonstrē pārliecību, ka pilnībā izprot tās.	Patstāvīgi izveido komandu, kurā katram ir sava atbildības joma, balstoties uz katra stiprajām pusēm, talantiem, attīstītajām kompetencēm. Kopīgi vienojoties, katram komandas dalībniekam ir sava atbildības joma, kas izvēlēta, balstoties uz katra stiprajām pusēm, talantiem, attīstītajām kompetencēm – tehnoloģijas (produkta ražošana), finanses (grāmatvedis, kasieris), mārketinga, sociālie tīkli, IT (mājas lapa u.c. IT risinājumi) u.c.	Patstāvīgi izveido komandu, kurā katram ir sava atbildības joma, balstoties uz katra stiprajām pusēm, talantiem, attīstītajām kompetencēm. Kopīgi vienojoties, katram komandas dalībniekam ir sava atbildības joma, kas izvēlēta, balstoties uz katra stiprajām pusēm, talantiem, attīstītajām kompetencēm – tehnoloģijas (produkta ražošana), finanses (grāmatvedis, kasieris), mārketinga, sociālie tīkli, IT (mājas lapa u.c. IT risinājumi) u.c. Ja kāda jomā komandas dalībnieku vidū trūkst kompetenču, izrāda pašiniciatīvu un

	lomām/amatiem, ir nepieciešama palīdzība pilnībā neizprot tās.		Komandas dalībnieki ir motivēti darbam savās atbildības jomās/amatos un ir pamatoti pārliecināti par savu sniegumu tajās. Demonstrē zināšanās par amata pienākumiem no pedagoga sniegtās informācijas.	patstāvīgi piedāvā risinājumu, kā situāciju risināt. Komandas dalībnieki ir motivēti darbam savās atbildības jomās/amatos un amatiem un ir pamatoti pārliecināti par savu sniegumu tajās. Demonstrē pašiniciatīvu un pašizziņas procesu, iepazīstot amata pienākumus.
Komandas darba organizēšana	Komanda nespēj savstarpēji vienojoties izvirzīt vienu līderi/uzņēmuma vadītāju. Nepieciešama palīdzība. Līdera loma ir vairāk formāla. Nepieciešama palīdzība, lai formulētu SMU darbības mērķi/-us un vienotos par komandas darba noteikumiem. Komandas darba organizēšana netiek veikta strukturēti, visiem komandas dalībniekiem saprotami un ērti. Saskaroties ar problēmsituācijām, nepieciešama palīdzība komandas darba organizēšanas metožu izvēlē un pielietošanā.	Komandai, savstarpēji vienojoties, ir izvirzīts viens līderis, taču viņš nerada pārliecinātību par savām līdera spējām, līdera loma ir vairāk formāla. Komandā, savstarpēji vienojoties, izvirza mērķi/-us SMU darbībai. Formulētie mērķi un komandas darba noteikumi ir virspusēji, trūkst argumentu vai komanda nespēj par tiem vienoties. Komanda darba organizēšanai daļēji izmanto pedagoga ieteiktās metodes un rīkus, tādējādi radot problēmas efektīvai komandas dalībnieku saziņai un darbam. Saskaroties ar problēmsituācijām, patstāvīgi piedāvā risinājumus un vienojas par efektīvāku veidu saziņai un darbam.	Komandai, patstāvīgi vienojoties, ir izvirzīts viens līderis, kurš uzreiz izrāda iniciatīvu un demonstrē līdera raksturojošās attieksmes. Komandā, savstarpēji vienojoties, tiek izvirzīti konstruktīvi un skaidri mērķi un komandas darba noteikumi. Visi komandas dalībnieki akceptē tos. Komandas darba organizēšanai izmanto pedagoga ieteiktās metodes un rīkus, izmanto tos komandas saziņas un darba efektivizēšanai.	Komandai, savstarpēji vienojoties, ir izvirzīts viens līderis, kurš uzreiz izrāda iniciatīvu un demonstrē līdera raksturojošās attieksmes. Komandā, savstarpēji vienojoties, tiek izvirzīti operatīvie un stratēģiskie mērķi, vienojas par komandas darba noteikumiem un sagatavo rīcības plānu un vienojas par termiņiem tā izpildei. Strādājot komandā, demonstrē papildus iegūtās zināšanas un pieredzes, ierosina izvēlēties jaunus rīkus, kuri būtu vispiemērotākie konkrētās komandas vajadzībām un iespējām, komandas saziņas un darbu efektivizēšanai.

2.uzdevums: “Skolēnu mācību uzņēmuma (SMU) plānotās darbības plāna apraksts”

Uzdevuma konteksts: Specializētā kursa I daļas laikā paredzēts, ka skolēni izplāno sava Skolēnu mācību uzņēmuma (SMU) darbību, ietverot komandas veidošanu, produkta detalizētu aprakstu, tirgus izpēti un plānotās finanšu plūsmas aprēķinus, tādējādi sagatavojoties SMU dibināšanai (ar ko arī noslēdzas kursa I daļa). Šī plānošanas perioda laikā skolēni dokumentē savu veikto izpēti, analīzi un aprēķinus, kā rezultātā I daļas apguves laikā skolēni izveido Skolēnu mācību uzņēmuma plānotās darbības plānu (biznesa plānu). Lai skolotājs novērtētu skolēnu sniegumu šajā kursa daļā, skolēni iesniedz SMU darbības plānu un prezentē to skolotājam/-iem un saviem klasesbiedriem.

Šai kursa daļai ir paredzētas aptuveni 45 mācību stundas, un to paredzēts veikt laika periodā no septembra līdz novembrim, līdz ar to nepieciešams mācību procesu organizēt tā, lai skolēniem šai kursa daļai ir atvēlētas vairākas mācību stundas dienā pēc kārtas.

Sasniedzamais rezultāts: skolēns sadarbībā ar komandas biedriem, attīstot un izmantojot kritisko domāšanu un problēmrisināšanas prasmes, jaunradi, uzņēmējspējas un pašvadības mācīšanās prasmes, ievērojot pilsonisko līdzdalību, izmantojot un attīstot digitālās prasmes, ir radījis gatavu produktu un izstrādājis izsvērtu un izpētē balstītu darbības plānu savai uzņēmējdarbībai. Darbības plāns izstrādāts, izpētot, izvērtējot un izanalizējot patērētāju vēlmes, produkta tirgu, aprēķinot un izvērtējot nepieciešamos resursus (t.sk. finanšu) un potenciālo finanšu plūsmu un peļņu. Attīstīta skolēnu prasme sagatavot produkta prezentāciju digitāli un prezentēt savu darbu publikai.

Uzdevumi nosacījumi:

1. Komanda, apkopojot iepriekš veiktos analītiskos darbus, izveido SMU darbības plānu ar sekojošām darba sadaļām:

- Uzņēmuma apraksts:
 - SMU nosaukums,
 - darbības laiks,
 - kontaktinformācija, skolas nosaukums,
 - Īss SMU piedāvājuma apraksts,
 - SMU komandas dalībnieku vārdi, uzvārdi, kontaktinformācija, amati/atbildības jomas,
 - SMU dalībnieku kompetenču raksturojums, kas pamato katra dalībnieka atbildības jomu Skolēnu mācību uzņēmumā.
- Produkts (detalizēts produkta apraksts, ietverot skices, prototipa vizualizāciju):
 - produkta nosaukums,

- raksturota produkta nepieciešamība tirgū, kas balstīta lietotāju izpētē. Nosaka sava produkta mērķauditoriju/mērķa tirgu. Lietotāju izpētē tiek iegūta informācija par konkrētas lietotāju mērķgrupas vēlmēm un gaidām no SMU produkta, lietotāju iepirkšanās un produkta lietošanas paradumiem, vēlamajām īpašībām un sagaidāmajam rezultātam. Raksturo, kāpēc šāds produkts lietotājiem varētu būt interesants un nepieciešams, balstoties uz veikto lietotāju izpēti,
- produkta vērtības pozicionēšana, patērētāju ieguvumu,
- detalizēts produkta apraksts (fizikālās, funkcionālās īpašības, iepakojums), argumentējot izvēli. Argumentē izmantotos materiālus un tehnoloģisko procesu,
- atspoguļo produkta attīstību no idejas līdz gatavam produktam,
- skaidro intelektuālā īpašuma aizsardzību SMU produktam, ja tāda izvēlēta,
- modelē nākotnes attīstības ieceres dažādos produkta aspektos (funkcijas, materiāli, ražošanas process u.c.).
- **Tirgus analīze (mērķauditorija, konkurenti):**
 - definē produkta tirgus segmentu. Raksturo kopējo situāciju tirgū un prognozē iespējas tajā iekļūt. Analizē tirgus ietilpību (augošs, neitrāls, krītošs pieprasījums) un tirgus tendences,
 - veic konkurentu analīzi. Izvēlas 3 - 5 analogus vai produktus, kas apmierina lielāko daļu no lietotāja gaidām attiecībā uz SMU produktu. Konkurējošo produktu izvēli ieteicams veikt, balstoties uz lietotāju veikto izpēti, lai salīdzinājums būtu pēc iespējas pietuvinātāks reāla pircēja dilemmām. Noskaidro un salīdzina SMU produkta un konkurējošo produktu fizikālās, funkcionālās īpašības, iepakojumu, pieejamību, cenu, patērētāju ieguvumu, ilgtspējīgumu u.c.
- **Zīmolvedība un mārketinga plāns:**
 - definē zīmola identitāti, aprakstot un attēlojot ar vizuāliem materiāliem. Nosaka logo, krāsas, burtveidolus grafiskos elementus u.c. SMU zīmolam raksturojošus elementus,
 - pamato izvēlētos komunikācijas kanālus, nosaka sasniedzamos rezultātus, sasniedzamo auditoriju. Sastāda aktivitāšu plānu, nosakot komunikācijas mērķi (izglītēt, informēt, veicināt apmeklētāja novirzīšanu uz tirdzniecības vietu u.c.). Aprēķina izmaksas komunikācijai dažādos kanālos,
 - raksturo SMU stenda vizuālo noformējumu, izmantotos mārketinga materiālus.
- **Finanšu plāns:**
 - cenas veidošanās,
 - sākuma kapitāls,
 - plānotie ieņēmumi un izdevumi (mainīgās/patstāvīgās izmaksas), peļņa.

2. Sagatavo prezentāciju un prezentē plānoto SMU darbību skolotājam/—iem un klasesbiedriem. Prezentāciju veido strukturētu, ietverot SMU darbības plāna būtiskāko no katra plānošanas procesa, vislielāko uzsvāru liekot uz produkta aprakstu, tirgus analīzi un finanšu aprēķiniem. Prezentācijā izmanto dažādus informācijas nodošanas metodes (prezentācija uz ekrāna, produkta prototips (iespējams, dažādos tā attīstības posmos), runa).

Snieguma līmeņa apraksts

Apguves līmenis Kritērijs	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Produkta apraksts	Nepieciešama palīdzība izdeju ģenerēšanā, patstāvīgi nespēj radīt produktu ar pievienoto vērtību. Demonstrē virspusēju dizaina domāšanu, nepieciešama palīdzība, lai veiktu lietotāju izpēti. Izpētei un testēšanai izmanto pārāk plašas lietotāju grupas, līdz ar to piedāvā nepilnīgus, nepārliecinošus argumentus. Nepieciešama palīdzība, lai izprastu, kā SMU produktu var radīt un attīstīt saskaņā ar ilgtspējīguma principiem, garantējot drošību tā lietošanas un utilizācijas laikā un	Pastāvīgi ģenerē idejas. Rada produktu ar pievienoto vērtību, kam tirgū jau eksistē analogi, taču ar savu produktu apmierina kādu jaunu lietotāju vajadzību vai sniedz jaunu lietošanas veidu vai funkciju. Daļēji demonstrē dizaina domāšanu dažādos produkta izstrādes posmos, argumenti balstīti lietotāju izpētē, kas nav pielāgota produkta specifikai, izvēlētas pārāk plašas lietotāju grupas, līdz ar to neiegūst uzticamus datus. Atsevišķas produkta fizikālās vai funkcionālās īpašības atbilst ilgtspējīguma principiem. Trūkst argumentu, kas garantētu drošību tā lietošanas un utilizācijas laikā, un intelektuālā īpašuma aizsardzībai.	Pastāvīgi ģenerē idejas. Rada produktu ar pievienoto vērtību, kam tirgū eksistē analogi un pēc kura tirgū jau ir pieprasījums, taču ar savu produktu apmierina kādu jaunu lietotāju vajadzību vai sniedz jaunu lietošanas veidu vai funkciju. Demonstrē dizaina domāšanu visos produkta izstrādes posmos, argumenti balstīti lietotāju izpētē, kas pielāgota produkta specifikai, Lietotāju izpēte veikta, izmantojot dažādas metodes informācijas iegūšanai respondentiem ērta veidā, sniedz pamatojumu konkrētu metožu un satura izvēlē. Produktu rada un attīsta saskaņā ar ilgtspējīguma principiem, garantējot drošību tā lietošanas un utilizācijas laikā un ievērojot intelektuālā īpašuma aizsardzību.	Pastāvīgi ģenerē idejas. Rada unikālu produktu ar pievienoto vērtību, unikālām funkcijām, dizainu, lietošanas veidu/mērķim. Demonstrē dizaina domāšanu visos produkta izstrādes posmos, izmanto pārliecinošus argumentus, kas balstīti padziļinātā lietotāju izpētē. Lietotāju izpēte veikta, izmantojot dažādas metodes informācijas iegūšanai respondentiem ērta veidā, sniedz pamatojumu konkrētu metožu un satura izvēlē. Pirms lietotāju izpētes veikti izmēģinājumi, lai pilnveidotu izpēti procesu. Produkts tiek testēts, izmantojot dažādas metodes, iegūstot sertifikātus, kas apliecina produkta drošumu, videi draudzīgumu vai citu funkciju efektivitāti. Produktu rada un attīsta saskaņā ar ilgtspējīguma principiem,

	ievērojot intelektuālā īpašuma aizsardzību. Nepieciešama palīdzība, lai veidotu produkta aprakstu. Apraksts īss, trūkst skaidrojuma, vizuālo izteiksmes līdzekļu informācijas pilnīgai uztverei.	Produkta aprakstā iekļauti piedāvātie raksturlielumi, taču apraksts nav izsmēlošs, nosaucot un aprakstot visas produkta funkcijas un īpašības, pamatojot to nepieciešamību/unikalitāti lietotājiem. Netiek izmantoti vizuālās izteiksmes uzskates līdzekļi, kas attēlo produkta attīstību un tā funkcijas un īpašības.	Dokumentē produkta radīšanas un attīstīšanas gaitu. Atbilstoši uzdevuma nosacījumiem, produkta apraksts sniedz skaidru un izsmēlošu informāciju par produkta fizikālajām, funkcionālajām īpašībām un tā iepakojumu. Tiek argumentētas veiktās izmaiņas/uzlabojumus ar veikto lietotāju izpēti, produkta prototipa testiem u.tml. Pamato izejmateriālu un ražošanas procesa izvēli.	garantējot drošību tā lietošanas un utilizācijas laikā un ievērojot intelektuālā īpašuma aizsardzību. Detalizēti dokumentē visu produkta radīšanas un attīstīšanas gaitu. Sniedz paplašinātu informāciju par produkta fizikālajām, funkcionālajām īpašībām un tā iepakojumu. Argumentē veiktās izmaiņas/uzlabojumus ar veikto lietotāju izpēti, produkta prototipa testiem u.tml. Pamato izejmateriālu un ražošanas procesa izvēli, argumentējot ar salīdzinājumu ar citām alternatīvām. Izmanto papildinošus argumentus un izteiksmes formas, kas nav dotas uzdevumā.
Tirgus analīze	Nepieciešama palīdzība, lai noteiktu sava SMU produkta tirgu un tā struktūru.	Patstāvīgi nosaka sava SMU tirgu un tā struktūru, taču argumenti ir virspusēji, netiek balstīti faktos un datos.	Patstāvīgi nosaka sava SMU tirgu un tā struktūru. Sniedz argumentus, kas balstīti faktos un datos, izmantojot metodes un avotus, ko ieteicis pedagogs vai kas atrodami SMU rokasgrāmatā.	Nosaka sava SMU produkta tirgus struktūru. Sniedz argumentus, izmanto uzticamus faktus un datus. Veic padziļinātu izpēti, raksturojumā izmanto papildus raksturlielumus.
Zīmola izveide un mārketinga plāns	Neizstrādā oriģinālas idejas SMU zīmola identitātei. Zīmola identitāte nepapildina SMU produkta ideju, misiju un vīziju, nepauž tā vērtībās. Dizaina risinājumi nav kvalitatīvi, neveido vienotu stilistiku un nesniedz pilnīgu informāciju.	Izstrādā dažas oriģinālas idejas SMU zīmola identitātei. Zīmola identitāte daļēji papildina SMU paustās vērtības, taču ir piemērota mērķgrupai. Mārketinga stratēģijā apraksta plānotās aktivitātes, materiālus, komunikācijas kanālus un resursus.	Izstrādā oriģinālas idejas SMU zīmola identitātei, saskaņā ar piemēriem. Zīmola identitāte papildina un pilnībā atbilst SMU paustajām vērtībām. Zīmola identitātē un izstrādātā mārketinga stratēģijā ir pielāgota un saistoša SMU noteiktajai mērķgrupai, pauž argumentus, kas to apstiprina.	Izstrādā oriģinālas idejas SMU zīmola identitātei, piedāvājot jaunus izteiksmes/komunikācijas veidus. Zīmola identitāte papildina un pilnībā atbilst SMU paustajām vērtībām, ir rosinoša. Argumentē zīmola identitātes atbilstību noteiktajai mērķgrupai, tās emocionālajām asociācijām un gaidām.

	Izvēlētā mārketinga stratēģija nav balstīta konkrētā SMU mērķauditorijas sasniegšanai, nepieciešamo resursu uzskatījums ir nepilnīgs vai nepamatots.	Mārketinga materiālus izstrādā, izmantojot rīkus, kas nesniedz iespēju pilnvērtīgi un efektīvi tos sagatavot. Sniedz vājus argumentus, kas pamatotu zīmola identitātes izvēli, plānotās aktivitātes un komunikācijas kanālus. Visi mārketinga materiāli ir kvalitatīvi un atbilstoši JA Latvia SMU programmas publicitātes prasībām.	Argumentē koncepcijā izvēlēto elementu atbilstību, ņemot vērā lietotāju emocionālas asociācijas un gaidas. Mārketinga materiālus izstrādā, izmantojot atbilstošus rīkus, kas minēti piemēros. Detalizēti uzskaita nepieciešamos finanšu resursus mārketinga stratēģijas īstenošanai. Visi mārketinga materiāli ir kvalitatīvi un atbilstoši JA Latvia SMU programmas publicitātes prasībām.	Mārketinga stratēģija ir veidota tā, lai uzrunātu un piesaistītu arī jaunas mērķgrupas. Stratēģijā plāno izmantot dažādas aktivitāšu kombinācijas labāka rezultāta sasniegšanai. Mārketinga materiālus izstrādā, izmantojot vispiemērotākos rīkus, kas ļauj darbu veikt kvalitatīvi un efektīvi. Pēc vajadzības pašvadīti apgūst šo rīku izmantošanu. Detalizēti uzskaita nepieciešamos finanšu resursus mārketinga stratēģijas īstenošanai. Visi mārketinga materiāli ir kvalitatīvi un atbilstoši JA Latvia SMU programmas publicitātes prasībām.
Finanšu plāns	Nepieciešama palīdzība SMU finanšu plānošanai, nespēj veikt argumentētas prognozes un precīzus aprēķinus. Nosakot produkta cenu, neņem vērā visas izmaksas.	Nosakot produkta cenu, ņem vērā visas izmaksas, taču nespēj tās pilnībā argumentēt. Dažas pozīcijas ir neskaidras vai nav precīzas. Plānojot pārdošanas apjumus dažādos periodos, daļēji ņem vērā SMU programmas ciklu un plānotās aktivitātes. Daļēji veic visus nepieciešamos finanšu aprēķinus. Neveic finanšu aprēķinus, lai analizētu mainīgo un patstāvīgo izmaksu samērīgumu.	Nosakot produkta cenu, ņem vērā visas izmaksas. Argumentē izmaksu veidošanos iepriekš veiktā izpētē. Pēc parauga veic visus nepieciešamos finanšu aprēķinus – cenas veidošanās, sākumkapitāls, plānotie ieņēmumi, plānotie izdevumi (mainīgās, patstāvīgās izmaksas), naudas plūsmas plāns, peļņas/zaudējumu aprēķins. Aprēķini ir precīzi un pamatoti. Veicot aprēķinus, analizē, vai nav nepieciešamas izmaiņas produkta virzīšanas vai ražošanas stratēģijā.	Nosakot produkta cenu, ņem vērā visas izmaksas. Argumentē izmaksu veidošanos iepriekš veiktā izpētē. Izvēlas izdevīgākos un SMU piemērotākos risinājumus no vairākiem variantiem, piemēram, izejmateriālu ražotāju izvēlē, iepakojuma ražotāja izvēlē u.tml.. Veic visus nepieciešamos finanšu aprēķinus – cenas veidošanās, sākumkapitāls, plānotie ieņēmumi, plānotie izdevumi (mainīgās, patstāvīgās izmaksas), naudas plūsmas plāns, peļņas/zaudējumu aprēķins. Izmanto dažādus rīkus

			Ja nepieciešams, veic izmaiņas vai nosaka alternatīvus scenārijus, kurus var īstenot pēc nepieciešamības.	procesa efektīvizēšanai, piemēram, izmanto MS Excel formulas. Veicot aprēķinus, analizē, vai nav nepieciešamas izmaiņas produkta virzīšanas vai ražošanas stratēģijā, ja nepieciešams, veic izmaiņas vai nosaka alternatīvus scenārijus, kurus var īstenot pēc nepieciešamības. Finanšu datu analīzei izmanto dažādas metodes.
Prezentācija	Veidojot prezentāciju, neizmanto doto prezentācijas struktūru, neietver visu nepieciešamo informāciju. Prezentācija ir grūti uztverama. Runa ir nepārliciecināša, haotiska, grūtības atbildēt uz visiem jautājumiem.	Veidojot prezentāciju, izmanto doto struktūru, iekļaujot visu nepieciešamo informāciju. Prezentācija ir grūti uztverama, vizuālie materiālie daļēji paspīgtina runu. Runa ir skaidra un viegli uztverama. Spēj sniegt atbildes uz jautājumiem. Iekļaujas laikā.	Veidojot prezentāciju, izmanto doto struktūru, iekļaujot visu nepieciešamo informāciju. Vizuālie materiāli papildina runu. Informāciju pauž klausītājiem saistošā veidā, izceļot būtiskāko un sniedzot pilnīgu informāciju. Izmanto profesionālo leksiku. Argumentēti atbild uz jautājumiem.	Veidojot prezentāciju, izmanto labās prakses piemērus prezentācijas struktūras izveidē, izvēloties konkrētajai situācijai atbilstošāko. Sniedz pilnīgu informāciju. Prezentācija ir interaktīva, saistoša, rada lielu auditorijas interesi. Izmanto profesionālo leksiku. Vizuālie materiāli papildina runu, runa ir strukturēta, skaidra, iesaista klausītājus un notur uzmanību. Iekļaujas un veiksmīgi izmanto visu atvēlēto laiku. Argumentēti atbild uz jautājumiem, rosina auditoriju konstruktīvai kritikai, lai iegūtu atgriezenisko saiti.

3. uzdevums: “SMU operatīvās darbības novērtējums”

Uzdevuma konteksts: Specializētā kursa I daļas laikā paredzēts, ka skolēni ar savu Skolēnu mācību uzņēmuma (SMU) piedalās vairākos gadatirgos un pārdod savu radīto produktu. SMU programma paredz JAL ieņēmumu orderu izsniegšanu klientiem un visu finanšu uzskaiti. Lai veicinātu skolēnu mācīšanos procesā un savas darbības analīzi, katram SMU ieteicams sagatavot atskaites par noteiktiem laika periodiem, piemēram, katru mēnesi (ja mēnesī paredzētu vairāki gadatirgi) vai par periodu no viena gadatirgus līdz nākamajam.

Sasniedzamais rezultāts: Skolēni veikuši SMU darbības analīzi visā SMU darbības laikā, lai sekotu līdzi savu izvirzīto operatīvo un stratēģisko mērķu izpildei, saņemtu produkta novērtējumu no reāliem pircējiem, izvērtētu finanšu ieguldījumu atdevi, izvēlēto produkta virzīšanas stratēģiju efektivitāti u.c.. Ja nepieciešams, veikuši izmaiņas produktā vai savā darbā, lai turpmākā SMU darbība būtu veiksmīgāka.

Uzdevuma nosacījumi: Skolēni par brīvi izvēlētiem periodiem (ne mazāk kā 4) sagatavo SMU operatīvās darbības atskaiti.

Laika periods, par kuru sagatavota atskaite	
---	--

1. SMU produkta pārdošanas aktivitātes (gadatirgi, e-veikals)

Norises datums, laiks, vieta	Nosaukums	Gadatirgus veids (slēgts – tikai konkrētai grupai, piemēram, skolā vai atvērts – publisks, pieejams ikvienam)	SMU dalībnieki, kuri piedalījās gadatirgū

2. Finanšu uzskaite

	Mērvienība	Gadatirgus nosaukums	Gadatirgus nosaukums	Gadatirgus nosaukums	Gadatirgus nosaukums	E-veikals
1.Papildus personīgie ieguldījumi (1.1.+1.2.)	eiro					
1.1 Naudiskie	eiro					
1.2. Mantiskie (izteikti naudiskā vērtībā)	eiro					
2. Produktu cena	eiro					
2.1. Produkts Nr.1	eiro					
2.2. Produkts Nr.2	eiro					
3. Pārdoto produktu vienību skaits gadatirgū, gab.(3.1.+3.2.)	Gab.					
3.1. Produkts Nr.1	Gab.					
3.2. Produkts Nr.2.	Gab.					
4. Ieņēmumi no produkta pārdošanas ((2.1.*3.1).+(2.2.*3.2.)	eiro					
5. Produkta virzīšanas izdevumi (5.1.+5.2.)	eiro					
5.1. produkta virzīšanas izdevumi, kas attiecināmi arī uz turpmāko SMU dalību gadatirgos (piem., izmaksas sagatavot stendu, kuru plānots izmantot arī turpmākos gadatirgos, fotosesija produktiem u.c. izmaksas, kas nav atkarīgas no ražošanas daudzuma)	eiro					
5.2. produkta virzīšanas izdevumi, kas attiecināmas tikai uz SMU dalību attiecīgajā gadatirgū (piem., specifiskas stenda noformējuma detaļas, mārketinga materiālu druka, ceļa izdevumi u.c.)	eiro					
6. Produkta ražošanas izmaksas (izejmateriāli produkta ražošanas, iepakojums u.c.) (6.1.+6.2.+6.3.)	eiro					
6.1. izejmateriāli	eiro					
6.2. iepakojums	eiro					

6.3. darba algas (ja SMU dalībnieki izmaksā sev algas par katras vienības ražošanu)	eiro					
7. Darba algas/administratīvās izmaksas (ja SMU dalībnieki saņem darba algu neatkarīgi no saražotā daudzuma)	eiro					
8. Izdevumi kopā (5.+6.+7.)	eiro					
9. Pastāvīgas izmaksas (5.1.+7.)	eiro					
10. Mainīgās izmaksas (5.2.+6.)	eiro					
11. Peļņa (4.-8.)	eiro					
12. Ieguldījumu atmaksāšanās (1.-11.) (pārstāj aprēķināt brīdī, kad ieguldījums ir atmaksājies un aprēķinu atsāk, ja kādā brīdī atkal tiek veikti personīgie ieguldījumi)	eiro					

3. SMU veiktās aktivitātes virtuālajā vidē

Publikācijas sociālajos tīklos (skaits, veids)	Sasniegtā auditorija (iespējams izmantot <i>Facebook Business Suit</i>)	Pārdošanas apjoms no veiktajām aktivitātēm sociālajos tīklos (ja ir e-veikals, iespējams izmantot <i>Google analytics</i>)	Secinājumi, nepieciešamās izmaiņas

4. Secinājumi par produkta funkcijām un iepakojumu, vadoties pēc klientu intereses un izteikumiem gadatirgos un virtuāli

5. Kopējie secinājumi par SMU darbību atskaites periodā, nepieciešamās izmaiņas stratēģijā u.c. secinājumi

Snieguma līmeņa apraksts

Apguves līmenis Kritērijs	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Dalība gadatirgos un e-tirdzniecība	Nepiedalās visos pedagoga ieteiktajos SMU gadatirgos, nepieciešama motivēšana skolēna dalībai tajos. Nepieciešama palīdzība, lai organizētu sagatavošanos dalībai gadatirgos. Gadatirgu norises vietā ierodas laicīgi, nepieciešama palīdzība, lai iekārtotu tirdzniecības vietu, atbilstoši noteikumiem. Gadatirgus tikai virspusēji saskata kā iespēju SMU izaugsmei, konstruktīvu kritiku neuztver kā iespēju izaugsmei, neizdara secinājumus un nesagatavo rīcības plānu SMU darbības un produkta attīstīšanai.	Piedalās visos pedagoga ieteiktajos SMU gadatirgos. Patstāvīgi veic sagatavošanās darbus, gadatirgu norises vietā ierodas laicīgi, nepieciešama palīdzība, lai iekārtotu tirdzniecības vietu, atbilstoši noteikumiem. Saskata gadatirgus kā iespēju SMU izaugsmei, saprot konstruktīvu kritiku un saredz tajā iespējas SMU darbībai un produkta attīstīšanai, taču nepieciešama palīdzība, lai izdarītu secinājumus par SMU sniegumu un sagatavotu rīcības plānu SMU darbības un produkta attīstīšanai.	Piedalās visos pedagoga ieteiktajos SMU gadatirgos. Patstāvīgi veic sagatavošanās darbus, gadatirgu norises vietā ierodas laicīgi, patstāvīgi iekārtotu tirdzniecības vietu, atbilstoši noteikumiem. Novērtē gadatirgus kā iespēju SMU izaugsmei, mudina klientus un gadatirgus apmeklētājus izteikt konstruktīvu kritiku, lai izmantotu to SMU darbības un produktu attīstīšanā. Gūto informāciju izmanto, lai savas komandas ietvaros diskutētu un vienotos par rīcības plānu SMU darbības un produkta attīstīšanā.	Piedalās pēc iespējas lielākā gadatirgu skaitā, izrāda pašiniciatīvu, sekojot līdzi informācijai par iespējām pieteikties gadatirgiem un izrāda iniciatīvu skolēnu dalībai tajos. Patstāvīgi veic sagatavošanās darbus, gadatirgu norises vietā ierodas laicīgi, patstāvīgi iekārtotu tirdzniecības vietu, atbilstoši noteikumiem. Novērtē gadatirgus kā iespēju SMU izaugsmei, mudina klientus un gadatirgus apmeklētājus izteikt konstruktīvu kritiku, lai izmantotu to SMU darbības un produktu attīstīšanā. Gūto informāciju izmanto, lai savas komandas ietvaros diskutētu un vienotos par rīcības plānu SMU darbības un produkta attīstīšanu. Priekšlikumi risinājumiem rodas. Noteiktās situācijās izmaiņas veic jau uzreiz, piemēram, mainot produkta cenu, piedāvājot izsūtīt produktus klientiem vēlāk, ja visi izpārdoti u.tml..
Operatīvo finanšu datu uzskaitē	Nepieciešama palīdzība finanšu datu uzskaitē un aprēķinu izpratnei.	Pastāvīgi veic visu finanšu datu uzskaiti un aprēķinus, bet nepieciešama palīdzība, lai izprastu aprēķinu veidošanos un kādu	Pastāvīgi veic visu finanšu datu uzskaiti un aprēķinus, izprot katru	Pastāvīgi veic visu finanšu datu uzskaiti un aprēķinus, izprot katru

	Izmantojot iegūtos datus, nespēj spriest par SMU sniegumu un finanšu izlietojuma efektivitāti.	informāciju par uzņēmuma darbību tie sniedz. Nepieciešama palīdzība, lai izdarītu secinājumus un sniegtu priekšlikumus, kā situāciju uzlabot.	aprēķinu, tā veidošanos un kādu informāciju no tā var iegūt. Izmantojot iegūtos rezultātus, spriežot par SMU sniegumu, finanšu izlietojuma un ieņēmumu proporciju, izvirzot priekšlikumus SMU darbības efektivizēšanai.	aprēķinu, tā veidošanos un kādu informāciju no tā var gūt. Izdara padziļinātus secinājumus par kopsakarībām finanšu datus, izmanto papildus aprēķinus, lai spriestu par situāciju. Analizē finanšu izlietojuma un ieņēmumu proporciju, izvirzot priekšlikumus SMU darbības efektivizēšanai un sniedz argumentētu redzējumu, kādas konkrētas darbības varētu uzlabot SMU sniegumu.
Secinājumi par SMU mārketinga aktivitātēm.	Nepieciešama palīdzība, lai izprastu mārketinga aktivitāšu, to izmaksu un SMU pārdošanas radītāju sakarību. Nepielāgojas mainīgiem apstākļiem, mainot iepriekš noteikto stratēģiju,	Neseko līdz mārketinga aktivitāšu lietderīgumam attiecībā uz SMU produkta pārdošanas apjoma izmaiņām. Gūst virspusējus secinājumus un nepielāgo savu mārketinga stratēģiju operatīvajai informācijai par to efektivitāti.	Izdara secinājumus par mārketinga stratēģijas efektivitāti, izmantojot vienkārši iegūstamus datus (klientu skaitu un tā izmaiņas, sekotāju skaitu sociālajos tīklos u.tml.) un salīdzinot dažādu mārketinga aktivitāšu izmaksas un gūtos ienākumus no produkta pārdošanas.	Izdara secinājumus par mārketinga stratēģijas efektivitāti, izmantojot dažādas analizēšanas platformas, piemēram, <i>Facebook Business Suit</i> , <i>Google Analytics</i> u.c. Veicot dažādus finanšu aprēķinus, spriež un pieņem izsvērtus lēmumus par katras mārketinga aktivitātes lietderīgumu attiecībā uz SMU gūtajiem ienākumiem. Testē dažādas stratēģijas, lai pēc iespējas ātrāk iegūtu efektīvāko stratēģiju un pēc tam rīkojas saskaņā ar to.

4. uzdevums: “SMU darbības analīze – gada ziņojums”

Uzdevuma konteksts: SMU kā mācību metodes pieejas akcents ir princips “mācies darot”, tādēļ visā mācību procesā tiek likts liels uzsvars uz savas darbības analīzi. Neatņemams SMU darbības cikla posms ir SMU darbības izvērtējams – analīze un SMU likvidācija mācību gada beigās.

Sasniedzamais rezultāts: Skolēni konstruktīvi analizē paveikto SMU darbības laikā, izdara secinājums par SMU produktu, izmantoto produkta virzīšanas stratēģiju un finansēm. Tiek sagatavots analītisks darbs, kurš sastāv no vairāk daļām. Balstoties uz veikto analīzi, izdara secinājumus un iegūst mācības no savas personīgās pieredzes savas nākotnes karjeras un finansiālās labklājības veidošanā.

1. Sagatavo SMU aprakstu, ietverot: uzņēmējdarbības mērķi, vēsturi, idejas izveidi, pašreizējo statusu, vispārējo stratēģiju un mērķi, SMU struktūru, komandas sastāvu (pamatojot katra atbilstību savai atbildības jomai), sadarbību ar SMU konsultantu/skolotāju.

2. Sagatavo produkta aprakstu. Kādu problēmu jūsu produkts risina, kādu lietotāju vajadzību tas apmierina, iezīmes un priekšrocības, cenas noteikšanas stratēģiju un pašreizējo attīstības posmu, produkta ražošanas/piegādes plānu, produkta izmaksas, rezerves, sarežģītību, nepieciešamos resursus. Vai ideja/produkts ir patentēts, inovācijas produktā/pakalpojumā utml..

3. Sagatavo SMU produkta tirgus analīzi un mārketinga aktivitāšu atskaiti. Ietver tirgus aprakstu, konkurences analīzi, mārketinga stratēģijas aprakstu un tās efektivitātes analīzi, sasniegto auditoriju, **atspoguļo, kā** mārketinga aktivitātes dažādos komunikācijas kanālos ietekmējušas produkta pārdošanu, potenciālās SMU tirgus iespējas nākotnē.

4. Apkopo visas SMU darbības operatīvās atskaites.

5. Sagatavo SMU finanšu analīzi:

- Cenas veidošanās (katram produktam)

1. Darba alga (uz vienu saražoto vienību), ja tiek noteikta		2. Materiāli un izejvielas		3. Pašizmaksa (1+2)	4. Cena (3+uzcenojums)
Darbinieks	Alga (eiro)	Nosaukums	Summa, eiro		
KOPĀ		KOPĀ			

- Sākuma un beigu balance (piemērs, nepieciešamās pozīcijas jāpielāgo SMU vajadzībām)

AKTĪVS	Sākuma balance, eiro	Beigu balance, eiro	PASĪVS	Sākuma balance, eiro	Beigu balance, eiro
Ilgtermiņa ieguldījumi			Pašu kapitāls		
Pamatlīdzekļi			Pamatkapitāls		
Apgrozāmie līdzekļi			Pārskata perioda peļņa		
Materiāli un izejvielas			Uzkrājumi		
Nauda			Kreditori		
KOPĀ			KOPĀ		

- Naudas plūsma (piemērs, nepieciešamās pozīcijas jāpielāgo SMU vajadzībām)

	I periods	II periods	III periods	IV periods	V periods	VI periods	VII periods	VIII periods	KOPĀ
Atlikums perioda sākumā									
Ieņēmumi									
Personīgie ieguldījumi/ Pamatkapitāls									
Ieņēmumi no realizācijas									
Citi ieņēmumi									
Ieņēmumi kopā									
Izdevumi									

Patstāvīgās izmaksas									
Telpu īre									
Mārketinga materiāli									
Mainīgās izmaksas									
Izejmateriāli									
Darba alga									
Izdevumi kopā									
Atlikums perioda beigās									

- SMU rentabilitātes aprēķins. Sagatavo uzņēmējdarbības vispārējās darbības un rentabilitātes analīzi. Parāda SMU rentabilitāti - no kurienes un kāpēc gūta peļņa (bruto un neto starpība, fiksētās pret mainīgajām izmaksām). Paskaidro rentabilitāti noteicošos faktoros, to, cik mērogojams ir bizness un kā mainītos ieņēmumi, izmaksas un peļņa, paplašinoties.

6. Sagatavo argumentētu, analīzi par SMU nākotnes potenciālu. SMU dalībnieku plāni attīstīt SMU ilgtspējīgā uzņēmējdarbībā, piesaistīt investīcijas.

7. Sagatavo SMU darbības kopsavilkumu, kur ietver būtiskāko informāciju par komandas paveikto gada laikā, iepazīstinot ar SMU programmas laikā iegūtajiem rezultātiem, zināšanām. Ziņojuma mērķis ir arī parādīt prasmes drukāta dokumenta izveidē, kas lasītāju iepazīstina ar SMU un tā darbību.

8. Ziņojums jānoformē atbilstoši šādām tehniskajām prasībām:

- ziņojums jāiesniedz latviešu valodā;
- maksimums 10 A4 formāta lapas. Pielikumi nav atļauti. 10 lapās nav iekļautas priekšējā un aizmugurējā vāka lapas;
- minimālais izmantojamais fonta lielums ir 12;
- priekšējā vāka lapā (kas nav ieskaitīta atļautajās 10 lappusēs) jāiekļauj:
 - SMU nosaukums,
 - Skola,
 - SMU konsultanta vārds, uzvārds,

- ziņojums jāiesniedz PDF formātā;
- faila lielums ir ierobežots līdz 5 MB.

Snieguma līmeņa apraksts

Apguves līmenis Kritērijs	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Gada ziņojums	Gada ziņojumā netiek ietverta visa prasītā informācija, trūkst analīzes un secinājumi. Ziņojums neietver kopsavilkumu, lasītājam tas nav ērti pārskatāms, informācija ir grūti uzmeklējama. Netiek demonstrēta dalībnieku izpratne par kopējo SMU sniegumu, rentabilitāti, nākotnes potenciālu un savām personīgajām gūtajām mācībām un pieredzi. Finanšu aprēķini un analizē ir veikta kļūdaini, netiek demonstrēta izpratne par uzņēmējdarbības finansēm. Ziņojuma noformējums daļēji atbilst tehniskajām prasībām.	Gada ziņojumā ietverta visa prasītā informācija, bet trūkst analīzes un argumentētu secinājumu. Ziņojums ietver kopsavilkumu, daļu no informācijas ir grūti uzmeklēt, tas ir daļēji pārskatāms. Tiek demonstrēta daļēja dalībnieku izpratne par kopējo SMU sniegumu, SMU nākotnes attīstības scenārijs ir virspusējs, nav balstīts konkrētā rīcības scenārijā. Ja komandas dalībnieku plāni ir neturpināt attīstīt SMU, netiek sniegti argumenti šādai izvēlei. Argumenti un secinājumi par gūtajām mācībām un pieredzi ir virspusēji un nav personīgi. Ziņojuma noformējums atbilst tehniskajām prasībām.	Gada ziņojumā ietverta visa prasītā informācija, lasītājam ērti pārskatāms un informācija viegli uzmeklējama. Tas ir veidots pēc dotās struktūras. Ziņojuma kopsavilkumā ir sniegta visa būtiskākā informācija, tas mudina uzzināt vairāk. Finanšu pārskati ir veidoti saskaņā ar norādīto struktūru, tiek demonstrēta izpratne par būtiskākajiem finanšu datiem. Tiek veikta finanšu datu analīze un izdarīti argumentēti secinājumi. Tiek demonstrēta dalībnieku izpratne par kopējo SMU sniegumu, rentabilitāti, nākotnes potenciālu un savām personīgajām gūtajām mācībām un pieredzi. Ziņojuma noformējums atbilst tehniskajām prasībām.	Gada ziņojumā ietverta visa prasītā informācija, lasītājam ir ērti pārskatāms un informācija viegli uzmeklējama. Veidots, izmantojot labās prakses piemērus SMU gada ziņojumu izstrādē un noformēšanā. Tā vizuālais noformējums ir saistošs, liecina par profesionalitāti un ir interesi rosinošs. Ziņojuma kopsavilkumā ir sniegta visa būtiskākā informācija, tas mudina uzzināt vairāk. Finanšu pārskati ir veidoti saskaņā ar norādīto struktūru, tiek demonstrēta izpratne par būtiskākajiem finanšu datiem. Tiek veikta finanšu datu analīze un izdarīti argumentēti secinājumi. Tiek veikti papildus finanšu aprēķini, lai izdarītu padziļinātus secinājumus par SMU nākotnes attīstības scenāriju, tiek modelētas dažādas situācijas, nepieciešamās investīcijas u.tml.. Tiek demonstrēta dalībnieku izpratne par kopējo SMU sniegumu, rentabilitāti, nākotnes potenciālu un savām personīgajām gūtajām mācībām un pieredzi, kā arī par padziļināti izpratni uzņēmējdarbības attīstīšanā. Ziņojuma noformējums atbilst tehniskajām prasībām.

5. uzdevums: “Mana finansiālā labklājība”

Uzdevuma konteksts: ilgtspējīga finanšu pratības kultūra ir viens no būtiskākajiem mūsdienu sabiedrības attīstības stratēģijas mērķiem. Globalizācijas kontekstā būt izglītotam dažādu finanšu instrumentu lietošanā un pārvaldīšanā ir kļuvis vitāli svarīgi ikvienam sabiedrības loceklim, lai sasniegtu finansiālu labklājību.

Sasniedzamais rezultāts: veicināta skolēnu izpratni par finanšu tirgu darbību un dažādu piedāvāto finanšu pakalpojumu izmantošanas iespējām savas individuālās un uzņēmējdarbības finanšu labklājības veidošanai.

1. Skolēni modelē savu nākotnes finanšu budžetu pēc vidējās izglītības iegūšanas - prognozē savas izvēles, kas tieši ietekmē katra personisko un ģimenes budžetu. Piemēram, uzsākt mācības uzreiz pēc vidusskolas, vispirms iegūt darba pieredzi un mācības uzsākt vēlāk, strādāt paralēli turpmākās izglītības iegūšanai, dzīvot pie vecākiem, kopmītnēs, īrēt dzīvokli utt. Veic izpēti un prognozē izmaksas un ienākumus un finansējuma avotu (vecāki, pats u.c.). Prognozi izdara, balstoties uz šī brīža plāniem un vīziju par savu dzīvi pēc vidusskolas absolvēšanas. Lai iegūtu objektīvus ienākumu un izdevumu apmērus dažādā situācijās, pēta darba sludinājumus, nekustamā īpašumā sludinājumus, banku mājas lapas (studējošā un/vai studiju kredīts), aptaujā ģimenes locekļus utt.

	Izvēles apraksts, aprēķini	Ienākumi	Izdevumi	Finansējuma avots
Mācības				
Darbs				
Dzīvesvieta				
Dzīvesvietas uzturēšana izmaksas (komunālie maksājumi)				
Transporta izdevumi				
Pārtika (t.sk. ēšana ārpus mājas)				

Mācībām nepieciešamie izdevumi (materiāli, līdzekļi, dators u.tml.)				
Apģērbs, apavi				
Izklaide				
Medicīnas izdevumi				
Uzkrājumi				
Skaistumkopšanas izdevumi				
Apdrošināšana				
Uzkrājumi				
Citi izdevumi				

2. Skolēni veic izmaiņas savā budžetā, paredzot, kā dzīve mainīsies pēc 5 gadiem (pārcelsies dzīvot citur, iegūs augstāk apmaksātu darbu, vēlēties iegādāties automašīnu, tikai tagad uzsāks mācības vai turpinās tās utt.). Situāciju modelē, balstoties uz vīziju par savu nākotni. Ienākumu un izdevumu apjomu katrai pozīcijai prognozē, balstoties uz veikto izpēti.

3. “Notikumu loterija”– skolotājs sagatavo lapiņas notikumu loterijai ar dažādiem dzīves notikumiem. Skolēniem neredzot, katrs izlozē vienu un veic izmaiņas savā budžetā, izvērtējot iespējas, izmaksas un to, kā tas ietekmēs nākotnes budžetu. Ja izlozētais notikums nesaskan ar iepriekšējo notikumu scenāriju, izlozē nākamo. Skolēni rūpīgi izanalizē doto informāciju, analizē iespējamās alternatīvas un izmaksas šīm alternatīvām. Izvēles jāizdara maksimāli pietuvinātas reālām dzīves situācijām, detalizēti uzskaitot visas izmaksas.

Darbam un/vai studijām nepieciešamais dators saplīst, to nav iespējams saremontēt.	Dzīvesvietā kaimiņiem augšstāvā applūst dzīvoklis, līdz ar to cieš arī Tavs dzīvoklis. Kaimiņi nav apdrošinājuši savu dzīvesvietu šādiem gadījumiem.	Draugi saņem izdevīgu piedāvājumu neplānotam ceļojumam uz 7 dienām, piedāvā doties arī Tev. Aptuvenās kopējās ceļojuma izmaksas ir 1000 eiro.	Līdzšinējā dzīvesvietā dzīvot vairs nav iespējams, jāatrod jauna dzīvesvieta.
Pēc vizītes pie stomatologa nepieciešama vairāku zobu labošana. Izmaksas visam ārstniecības procesam – 450 eiro.	Automašīnai nepieciešami lieli remontdarbi, tehniskās apskates termiņš beigsies pēc mēneša. Remontdarbu izmaksas 800 eiro.	Neparedzētas veselības problēmas, jāveic izmeklējums, taču valsts apmaksāto pakalpojumu rinda pārāk gara, jāizmanto maksas pakalpojumi. Izmeklējumu kopējā vērtība 500 eiro.	Darba vietā notiek štatu samazināšana, Tu tiec atlaists uz abpusējas vienošanās pamata.
Ar draugiem nolēmjat uzsākt savu uzņēmējdarbību. Uzņēmējdarbības uzsākšanai nepieciešams sākumkapitāls 2000 eiro apmērā.	Mājoklī saplīst sadzīves tehnika, ko nav iespējams saremontēt.	Tu nolēm iegādāties mājdzīvnieku.	Kādam no vecākiem ir 60 gadu dzimšanas diena un vēlies sagādāt pārsteigumu.
Tuvojas ziema, nepieciešams iegādāties sezonas apģērbus un apavus.	Tu laimē loterijā 2000 eiro.	Tev tuvojas dzimšanas diena un vēlies sarīkot dzimšanas dienas ballīti 30 draugiem.	Lai turpinātu strādāt savā darba vietā, nepieciešami profesionālās pilnveides kursi. Kursu cena 1200 eiro.

4. Skolēni gatavo argumentētu eseju par tēmu “Mans budžets tuvākajiem 10 gadiem”. Iztēlojas un nosaka savu ienākumu un izdevumu apjomu tuvākajiem 10 gadiem pēc vidusskolas absolvēšanas, balstoties uz provizoriskām attiecīgā laika perioda vēlmēm un vajadzībām. Demonstrē, kā plāno izmantot dažādus finanšu pakalpojumus, pēc kādiem principiem vadoties sadalīs savu budžetu, pieņem lēmumus, balstoties uz dažādu alternatīvu finanšu aprēķiniem.

Snieguma līmeņa apraksts

Apguves līmenis Kritērijs	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis	Apguvis padziļināti
Budžeta sastādīšana	Prognozētais ienākumu apjoms nav objektīvs un reāls, netiek ņemti vērā visi faktori (darba pieredze u.tml.). Nav veikta izpēte. Sastādot savu nākotnes budžeta plānu, nepieciešama palīdzība, lai izprastu visas tā pozīcijas. Nepieciešama palīdzība, lai prognozētu ienākumus un izmaksas. Nedemonstrē izpratni, cik daudz un dažādas ir izmaksu pozīcijas, uzsākot patstāvīgu dzīvi, nesamēro plānotos ienākumus un izdevumus. Plānojot savu nākotnes budžetu pārāk izteikta paļaušanās uz ārējiem finansējuma avotiem (pilngadības uzkrājums, vecāku ienākumi), neparedzot iespējas pašam gūt ienākumus vai samazinot savus izdevumus. Nepieciešama palīdzība, lai identificētu neparedzamus izdevumus, savā budžetā tos neiekļauj. Kaut nelielu uzkrājumu veidošanu neuztver par nepieciešamību, nespēj	Prognozētais ienākumu apjoms nav objektīvs un reāls. Pieņemums ir izdarīts, balstoties uz pārāk virspusēju izpēti, neņemot vērā visus faktorus, kas to varētu ietekmēt. Trūkst argumentu, kas to apstiprina. Sastādot savu nākotnes budžeta plānu, izmanto pedagoga piedāvāto budžeta plāna formu. Izprot visas dotās pozīcijas, bet nepieciešama palīdzība, lai pielāgotu to savām vajadzībām. Budžetā detalizēti iekļauti visi prognozētie ienākumi. Atpoguļotas tikai minimālās izmaksas, kas prognozējami varētu attiekties uz personu attiecīgajā laika periodā. Nav iekļauti neparedzami izdevumi. Demonstrē izpratnes trūkumu par dažādiem finanšu lēmumiem, kas varētu būt jāpieņem nākotnē un to, kā tās ietekmē personisko budžetu.	Tiek prognozēts objektīvs nākotnes ienākumu apjoms. Tas ir pamatots, balstoties uz veikto izpēti par šī brīža darba samaksu attiecīgajā nozarē strādājošajiem ar attiecīgo pieredzi un izglītību. Izpēte veikta, izmantojot dažādus informācijas avotus. Izvērtē iespēju mainīt nodarbošanās, darbības virzienu u.c. faktorus, ja plānotie ienākumi neatbilst vēlamajam dzīves līmenim. Sastādot savu nākotnes budžeta plānu, izmanto pedagoga piedāvāto budžeta plāna formu, nepieciešamības gadījumā patstāvīgi to pielāgo savām vajadzībām. Izprot visas dotās pozīcijas. Budžetā detalizēti iekļauti visi prognozētie ienākumi, mainīgās, patstāvīgās izmaksas, kas provizoriski varētu tikt attiecinātas uz attiecīgo laika periodu un dažādiem notikumiem tajā. Norādītās izmaksas ir objektīvas, atbilst realitātei. Tās tiek	Tiek izvēlēts reāls nākotnes ienākumu apjoms, ņemot vērā dažādus ienākumu gūšanas veidus. Tas ir pamatots, balstīts veiktajā izpētē par šī brīža darba samaksu attiecīgajā nozarē strādājošajiem ar attiecīgo pieredzi un izglītību. Tiek ņemti vērā fakti un ekspertu viedokļi par iespējamām izmaiņām darba samaksā attiecīgajā darbības jomā. Izpēte veikta, izmantojot dažādus informācijas avotus. Piedāvā risinājumu, kā savā izvēlētajā darbības nozarē palielināt ienākumus, ja ienākumi neatbilst vēlamajam dzīves līmenim, piemēram, iegūstot papildus profesionālo kvalifikāciju, nākotnē uzsākot uzņēmējdarbību plānotajā nozarē u.tml. Sastādot savu nākotnes budžeta plānu, izmanto citus, piemērotākus/ērtākus, budžeta plānošanas rīkus/metodes. Argumentē savu izvēli. Izprot visas

	pārdalīt savu budžetu tā, lai spētu nodrošināt sev “drošības spilvenu”. Nedemonstrē izpratni par atšķirībām starp vēlmēm un vajadzībām. Savā budžetā nesamērīgi daudz izdevumu pret ienākumu apjomu paredz vēlmēm, ne vajadzībām. Nedemonstrē izsvērtus lēmumus par savām izmaksām un to, kā tas ietekmē budžetu ilgtermiņā. Nepiedāvā risinājumu situācijai, ja tiek zaudēts galvenais ienākumu avots. Nepieciešama palīdzība, lai aprēķinātu savu neto vērtību, neizprot, kā tā veidojas un kāda ir šī rādītāja nozīme. Nesaskata nepieciešamību jaunībā domāt par savu finansiālo drošību un labklājību vecumdienās. Nesaskata nepieciešamību uzkrāt vai ieguldīt, neparedz to savā budžetā.	Apzinās, ka var rasties neparedzēti izdevumi, taču savā budžetā iekļauj tos nelielā apmērā. Pieņemumi nav balstīti reālās dzīves situācijās. Budžetā paredz pavisam nelielu uzkrājumu “drošības spilvena” veidošanai. Nespēj rast risinājumu, kā palielināt ienākumus, vai samazināt izmaksas atsevišķās pozīcijās, lai veidotu optimālu “drošības spilvenu”. Demonstrē daļēju izpratni par atšķirību starp vēlmēm un vajadzībām. Demonstrē izpratni par dažādiem kredītu veidiem, taču savā budžetā ietver ienākumu līmenim neatbilstoši daudz dažādu kredītu veidu, nedemonstrē izpratni, kā tas ietekmē budžetu ilgtermiņā. Patstāvīgi aprēķina savu neto vērtību, balstoties uz savu prognozēto budžetu, taču neizprot, kā tā veidojas un kāda ir šī rādītāja nozīme. Daļēji izprot nepieciešamību plānot savu finansiālo labklājību pensijas vecumā jau jaunībā, taču to uzskata par vienu no mazsvarīgākām pozīcijām budžetā, kurai atvēlēt savus finanšu līdzekļus, un dara to tikai, tad, ja ir daudz brīvu līdzekļu. Izvēlas neefektīvus un/vai pārāk nedrošus uzkrājuma veidošanas	argumentēts ar veikto izpēti. Atspoguļotas maksimāli daudz iespējamo izmaksu – gan paredzamās, gan neparedzamās. Identificē dažādas dzīves situācijas, kad nepieciešami lielāki pirkumi un neparedzēti izdevumi. Budžetā paredz uzkrājumus šādām situācijām (veido savu “drošības spilvenu”), argumentē izvēli, veic aprēķinus un veic izmaiņas savā plānotajā budžetā, ja nepieciešams. Modelē situācijas uzkrājumu veidošanai, finansiālo guvumu un potenciālos riskus. Demonstrē izpratni par atšķirību starp vajadzībām un vēlmēm. Demonstrē pārliecību, ka spēj pieņemt izsvērtus lēmumus par kredītu nepieciešamību dažādās situācijās, apzinās, kā tas ietekmēs nākotnes budžetu, arī tad, ja pēkšņi tiek zaudēts darbs. Patstāvīgi aprēķina savu neto vērtību, balstoties uz savu prognozēto budžetu. Pilnībā izprot, kā tā veidojas. Demonstrē plānu, kā veicināt savu finansiālo drošību vecumdienās, veic aprēķinus. Pagaidām paredz uzkrājumu veidošu 1. un 2. pensiju līmenī. Izprot nepieciešamību plānot savu finansiālo labklājību pensijas vecumā jau jaunībā.	budžeta pozīcijas un izmanto papildus pozīcijas, kas piemērotas budžeta plānošanas vajadzībām. Budžetā detalizēti iekļauti visi prognozētie ienākumi, mainīgās, patstāvīgās izmaksas, kas provizoriski varētu tikt attiecinātas uz attiecīgo laika periodu un dažādiem notikumiem tajā. Norādītās izmaksas ir objektīvas, atbilst realitātei. Tās tiek argumentētas ar veikto izpēti. Atspoguļotas maksimāli daudz iespējamo izmaksu – gan paredzamās, gan neparedzamās. Demonstrē pilnīgu izpratni, kā viens vai otrs lēmums ietekmēs budžetu ilgtermiņā. Identificē dažādas dzīves situācijas, kad nepieciešami lielāki pirkumi un neparedzēti izdevumi. Savā budžetā paredz uzkrājumus ne tikai savam “drošības spilvenam”, bet arī piedāvā uzkrājuma un/vai ieguldījuma plānu, kas palīdzētu sasniegt ilgtermiņa mērķus. Argumentē savu izvēli par uzkrājuma un/vai ieguldījuma vietu, formu un nosauc ieguvumus un riskus savam lēmumam. Demonstrē zināšanās, kā sekot līdzi savam uzkrājumam. Demonstrē izpratni par atšķirību starp vajadzībām un vēlmēm. Demonstrē pārliecību, ka spēj pieņemt izsvērtus lēmumus par
--	--	---	--	---

		veidus visiem saviem uzkrājumiem. Nesaskata inflācijas ietekmi.	Izvērtē dažādas iespējas, kā uzkrāt dažādos dzīves posmos, modelē situācijas uzkrājumu veidošanai, finansiālo guvumu un potenciālos riskus.	kredītu nepieciešamību dažādās situācijās, apzinās, kā tas ietekmē nākotnes budžetu, arī tad, ja pēkšņi tiek zaudēts darbs. Demonstrē prasmi, ka atpazīst situāciju, kad nonāk finansiālās grūtībās, zina, kā meklēt drošus un atbilstošus risinājumus. Demonstrē izpratni, ka kredītu izmaksas mainās dažādu ārējo faktoru ietekmē. Aprēķina savu neto vērtību, attiecīgā budžeta ietvaros. Modelē situācijas, kā to palielināt, apzinās, kas to samazina. Demonstrē plānu, kā veicināt savu finansiālo drošību vecumdienās, veic aprēķinus, izvēloties dažādus pensiju uzkrājuma veidus, budžetā iekauj līdzekļus savas pensijas uzkrāšanai jau jaunībā. Budžetā ietver arī IIN atmaksu no uzkrājumu veikšanas. Izvērtē dažādas iespējas, kā uzkrāt finanšu līdzekļus un/vai ieguldīt tos, dažādos dzīves posmos, modelē situācijas uzkrājumu veidošanai, finansiālo guvumu un potenciālos riskus. Izvēlas komplicētākus scenārijus, kas raksturo skolēna padziļinātās zināšanās.
“Notikumu loterija”	Nepieciešama palīdzība, lai saprastu, kādas izmaksas/ienākumi rodas dotajā situācijā.	Daļēji izprot ar attiecīgo notikumu saistītās izmaksas/ienākumus. Patstāvīgi veic aprēķinus, bet	Pilnībā izprot un budžeta plānā iekļauj visas ar attiecīgo notikumu saistītās izmaksas un to finansēšanas	Pilnībā izprot un budžeta plānā iekļauj visas ar attiecīgo notikumu saistītās izmaksas un to finansēšanas

	Risinot problēmsituāciju, izvēlas nepārdomātus, ilgtermiņā finansiāli neizdevīgus risinājumus, kas pasliktinās dzīves kvalitāti.	netiek sniegts objektīvs notikuma finansiālais raksturojums. Trūkst argumentu, kas pamatotu, ka skolēns ir pieņēmis finansiāli izdevīgu un ilgtermiņā atbildīgu lēmumu dotajā situācijā.	avotu. Patstāvīgi veic aprēķinus un salīdzina gan finansiālos ieguvumus/zaudējumus, gan izvērtē, kā tas ietekmēs turpmāko dzīves kvalitāti ilgtermiņā. Izvēlas sev piemērotāko risinājumu, argumentē to ar veiktajiem aprēķiniem un demonstrē, kā tas ietekmēs budžetu nākotnē.	avotu. Veic aprēķinus un salīdzina gan finansiālos ieguvumus/zaudējumus, gan izvērtē, kā tas ietekmēs turpmāko dzīves kvalitāti ilgtermiņā. Izvēlas sev piemērotāko risinājumu, argumentē to ar veiktajiem aprēķiniem un demonstrē, kā tas ietekmēs budžetu nākotnē. Piedāvā neordinārus, bet reālai dzīvei pietuvinātus risinājumus. Aprēķini veikti, izmantojot uzticamos avotos pieejamus rīkus.
Esejas tehniskais izpildījums	Tekstā nav atbilstoša terminu lietojuma. Teksts nav strukturēts, ir grūti lasāms, haotisks.	Tekstā lietoti tikai daži termini, izvēlētais izteiksmes veids neliecina par tēmas izpratni. Teksts daļēji strukturēts.	Tekstā nav vai ir tikai nebūtiskas gramatikas kļūdas. Lietota profesionālā leksika. Teksts strukturēts, viegli uztverams un pārskatāms.	Tekstā nav vai ir tikai nebūtiskas gramatikas kļūdas. Lietota profesionālā leksika. Teksts strukturēts, viegli uztverams un pārskatāms.